

SADETTİN KAPLAN'IN ŞİİRLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Yakup KINIK
Yüksek Lisans Tezi

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Mustafa AYDEMİR

AĞRI-2021
(Her hakkı saklıdır)

AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Yakup KINIK

SADETTİN KAPLAN'IN ŞİİRLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Mustafa AYDEMİR

AĞRI-2021

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'ne göre hazırlamış olduğum “SADETTİN KAPLAN’IN ŞİİRLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Δ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Δ Tezim sadece Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Δ Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

15/06/2021

Yakup KINIK

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Mustafa AYDEMİR danışmanlığında, Yakup KINIK tarafından hazırlanan bu çalışma 15/06/2021 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan:	Dr. Öğr. Üyesi Nusret YILMAZ	İmza:
Jüri Üyesi:	Dr. Öğr. Üyesi Alpay GEZER	İmza:
Jüri Üyesi:	Doç. Dr. Mustafa AYDEMİR	İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine ait olup;

Enstitü Yönetim Kurulunun .../.../2021 tarih ve / no'lu kararı ile onaylanmıştır.

..... / /2021
Prof. Dr. İbrahim HAN
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
ÖN SÖZ	viii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HAYATI, KİŞİLİĞİ VE DÜNYA GÖRÜŞÜ, SANAT VE KÜLTÜR ÇEVRESİ. 7	
1.1. HAYATI	7
1.2. KİŞİLİĞİ VE DÜNYA GÖRÜŞÜ	11
1.3. SANAT VE KÜLTÜR ÇEVRESİ.....	12

İKİNCİ BÖLÜM

2. SANATI VE ESERLERİ.....	13
2.1. SANATI VE SANAT ANLAYIŞI	13
2.2. ESERLERİ.....	18
2.2.1. Şiir.....	18
2.2.1.1. Sular Susadıkça.....	18
2.2.1.2. Ferman	19
2.2.1.3. Gönül Cemresi	21
2.2.1.4. Gülendâm.....	23
2.2.1.5. Esintiler.....	24
2.2.1.6. Düş Bedestânı	26
2.2.1.7. Nevâ Teli	28
2.2.2. Roman.....	30
2.2.2.1. Çocuk Romanı	30
2.2.3. Hikâye.....	30
2.2.3.1. Çocuk Hikâyesi.....	30
2.2.4. Masal.....	30
2.2.5. Din Eğitimi	31
2.2.6. Deneme	31
2.2.7. İnceleme.....	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ŞİİR ANLAYIŞI	32
3.1. Şaire ve Şiire Dair / Sadettin Kaplan'ın Poetikası	32

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ŞİİRLERİNİN İNCELENMESİ	41
4.1. ŞEKİL BAKIMINDAN İNCELEME / YAPI	41
4.1.1. Ölçü (Vezin)	41
4.1.2. Kafiye.....	46
4.1.2.1. Aliterasyon ve Asonans	49
4.1.3. Nazım Biçimi, Türü ve Birimi	51
4.1.4. Dil ve Üslûp	60
4.1.4.1. Sözcük Kadrosu	64
4.1.4.2. Edebî Sanatlar	66
4.1.4.3. İmge	72
4.2. İÇERİK BAKIMINDAN İNCELEME / TEMA	74
4.2.1. Vatan veya Anadolu.....	74
4.2.2. Millî Değerler	84
4.2.2.1. Bayrak.....	85
4.2.2.2. Şehitler	88
4.2.2.3. Ezan	93
4.2.2.4. Tarih Sevgisi	95
4.2.2.5. Tarihî Şahsiyetler	101
4.2.2.6. Din Sevgisi	104
4.2.2.7. Dinî Şahsiyetler	108
4.2.3. Halk Edebiyatı Unsurları	115
4.2.3.1. Halk Hikâyeleri.....	115
4.2.3.2. Halk İnanışları	120
4.2.3.3. Ağıtlar	123
4.2.3.4. Halk Edebiyatı Şahsiyetleri	126
4.2.4. İdealize Edilen Davranışsal Temalar	127
4.2.4.1. Adalet.....	127
4.2.4.2. Yiğitlik.....	129

4.2.4.3. İnsan Sevgisi.....	131
4.2.5. Diğer Temalar	133
4.2.5.1. İstanbul	133
4.2.5.2. Gurbet	136
4.2.5.3. Anne.....	140
4.2.5.4. Çocuk.....	143
4.2.5.5. Öğretmen	146
4.2.5.6. Zaman	147
SONUÇ	152
KAYNAKÇA.....	157

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SADETTİN KAPLAN'IN ŞİİRLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Yakup KINIK

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mustafa AYDEMİR

2021, 161 sayfa + X

Jüri:

Doç. Dr. Mustafa AYDEMİR

Dr. Öğr. Üyesi Alpay GEZER

Dr. Öğr. Üyesi Nusret YILMAZ

Bu çalışmada, Sadettin Kaplan'ın hayatı, kişiliği, dünya görüşü, sanat ve kültür çevresi ile sanat ve şiir anlayışı hakkında bilgi verilip şiir kitaplarının yapı ve içerik bakımından incelenmesiyle şairliği ele alınmıştır.

“Sadettin Kaplan'ın Şiirleri Üzerine Bir İnceleme” başlıklı bu tez, dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Sadettin Kaplan'ın hayatı, kişiliği ve dünya görüşü, sanat ve kültür çevresi; ikinci bölümde sanatı ve eserleri, üçüncü bölümde şiir anlayışı hakkında bilgi verilmiştir. Şekil ve içerik bakımından şiir kitaplarının incelendiği dördüncü bölüm tezin inceleme bölümünü oluşturmaktadır. Bu bölümde yapılan tematik incelemeyle elde edilen sonuçlar doğrultusunda Kaplan'ın şiirlerinin özelliğine ve şairliğine dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

Sonuç bölümünde, çalışmada elde edilen veriler üzerinden saptanan bulgularla, tezin amacı olan 1980 sonrası dönemde İslamî söylemin bağımsız temsilcilerinden Kaplan'ın şairliğinin edebiyat dünyasındaki yeri dikkatlere sunulmuştur.

2021, X + 161 Sayfa

Anahtar Kelimeler: Şiir, Sadettin Kaplan, Şiir İncelemesi.

ABSTRACT

MASTER THESIS

A STUDY ON SADETTİN KAPLAN’S POEMS

Yakup KINIK

Advisor: Associate Professor Mustafa AYDEMİR

2021, 161 page + X

Jury: Associate Professor Mustafa AYDEMİR

Doctor Lecturer Alpay GEZER

Doctor Lecturer Nusret YILMAZ

In this study, knowledge about Sadettin Kaplan's life, personality, worldview, art and culture environment, and understanding of art and poetry is given and his poetry is discussed based on the analysis of his poetry books in terms of structure and content.

This thesis titled as "A Study on Sadettin Kaplan's Poems" consists of four parts. In the first part, Sadettin Kaplan's life, personality and worldview, art and culture environment; In the second part, knowledge about his art and works, and in the third part, his understanding of poetry is given. The fourth chapter, in which poetry books are examined in terms of form and content, constitutes the examination part of the thesis. In line with the results obtained from the thematic analysis in this section, it has been tried to draw attention to the characteristics and poesy of Kaplan's poems.

In the conclusion part, the place of Kaplan's poetry, one of the independent representatives of Islamic discourse in the post-1980 period, which is the aim of the thesis, in the world of literature, is presented with the findings determined through the data obtained in the study.

2021, X + 161 Page

Key Words: Poetry, Sadettin Kaplan, Poetry Review.

ÖN SÖZ

Sadettin Kaplan (7 Ocak 1944 - 12 Haziran 2016) Türk edebiyatında 1980 sonrası dönem içerisinde sanatını, İslâmî anlayışın bağımsız çizgisinde sürdüren yazarlardan birisidir. Edebiyata dair ilgisi daha çocukluk döneminde başlayan Kaplan, ilk şiirlerini de bu dönemde kaleme alır. İlk gençlik döneminde de edebiyatla ilgilenmeye devam eder. Bu süreçte askerliğe de ilgi duymaya başlar ve bu mesleğe atılır. Jandarma teşkilatı bünyesinde “Zaptiye Astsubay” olarak yirmi yıldan fazla görev yapan Kaplan, edebiyata dair en olgun eserlerini bu mesleği bıraktıktan sonra verir. Eserlerinde, “Akcaoğlan, Kürşat Koray ve Sadi Pelenk takma adlarını da kullan(an)” (<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/kaplan-sadettin>) Kaplan, askerlik mesleğinden edindiği toplumsal tecrübeler doğrultusunda Türk milletinin millî değerlerini, kendi yaşam tarzını ve hayat görüşünü Türk-İslâm sentezi ile birleştirerek eserlerinde vermeye çalışır. Millî ve manevî değerler onun sanatının merkezinde olan unsurlar olarak ön plana çıkar.

Kaplan’ın, edebiyatın birçok alanında eser vermesine rağmen sanat anlayışını en iyi yansıttığı eserler, onun şiirleridir. Şiirlerinde bireysel duygulardan çok toplumsal duygularla mesajlar veren Kaplan, bu bakımdan kültürel değerleri eserlerinde sıkça işler. Gerçekçi bir tavır ve millî bir bilinç ile sanatını sürdüren Kaplan bunu yaparken de sade ve anlaşılır bir dil kullanır. Bunu, şiirleri başta olmak üzere tüm eserlerinde ustalıkla gerçekleştirir.

Şiirlerinde ele aldığı konular bakımından çok yönlü bir yazar olan Kaplan’ın edebiyat dünyası içerisinde hemen her türde eser vermesi ve şairliği ile ilgili bilimsel temelli araştırmaların yapılmamış olması tezin temel çıkış noktasını oluşturur. Kaplan hakkında, Safiye Bilge Ağtaş’ın “Sadettin Kaplan’ın Romancılığı” adlı çalışması akademik kaynaklarda onun üzerine yapılan ilk bilimsel çalışma olup şiirlerini ve şairliğini tanıtmaya yönelik bilimsel bir çalışmaya rastlanamamıştır. Söz konusu çalışma, Türk edebiyatının son dönemlerinde yerini almış Kaplan’ın; hayatı, sanatı, şairliği ve şiirleri üzerine alan çalışmalarının eksikliğini gidermek ve bilimsel bir temele oturtmak üzere hazırlanmıştır.

Kaplan’ın hayatının, sanatının ve şiirlerinin incelenmeye tabi tutulacağı bu çalışmada kaynak unsurlar onun eserleridir. Şiirlerini değerlendirmek ve sanatçı

kişiliğinin edebiyatımızdaki yerini belirlemeye çalışmak, bu yönde yapılacak araştırmalara katkı sağlayabilmek amacına dayanmaktadır.

Dört bölümden oluşan tezin ilk bölümünde şairin hayatı ve kişiliği hakkında bilgi verilmiştir. Tezin ikinci bölümünde Kaplan'ın sanatına ve eserlerine yer verilip şiir kitapları tanıtılmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde Kaplan'ın şiir anlayışı, şiire ve şaire dair görüşlerini dile getirdiği poetikası üzerinden yansıtılmaya çalışılmıştır. Dördüncü bölümde Kaplan'ın şiirleri şekil ve içerik başlıklarıyla yapı ve tema bakımından bir tasnife tabi tutulmuştur. Şekil bakımından, şiirlerinin iç ve dış yapı özellikleri; dil, üslûp, vezin, nazım şekli, kafiye, ahenk gibi unsurlar üzerinden ele alınmıştır. İçerik bakımından inceleme başlıklı diğer bölümde ise Kaplan'ın şiirlerinde idealize edilen davranışsal öğeler; sosyal değerler, Anadolu, vatan, millet, tarih, din duyguları, halk edebiyatı unsurları ve diğer öğeler tematik yönden incelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın sonuç bölümünde Kaplan'ın şairliğinin düşünsel alt yapısının, yaşamı ve sanatıyla etkileşimi üzerinde durulmuş ve tezin amacı yansıtılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, Türk-İslâm sentezini şiirlerinde aksettirmeye çalışan ve bunda da başarılı olan Kaplan'ın eserlerinde ele aldığı temalar ve onları işleyiş biçimi, onun şairliğinin millî ve manevi ruhu besleyen öğeleriyle birlikte dikkatlere sunulmuştur.

“Sadettin Kaplan'ın Şiirleri Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışmamı tamamlamaya çalıştığım süre zarfında desteklerini esirgemeyen ve benimle bilgilerini ve tecrübelerini paylaşan, yardımlarıyla bana daima kılavuzluk eden saygıdeğer danışmanım Doç. Dr. Mustafa Aydemir'e, teşekkürlerimi sunarım.

Ağrı 2021

Yakup KINIK

KISALTMALAR

akt.: Aktaran

bkz.: Bakınız

C.: Cilt

EA: Erişilen Ağ

Ed.: Editör

ET: Erişim Tarihi

s.: Sayfa

S.: Sayı

vb.: Ve Benzeri

GİRİŞ

Edebiyatın en eski türlerinden biri olan şiirin ve bunun bireysel ve toplumsal yaratıcısı olan şairliğin kaynağı sözlü kültür hakkında, Türk edebiyatı özelinde M. Fuat Köprülü: “Türkler arasında daha yazı yayılmadan mevcut bulunan millî sözlü edebiyat, lisanın ilk teşekkülünden beri canlı bulunduğu gibi, yazının yayılmasından sonra da tabiatıyla devam etmiş ve Türkler muhtelif medeniyet dairelerine girdikleri zaman yine kuvvetle yaşayıp durmuştur” (2012: 71) der. Sözlü kültür ürünlerinden olan “şiir, dilin ve nazmın şahsî, üstün ve zevkle kullanılmasından meydana gelen sanat eseridir. Şair ise bir dilin kelimelerine özel ışık katabilen, fikir, duygu ve hayallerini yepyeni söyleyiş hâlinde sunabilen kimsedir” (Kabaklı, 2016: 144). Türk kültürü ile birlikte asırlar boyunca var olan şiir geleneği, Türklerin çeşitli medeniyet daireleri içerisinde bulunmaları ile çeşitlilik kazanır.

Türklerin İslâmiyet’i kabulü ve değişim gösteren yaşam tarzıyla birlikte “başlangıçtan bugüne kadar içinde yaşamış olduğumuz kültür ve medeniyetlere ait maddî ve manevî unsurlar dil ve edebiyatımıza değişik şekillerde aksetmiştir” (Kaplan, 1993: 14). Bu doğrultuda, “Türk edebiyatının umumi gelişimi içinde, nazarî ve estetik esaslarını İslâmî kültürden alarak meydana gelen ve özellikle örnek kabul ettiği Fars edebiyatının her yönden kuvvetli ve sürekli tesiri altında şekillenip belirgin örneklerini vermeye başladığı XII. yüzyıl sonlarından, XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar, bünyesini sarsıcı ve zayıflatıcı bir tepki ile değişikliğe uğramadan Arapça ve Farsça kelimelerin geniş ölçüde yer aldığı bir dille varlığını altı asır sürdürmüş bir edebiyat geleneği” (Akün, 1994: 389) olan Divan edebiyatı da on dokuzuncu asırda yerini, bir başka medeniyet dairesi olan Batı etkisinde gelişim gösteren modern bir edebiyat geleneğine bırakmaya başlar.

Türk edebiyatında, “çağlar boyunca kendine özgü estetiği içinde, kendine özgü yapılar ortaya koyan Divan şiiri” (Kurdakul, 2002: 30) etkisinin zamanla, Batı düşüncesinin hâkimiyetini artırdığı on dokuzuncu yüzyıl “şairlerinde ve onları hemen takip edenlerde bilhassa dikkate çarpan, bu klasik diyebileceğimiz zevkin hiç olmazsa bazı şairlerde hemen hemen kaybolması” (Tanpınar, 2015: 90) tespitinde bulunan Ahmet Hamdi Tanpınar, bu dönemde diğer alanlarda olduğu gibi edebiyatın da bir değişim içerisine girdiği görüşünü paylaşır.

Batı etkisinde gelişim gösteren Türk toplumunun düşünce yapısının ve edebiyatının değişimini Tanpınar şu sözlerle özetler: “Abdülmecid Han zamanında ilan edilen Gülhane Hattı ile cemiyet hayatında yeni bir devir başlar” (Tanpınar, 2015: 137). Bununla birlikte “Garplılaşma fikrinin, siyasî mücadele fikriyle beraber yürümesi ve yeninin bütün düşünce ve sanat hayatını sarması” (Tanpınar, 2015: 150) toplumun her alanında kendini hissettirir. Söz konusu bu etki, tarihsel tasnif ölçütlerince Türk edebiyatının son evresi olarak nitelendirilen Cumhuriyet döneminde de devam eder.

Modern Türk edebiyatının 1923’ten günümüze kadar devam eden dönemine ismini veren “ ‘Cumhuriyet’ sözü, Türk siyasi tarihi bakımından sınırları ve tarihi belli, köklü bir dönüşümün bir anlamda yeniden doğuşun adıdır. Bu yönüyle ‘Cumhuriyet’ sözcüğü, tarihsel ve siyasal anlamda büyük bir değişimi içermektedir” (Korkmaz, 2009: 237). Tarihsel ve siyasal değişimlerden etkilenmesinin kaçınılmaz olduğu edebiyat geleneği de bu dönemde büyük bir değişim içerisine girer. 1923’te Yeni Türk devletinin kuruluşundan günümüze kadar Cumhuriyet dönemi diye adlandırılan bu dönem, Türk edebiyatının son büyük evresidir.

Çok yönlü bir edebiyat geleneği olan Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında en önemli türlerden biri de şiirdir. “Cumhuriyet dönemi Türk şiiri büyük bir zaman dilimini kapsamaktadır. Bu zaman dilimi içinde, şiirimizde çeşitli değişimler, yenileşmeler olmuş, çeşitli akımlar ve görüşler hüküm sürmüştür” (Geçer, 1987: 7). Bu değişimler ve yenileşmelerle birlikte var olan köklü şiir geleneğinden beslenmesi bağlamında “halk kültüründen ve halk şiirinden yararlanan Cumhuriyet şiiri, zengin bir kaynağa sahiptir. Zira bu dönem; Servet-i Fünûn, Fecr-i Ati ve Millî Edebiyat birikiminin yeni ad altında tezahürü gibidir. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ortaya çıkan yeni şiir geleneği, kadim şiir anlayışımız ile Batı kültürünün harmanlanmasıyla oluşur” (Aydemir, 2014: 227).

Cumhuriyet dönemi içerisinde, edebiyatın diğer türlerinde olduğu gibi şiir türünde de bazı tarihsel sınıflandırmalar yapılmıştır. 1980 sonrası dönem ve şiiri de bu sınıflandırmalardan biridir.

Modern şiir dönemlerinin çeşitli tasniflere tabi tutularak kimi ölçütler dâhilinde gruplandırılmaya çalışıldığı Türk edebiyatında, tarihsel tasnif bağlamında

ele alınan 1980 sonrası şiiri, “pervasız atılmaların yerini şiirin normlarına, ideolojik sağaltımın yerini sözün gücüne bıraktığı, insani duyarlık ve evrensel tecrübelerin şiirin gözde değerleri olduğu” (Korkmaz, 2009: 327) bir dönem olarak tanımlanır.

1980 sonrası şiir hakkında Ramazan Korkmaz, “Şair, şiiri adına arayışa çıkar. Arayış coğrafyasının sınırı şiirin olduğu her yerdir (...) Şiirin ana eksenini dil üzerine kurular ve şiirin şiir olması yolunda her türlü deneyimin yolu açılır” (2009: 327) diyerek şiirin, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında, önceki dönemlerde yansıttığı salt ideolojilerin esiri olmasından, bu dönem sonrasında kurtulduğu tespitinde bulunur.

Önceki dönemlerde şairler, gerek dergiler etrafında gerek oluşturdukları şiir topluluklarında gerekse bağımsız çizgide sürdürdükleri sanat anlayışlarıyla şiirin gelişimine katkı sağlamışlardır. Batıya dönük bir edebiyat geleneğinin devamı olan Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatı içerisinde “Batılılaşma karşısında duran, şiirde İslâmî kaynakları referans alan şairler de bu dönemde varlık göstermiştir. Bu şairler, varlığını Cumhuriyetin ilk yıllarında hissettiremese de 1960’larda ve sonrasında *Mavera*, *Hareket*, *Edebiyat* vb. dergilerdeki yayımlarıyla “Yeni İslâmcı Akım”ı oluşturarak” (Gedikli, 2020: 13) varlıklarını hissettirmeye başlamışlardır.

Korkmaz’a göre 1960’lara kadar İslâmcı şiirin kendisini hissettirememesinin birçok nedeni vardır: “Tanzimat’la başlayan yenileşme çabalarından itibaren aşamalı bir biçimde şiirden çekilen ‘dinsel söylem’ (2016: 321) pozitivist Osmanlı aydını üzerindeki etkisi, İslâmî literatürle şekillenen Divan şiiri geleneğinin tıkanma noktasına gelmesi ve bu “deneyimler üzerine kurulu olan Cumhuriyet’te de laisizmin anayasal bir yer edinmesi nedeniyle sesi epey kısılan İslâmî söylem, en azından resmi desteğini yitirdiğinden yer altına çekilir.” (2016: 322) Korkmaz, uzun yıllar boyunca özellikle Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında geri planda kalan İslâmî söylemin tekrardan rağbet görmesini ise şu şekilde değerlendirir: “Fakat zamanla, toplumun kendisine yönelik sorgulamaları arttıkça, bir tür bilinçaltına itilen bu değer 1960’lı yıllardan itibaren yükselen bir trendte yeniden şiirsel söylemin dünyasına girdiğini görmekteyiz” (2016: 322).

1960’larda yeniden filizlenen dinsel söylem “Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, Rasim Özdenören, Ebubekir Eroğlu, Arif Ay, Vahap Akbaş, Mustafa Özçelik,

Mustafa Miyasoğlu, Turan Koç, Cumali Ünal, Mehmet Akif İnan ve 1970’li yıllarda Sezai Karakoç’tan sonraki etkinliği ve gençler üzerindeki etkisiyle en önemli İslâmcı figür olan Nuri Pakdil vb. yazar ve şairlerin eserlerini yayımladıkları *Edebiyat, Maver, Yönelişler* (ileriki yıllarda *Yedi İklim, Aylık Dergi, Dil ve Edebiyat*) vb. dergiler etrafındaki edebi gelişme bazı yazar ve araştırmacılar tarafından ‘Yeni İslâmcı Akım’ olarak adlandırılmıştır. Bu dergilerin amacı edebiyat vasıtasıyla taşradan gelen gençler üzerinde etki bırakıp Cumhuriyetin ilk yıllarında sekteye uğrayan İslâmcılık kimliğini yeniden inşa etmektir. Gösterdikleri gayretler neticesinde Müslüman bir kimliğin toplumsal hayatta görünür olmasını da başarmışlardır” (Gedikli, 2020: 26, 27).

Yeni İslâmcı Akım’ı benimseyen şairler, hitap ettiği kesimi millî ve manevi değerler üzerinden bilinçlendirme amacı gütmüşlerdir. Türk toplumunun Batıya yönelik yaşam ve düşünce tarzını benimsemesiyle söz konusu değerlerinden uzaklaştığını savunan bu şairler, dinî bir bakış ile salt ideolojik bir sanat anlayışı benimsemişlerdir. Türk-İslâm kültür ve medeniyeti sentezini oluşturmaya çalışarak hem Türk tarihinden hem de İslâm tarihinden öğeleri şiirlerinde kullanmışlardır. Menkıbeler, kıssalar, şahsiyetler, şairlerin bu doğrultuda kullandığı öğeler arasında yer alır.

Yeni İslâmcı Akım’ın etkisinin yoğun olarak hissedildiği 1970’li yıllardan sonra “1980 darbesinin yol açtığı siyasi, toplumsal, ekonomik ve kültürel iklimten en fazla etkilenen edebi tür şiirdir. Bir taraftan darbe sonrasında yükselişe geçen kapitalist liberal politikaların beklentilerini karşılamaya uygun olmaması, diğer taraftan 1970’lerin ideolojik angajmana girmiş şiir anlayışından kurtulması nedeniyle görece bir özgürlük ve bireyselleşme imkânı kazanması gibi birbiriyle oldukça çelişkili görünen olgular, şiir dünyasını tersyüz eder. Şiir dünyasında birbirinden oldukça farklı yaklaşımların gelişmesine zemin hazırlar” (Demir, 2015: 145).

1980 Sonrası Türk Şiirinin Başlıca Tartışma Alanları adlı çalışmasında Fethi Demir; Sina Akyol, Salih Bolat, Haydar Ergülen, Bedirhan Toprak, Ali Günvar, Adnan Özer, Metin Cengiz, Betül Yazıcı, Mehmet H. Doğan, Ahmet Oktay, K. Celal Gözütok, Hasan Bülent Kahraman ve Baki Asiltürk (Demir, 2015) gibi isimlerin belirli ölçütlere göre 1980 sonrası şiirini tasnif etmeye çalıştıklarını dile getirir.

1980 sonrası şiir tasnifleri, araştırmacılar tarafından kimi ölçütler dâhilinde gruplandırılmaya çalışılsa da bu “girişimlerin hemen her birinde farklı noktaların öne çıkarıldığı söylenebilir. Şiirin genel ve indirgemeci ilkeler çerçevesinde kategorize edilmesinin şairin bireyselliğini ve özgünlüğünü budadığını savunan genel bir kanı olmakla birlikte; politik, poetik, akademik, sosyolojik ve kültürel referanslardan hareketle 1980 sonrası şiiri değişik biçimlerde tasnif edilmeye çalışılır. Kuşkusuz bu tasnif denemelerinde, tasnif eden kişinin amacı, öncelikleri, poetik duruşu ve beğenileri belirleyici olduğu için tüm tasnif çabalarının bireysel ve öznel bir boyutu olduğunu kabul etmek gerekir” (Demir, 2015: 156).

1980 sonrası dönem, her ne kadar farklı sınıflandırmalara tabi tutulduğu ve ideolojilerin geri planda bırakılmaya çalışıldığı bir dönem olarak görülse de İslâmcı şiir, etkisini önceki dönemlerde olduğu gibi bu dönem sonrasında da sürdürür. Bu yıllarda, Türk-İslâm sentezinden yararlandığı unsurları düşünce ve tarih bağlamında ele alan, dinî düşüncüyü benimseyip bu doğrultuda örnekler veren şairler içerisinde; İslâmi çizgide arayışlarını gerçekleştiren, edebiyatın hemen her dalında eser veren, eserlerini meydana getirirken hayatından, deneyimlerinden ve gözlemlerinden faydalanan isimlerden biri de Sadettin Kaplan’dır.

Henüz çocukluk yıllarında edebiyata ilgisi başlayan Kaplan’ın, ortaokul ve lise yıllarında yerel gazetelerde şiir ve yazıları yayımlanır. Jandarma teşkilatında yurdun çeşitli yerlerinde görev yapan Kaplan, askerlik hizmeti sırasında da edebiyatla ilgilenmeye devam eder. Tamamıyla edebiyat dünyası içerisinde yer alması ise askerlik mesleğini bıraktıktan sonra gerçekleşir.

En olgun şiir örneklerini 1990’lı yıllarda veren Kaplan’ın değerler olgusu üzerinden bireyin toplum içerisindeki konumu, onun sanatının belirleyici özelliklerindendir. Toplumsal değerlerin bütünlüyciliği vurgusu ile hitap ettiği kitlenin her kesimden insan olması, sanatında amaç edindiği ilkeler etrafında eserler kaleme aldığıın göstergesidir.

Kaplan’ın şiirlerinde var olan temalar farklı başlıklar altında ele alınabilir bir yapıda olup onun sanatının temelini oluşturan en önemli temalar Anadolu ve millî değerlerdir. Bu doğrultuda din kavramını da Türk kültürünü ve değerlerini oluşturan unsurları yansıtmak için kullanır. Ulusal kültürü ve tarih bilincini yansıtan Kaplan bu

unsurları da folklorik öğelerle harmanlayarak okuyucuya sunar. Onun sanatının özünde Türk milletinin kültürel değerleri ve toplumun bu değerler etrafında yansıtılması vardır.

Edebiyat dünyasında şairliğiyle bilinen Kaplan, edebiyatın diğer alanlarında verdiği ürünlerle de çok yönlü bir yazar olduğunu ispatlar. Eserlerini, yaşadıkları ve tanık oldukları üzerinden kurgulamaya çalışan Kaplan, bununla birlikte özellikle şiirlerinde Türk tarihini ve millî değerleri hassas bir duyarlılıkla ele almaya çalışır. Vatan duygusunu, “vatan diye nitelenen toprağın uğrunda bedel ödeme, ecdadın kanı, ninelerin mezarı, ufkunda dalgalanan bayrağın varlığı” (Kaplan, 1995b: 203) ile dile getiren Kaplan, Anadolu’ya da bu bağlamda çok ayrı bir yer atfeder. O, Anadolu’yu Türk milletinin bütünleştiricisi ve değerlerinin merkezi olarak asırlar boyunca işlenen Türk dilinin ahengi ile bir dil işçisi gibi ustalıkla ele alır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HAYATI, KİŞİLİĞİ VE DÜNYA GÖRÜŞÜ, SANAT VE KÜLTÜR ÇEVRESİ

1.1. HAYATI

Sadettin Kaplan 7 Ocak 1944'te Ağrı'nın Patnos ilçesinde dünyaya gelir. İlköğrenimini doğduğu ilçede, ortaokulu ve liseyi ise parasız yatılı olarak Erzurum'da okuduktan sonra, 1964'te Ankara Jandarma Astsubay Okulu'na girer. "1966'da Zaptiye Astsubay olarak mezun olur. Zaptiye Astsubay olarak 20 yıl yurdun çeşitli il ve ilçelerinde görev yaptıktan sonra, 1986'da kendi isteği ile emekli olur" (<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/kaplan-sadettin>).

Kaplan'ın edebiyata ve şiire dair ilgisi henüz ortaokul yıllarında başlar. Şiire dair ilgisinin temelinde çocukluk yaşantılarının da etkisinin olduğunu kendisi şu sözlerle dile getirir: "Bana şiiri ilâhilerle sevdiren merhume annem(dir)" (1998: 4). Bu şiir sevgisi ve yeteneği ile "1959'da Erzurum'da *Milletin Sesi* dergisinde ilk şiiri yayımlanır" (<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/kaplan-sadettin>). Daha çocuk sayılacak yaşta yerel gazetelerde basılan şiirleri ile ortaya çıkan yeteneği ileride ona yedi şiir kitabı daha yazdıracaktır.

Kaplan, askerlik hizmetini sürdürdüğü yıllarda çeşitli edebiyat dergilerinde şiir ve hikâyeler kaleme alır. Bu dönemde "Hareket, Boğaziçi, Ece, Kültür ve Sanat, Edebiyatta Çığır, Size ve Türk Edebiyatı" (Kaplan, 2011: 2) gibi dergilerde şiir ve hikâyeleri yayımlanır. Ayrıca "1962-1964 yılları arasında *Patnos Postası* gazetesinde köşe yazarlığı yap(ar). Bazı eserlerinde Akcaoğlu, Kürşat Koray ve Sadi Pelenk takma adlarını da kullan(an)" (<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/kaplan-sadettin>) Kaplan'ın, yurdun çeşitli bölgelerinde asker olarak görev yaptığı yıllar onun eserlerinin altyapısını oluşturduğu zamanlardır. Kaplan, bu dönemde de eserler kaleme alır ancak edebiyata dair olgun çalışmaları, askerlik mesleğini bıraktığı 1986'dan sonra başlar ve Kaplan için yazmak, bir tutku halini alır.

Kaplan, "emekliye ayrıldıktan sonra *Türkiye gazetesi* ve *Türkiye Çocuk dergisi* yazar kadrosuna girer ve edebiyata dair profesyonel çalışmaları bu tarihten

sonra başlar (<https://www.biyografi.net/kisiayrinti.asp?kisiid=1424>). Çeşitli dergi ve gazetelerde üstlendiği görevlerin yanı sıra Kaplan, “TGRT televizyonunda yazar ve senarist olarak” (<https://www.biyografi.info/kisi/sadettin-kaplan>) da çalışır.

Kaplan, edebiyat ve sanat dünyasında aktif bir hayat sürdürür. “İlesam Türkiye İlim Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği, Mesam Türkiye Musiki Eseri Sahipleri Meslek Birliği, Eskader Edebiyat Sanat ve Kültür Araştırmaları Derneği, Birsad Birleşik Sanatçılar Derneği, Yazarlar Birliği ve Yazarlar Sendikası” (<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/kaplan-sadettin>) gibi toplulukların üyesi olur. Bu topluluklar içerisinde saygın bir kişiliğe sahip olan Kaplan’ın “Çevre, Devlet ve Kültür Bakanlıklarıyla muhtelif kurum ve kuruluşlardan aldığı ödüller (<https://www.biyografi.net.tr/sadettin-kaplan-kimdir/>), onun edebiyat ve sanat dünyasındaki önemini belirtir.

Kaplan’ın 1995’te yayımladığı *Gönül Cemresi* adlı şiir kitabının içerisinde yer alan “Balacan” adlı şiir, onun bilinen en önemli şiirlerinden biridir. Kaplan’ın, yiğit ve delikanlı anlamındaki balaban kelimesiyle aynı anlamda kullanarak kaleme aldığı “Balacan” başlıklı şiiri, 2001’de Cem Karaca “Hep Kahır (Gurbet Şiirleri)” (https://tr.wikipedia.org/wiki/Cem_Karaca_diskografisi) albümünde aynı adla seslendirilerek geniş kitlelere duyurur. Bu vesileyle Kaplan’ın bu şiiri ölümsüz bir eser haline gelir. Cem Karaca’nın da tematik bakımdan bir gurbet şiiri olarak ele aldığı “Balacan” şiiri Türk edebiyatında bu tema içerisinde ele alınabilecek en güzel şiirlerden biridir. Kaplan’ın ayrıca “ ‘Anadolu’yu Dinlemek’, ‘Hayatın Kıvrılan Issız Yolunda’, ‘Ömrümün Son Gecesi’, ‘Anadolu Adına’, ‘Mehmet’in Mektubu’, ‘Mahzun Bakma’ ” (<https://www.yedinota.com/sanatci/sadettin-kaplan>) adlı şiirlerinin yanı sıra çocuk şarkısı formunda yazdığı bazı şiirler onun bestelenen şiirlerindendir.

Kaplan’ın 1992’de yayımladığı *Sular Susadıkça* adlı şiir kitabında yer alan “Türk Halısı” isimli şiirine Milli Eğitim Bakanlığı tarafından “altıncı sınıf Türkçe Ders Kitabı” (Şekerci, 2018: 70) içerisinde yer verilir. Söz konusu şiirin konusu ve ana fikri; gelenek ve görenekler doğrultusunda, birlik, beraberlik, kültürel mirasın ve unsurların korunup sürdürülmesi şeklinde bir altyapıya sahip olup bu fikirler aynı zamanda Kaplan’ın sanatının yeni nesiller üzerindeki önemini gösterir.

Kaplan, içerisinde bulunduğu edebiyat ve sanat dünyası hakkında fikirler beyan etmek yerine üretkenliğiyle, hayatı boyunca kaleme aldığı eserlerin içeriğıyle görüşlerini aktarmaya çalışır. Eserlerinde benimsediğı ilkeler ve inançları, onun hayatından birer yansıma olup hayatı ve eserleri bu doğrultuda tutarlılık sergiler.

Kaplan, Cumhuriyet tarihi boyunca belirli dönemlerde siyasetin gölgesinde kalan edebiyata ve kendi hayat anlayışına yakın olan İslâmî söyleme dair eserlerini, 1980 sonrası ortamda bu anlayışla fakat bağımsız bir çizgide sürdürmeye çalışır. Söz konusu dönem sonrası yenileşmede kaleme aldığı eserlerle yaşamı boyunca aldığı ödüller, Kaplan'ın bu bağlamda başarılı bir yazar olduğunu gösterir.

Çeşitli gazete ve dergilerde edebiyata dair faaliyetlerini sürdüren Kaplan, 1981'de *Türk Edebiyatı Dergisi*'nce gerçekleştirilen yarışmaya katılır. Yarışmayı kazanamamasına rağmen kendisini ispat ederek ismini duyuran Kaplan hakkında Yavuz Bülent Bakiler, şunları dile getirir: “Sadettin Kaplan ismi, 30 yıldan beri aklımda: *Türk Edebiyatı Dergisi* 30 yıl önce, çocuk edebiyatı üzerine bir yarışma açmıştı. O yarışmada Sadettin Kaplan, sadece bir puan farkla ikinciliğı kaybetmişti. Yarışmacılardan hiçbirini yeteri kadar tanıımıyordum. Ama Sadettin'in bir puanla kaybetmesine hayıflanmıştım. Sonra onun Jandarma astsubayı olduğunu öğrenince daha çok hayıflanmıştım. Çünkü liseyi bitirdikten sonra, Kara Harp Okuluna girebilseymiş ordumuz onun şahsında çok değerli bir paşa kazanabilirdi diye düşünmüştüm” (<https://www.biyografi.net/kisiayrinti.asp?kisiid=1424>). Bakiler'in bu sözleri Kaplan'ın hayatını ve kişiliğini yansıtmaları bakımından dikkate değerdir.

Kaplan ile aralarında özel bir dostluk ve muhabbet bulunan Bakiler, henüz Kaplan'ı tanımadan önce Kaplan'ın çalıştığı dergiden edindiğı bilgileri ve kendisinde yarattığı güzel duyguları okuyuculara şu şekilde aktarır: “Şiirleri, çeşitli dergiler yanında *'Size'* dergisinde de yayımlanıyordu. Bir gün *'Size'* nin sahibi Gülten Çiçek'e sordum: Kimdir bu Sadettin Kaplan? Aldığım cevap, birdenbire, yüreğimde kırk çiçeğin açılmasına yol açtı: -Çok iyi bir şair ve yazar! Bir hayli okuyucusu var” (<https://www.biyografi.net/kisiayrinti.asp?kisiid=1424>).

Yayımladığı son şiir kitabı olan *Nevâ Teli*'ni, Kaplan'ın kendisi adına özel bir notla imzaladığını dile getiren Bakiler, Kaplan hakkında yine dostluk ve muhabbet duygularıyla şunları dile getirir: “Son kitabını benim ismime de imzalamış. Nevâ

Teli'nin birinci sayfasındaki ithaf cümlesi aynen şöyle: 'Sadettin Kaplan'dan muhterem ağabeyi, üstadı ve gönül ehli Yavuz Bülent Bâkiler'e, en kalbi hürmet ve muhabbetle!' Benim, Sadettin Kaplan'dan yaşça büyük olduğum doğru. Çünkü aramızda sekiz yıllık bir fark var. Belki benim şiir kitaplarım, onunkilerden biraz daha fazla yayıldı. Dört şiir kitabımın baskı sayısı doksan yedi bine ulaştı. Ama yaş büyüklüğü ve kitaplarımın fazla satması ne ifade eder? Nevâ Teli'ni okuduğum zaman gördüm ki, Sadettin Kaplan, başça benden büyük bir şairdir. Ve onun şiirleri, benim şiirlerimi birkaç defa tartacak güzelliktedir" (<https://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=1424>). Bakiler'in, Kaplan ve şairliği hakkında paylaştığı bu düşünceler, onun hayatını, sanatını ve kişiliğini dile getirilen en içten ve samimi duygular olarak hafızalara kazınır.

Kaplan hayata veda etmeden bir yıl önce, "2015 Nisan'ında İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Kültür Müdürlüğü, tarafından 'Şair Sadettin Kaplan'a Saygı Gecesi' düzenlenir. Adına düzenlenen bu saygı ve vefa gecesinde, Kaplan'ın hayatını konu alan bir belgesel gösterimi düzenlendikten sonra geceye katılan edebiyatçılar kendisi hakkında düşüncelerini dile getirir" (<https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/sadettin-kaplan-a-saygi-gecesi-10751869>).

Edebiyat dünyası ile iç içe bir yaşam sürdüren ve kalemini inandığı değerler uğruna topluma yol göstericilik amacıyla kullanan ve bunda da başarılı olan Kaplan, "evli ve üç çocuk babasıdır" (<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/kaplan-sadettin>). Kaplan, ömrünün son günlerini geçirdiği Kocaeli'nin Gebze ilçesinde 11 Haziran 2016'da 72 yaşında hayata veda eder ve aynı yerde toprağa verilir.

1.2. KİŞİLİĞİ VE DÜNYA GÖRÜŞÜ

Hayatı boyunca Yunus Emre'nin hümanist felsefesini benimseyen ve bunu yaşamaya çalışıp kişilik haline getiren Kaplan, bu felsefeyi eserlerine de başarılı bir şekilde yansıtır. Ömrünün son anlarında dile getirdiği şu sözler onun benimsediği Yunus felsefesinin anlaşılması bakımından önemlidir: “Yunus Emre gibi sessiz sedasız ayrılıp gitmek istiyorum. Kimseciklerin haberi olmadan, kimseye eziyet etmeden, sessizce bir pencere aralığından sızan ve sonra kaybolan bir ışık gibi çekip gitmek istiyorum. (...) Öyle de oldu. Kimselere söylettirmeden, sessizce, güzel bir ölümle gözlerini kapadı” (<http://ayvakti.net/?p=3116>).

“Hayata veda etmeden önce ölümünün üç gün sonra haber verilmesini vasiyet ettiği” (<https://www.yenisoz.com.tr/yazarlar/vasiyet-etti-olumu-uc-gun-sonra-duyuldu/>) aktarılan Kaplan'ın, bu vasiyetinde de yine Yunus Emre'den etkilendiğini görülür. Nitekim Yunus Emre'nin, “ ‘Bir garip öldü diyeler / Üç günden sonra duyalar / Soğuk suyla yuğalar / Şöyle garip bencileyin’ dizelerindeki yalnız ölme düşüncesi insandan soyutlanamayan bir durumun ifadesi” (Kurdakul, 2002: 122) olarak Kaplan için de yorumlanabilir.

Kaplan'ın dünya görüşü onun sanatını şekillendiren en önemli etmendir. Sahip olduğu İslâmî bakış açısıyla dünya hayatının gelip geçiciliği algısı, onun hayatında ve eserlerinde her zaman karşımıza çıkacak bir unsurdur. Bu doğrultuda dünya görüşünü hümanist bir felsefe üzerine temellendiren Kaplan her zaman iyiliği ve güzelliği dile getirmeye çalışır. Verdiği bir röportajda “Biliyorsunuz. Biz inandığımız düşüncenin çizgisinde gönül bahçemizin patikalarında ağır ama güvenli adımlarla yürüyüşümüze devam ediyoruz” (<https://www.dunyabulteni.net/arsiv/sadettin-kaplan-cocuk-edebiyatini-anlatti-h118054.html>) diyerek inandığı değerleri gönül bahçesinin güzelliklerinde tasavvur eder ve bunun hayatına ve sanatına etkisini dile getirir.

1.3. SANAT VE KÜLTÜR ÇEVRESİ

Kaplan'ın askerlik mesleğini bıraktıktan sonra edebiyata dair profesyonel çalışmalarının başlamasına etki eden *Türkiye gazetesi* ve *Türkiye Çocuk dergisi* yazar kadrosu onun sanat ve kültür çevresinin başlamasında önemli bir yere sahiptir.

İlesam (Türkiye İlim Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği), Mesam (Türkiye Musiki Eseri Sahipleri Meslek Birliği), Eskader (Edebiyat Sanat ve Kültür Araştırmaları Derneği), Birsad (Birleşik Sanatçılar Derneği), Yazarlar Birliği ve Yazarlar Sendikası gibi topluluklarda aktif rol oynayan Kaplan, gerek kişiliğiyle gerek sanatıyla edebiyat dünyasında saygınlık kazanır ve sanat ve kültür çevresi hızla büyür.

Başta *Türk Edebiyatı Dergisi* olmak üzere birçok edebî oluşumun düzenlediği yarışmaya katılan ve ismini duyuran Kaplan hakkında Yavuz Bülent Bakiler kendisiyle arasında var olan özel muhabbeti her daim dile getirir. Adına düzenlenen saygı gecesinde Yazar Mehmet Nuri Yardım, Şair Yusuf Bilge, İbrahim Özgün, Taner Koltuk; Yönetmen ve Senarist Mustafa Nadir Önay ile Şair Ali Hakkıymaz Kaplan'ın hayatını, eserlerini, fikirlerini ve ideallerini en içten söylemlerle dile getirir.

Kaplan'ın ömrünün son zamanlarında kadrosu içerisinde bulunduğu *Divanyolu Dergisi*'nin yazarları Muammer Erkul; Gürbüz Azak, Mustafa Necati Özfatura, Hayati İnanç, Sadık Söztutan, Prof. Dr. Ramazan Ayvallı, Prof. Dr. Ekrem Buğra Ekinci, Prof. Ahmet Şimşirgil, Prof. Dr. Nevzat Tarhan ve bu oluşum aracılığıyla bir araya geldiği yazar Fırat Kızıltuğ gibi isimler Kaplan'ın sanat ve kültür çevresi içerisinde dile getirilebilecek isimlerdir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. SANATI VE ESERLERİ

2.1. SANATI VE SANAT ANLAYIŞI

Sadettin Kaplan, 1980 sonrası dönemde, sanatını salt ideolojik olarak gerçekleştiren anlayıştan uzak, eserlerini meydana getirirken yarattığı Türk-İslâm sentezi ile hayatından, deneyimlerinden ve gözlemlerinden faydalanarak yansıtmaları bakımından İslâmî şiirin bağımsız temsilcileri arasında değerlendirilebilir. İslâmî çizgide benimsediği, toplumların temeli olan aile kavramı ve bireyin toplum içerisindeki konumu onun sanatının belirleyici özelliklerindendir. Millî değerlerin bütünlüyciliği vurgusu ile hitap ettiği kitlenin her kesimden insan olması, Kaplan'ın sanatında topluma yol göstericiliği amaç edindiğinin göstergesidir. O, inandığı değerler etrafında eserlerini kaleme alır. İslâmî bir dünya görüşüne sahip olan Kaplan, eserlerinde söz konusu unsurları Türk ve İslâm tarihinden örneklerle kaleme almaya çalışır.

Bağlı olduğu dünya görüşü doğrultusunda Kaplan, edebiyat kavramını edep kelimesi çerçevesinde değerlendirir: “Ve ‘edebiyat...’ Bu kelimenin ‘edeb’ kısmı görmezden gelinmemelidir. Edebiyatın sözlüsü, yazılısı edep kavramı üzerine kurulmuştur. ‘Yazın’ diyerek işin içinden çıkılamaz. Edep çerçevesinden dışarı çıkanlara söylenecek en hafif söz; ‘Edeb Yahu!’ olmalıdır...” (<https://www.dunyabulteni.net/arsiv/sadettin-kaplan-cocuk-edebiyatini-anlatt-h118054.html>). Kaplan, genel çerçevede edebiyata dair yaptığı bu tanımlamayı, özel olarak bu doğrultuda yaratılan şiir için de dile getirir: “Bize göre şiir; duygu ve düşüncenin edebiyat haddehanesinde haddelenmiş hâlidir. Yeter ki, bu duygu ve düşüncenin kıvamı, edebiyatın ‘edep’ kıvamında olsun...” (2011: 10).

Yaşamı boyunca edebiyat dünyasında değer verilen yazar olarak kendisi için düzenlenen saygı gecesinde Kaplan'ın sanatı ve sanat anlayışı hakkında, yazar Mehmet Nuri Yardım şu sözleri dile getirir: “Doğrusu Sadettin Kaplan'ın şiiri mi, nesri mi daha üstün bilemiyorum. Bu konuda Ahmet Haşim ve Yahya Kemal'in yolundan gitmektedir. Şiiri ve nesri ustaca kullanmıştır. (...) Onu düşününce benim aklıma Anadolu geliyor. Anadolu'nun envai çeşit motifleri süsler eserlerini. (...) Onu

Ahmet Midhat Efendi'ye, Ömer Seyfeddin'e benzetirim. Hem çok yazmıştır, hem de topluma okumayı sevdirmiştir" (<https://www.milatgazetesi.com/yazarlar/sadettin-kaplan-168725/>).

Kaplan'ın sanatı ve şairliği hakkında Ayhan İnal ise şunları dile getirir: "Sadettin Kaplan eşi bulunmaz bir kalem erbabı, gerçekten büyük bir sanatçıdır. Hele şiirde son derece çok güçlüdür. O'nun çapındaki şairlerimizin sayısı ne yazık ki çok az. Bu çokluk içindeki yokluk karmaşasında Sadettin Kaplan bir kuyruklu yıldız gibi parlamaktadır" (<http://www.biyografya.com/biyografi/11352>).

Edebiyatın hemen her dalında eser vermesine rağmen kaleme aldığı türler içerisinde şiire ayrı bir önem veren ve şairliğiyle tanınan Kaplan hakkında, adına düzenlenen saygı gecesinde yazar ve şair Yusuf Bilge şunları dile getirir: "O şiirde, denemede ve diğer türlerdeki eserlerinde kalemin hakkını vermiş şair ve yazarlığı üstün gönül gücüyle temsil etmiştir. Programın adı neden yazar değil de 'Şair Sadettin Kaplan'a Saygı' Sanırım bu adın seçiminde Sadettin ağabeyin tercihi söz konusu. Gerçek anlamda şairlik payesini hak eden bir insana özge paye gerekmez. Çünkü Kant'ın deyişiyle 'Şiir sanatların en üstünüdür.' şairse bu en üstün sanatın icracısı ve hatta öz kaynağı" (<https://edebiyatvesanatakademisi.com/deneme/sair-sadettin-kaplan-a-saygi/15179>).

Kaplan şiire dair serüvenini kendisi şu sözlerle dile getirir: "Yarım yüzyıldan beri şiirin peşindeyiz... O şiir ki; kimi zaman cevap vermemiştir çağrımıza, kimi zaman sitem oklarını göndermiştir aşkına açık olan bağrımıza... Bazen gözü yaşlı, bazen çatık kaşlı çıkmıştır karşımıza; bazen altın kafes içinde bülbül, bazen kutnu-kumaş olarak inmiştir gönül çarşımıza..." (2011: 9).

Şiire dair görüşlerini, eserlerinde gerek önsöz olarak gerekse mısralara aktararak okuyucusuyla paylaşan Kaplan, yeniden ele aldığı meşhur halk hikâyelerinin şairliğine ve sanatına etkisini şu şekilde belirtir: "Şiirdeki lezzeti ilk kez bu kitaplarla tattım. Bu hikâyelerle düşündüm olurları, olmazları... Olmazlar olurlardan daha çoktu." (2010: 3).

Sahip olduğu İslâmî bakış açısını yerel ve evrensel değerler ile harmanlayan Kaplan bu bakış açısını, beslendiği bir diğer kaynak olan Türk tarihinden olaylarla birlikte ele alır. Bunu yaparken dinî ve millî değerleri propaganda amacı gütmeyen

hümanist bir şekilde yansıtmaya çalışır. Kaplan'ın bu özelliği onun şairliğinin ayırt edici noktalarından biri olarak değerlendirilebilir. Bu doğrultuda Kaplan'ın “*gönül gözümse yunus, karac'oğlan dilimdir / mevlâna sofrasında sevgim dilim dilimdir*” (1992: 49) mısraları, onun sanatının kökenini ve sanat anlayışını özetleyen mısralardır.

Kaplan, sanatını ve sanat anlayışını yansıtan unsurlar bağlamında ulusal kültürü ve tarih bilincini de sıkça ele alır. Bu doğrultuda, eserlerinde tarihi olayları zaman zaman folklorik öğeler ile zenginleştirilir. Çoğunlukla şiirlerinde olmak üzere menkıbeler ve kahramanlık öyküleri Kaplan'ın başvurduğu folklorik öğelerdendir. “Bana göre her milletin tarihinin üçte biri gerçek, üçte ikisi menkıbe ve efsanelere dayanır. Bu yalnızca bize ait bir durum değil. Gerçek tarih, arada bir anlatılan menkıbelerle daha da bir güzelleşir ve moral bulur” (<https://www.bizimsemaver.com/sadettin-kaplan-mendiller-gonul-bohcamizdir/>) sözleri onun ulusal kültür bağlamında tarihî gerçekliği ve folklorik öğeleri, millî bir bilinç ile ele alması bakımından sanatına dair görüşlerini yansıtır.

Kaplan, geniş ve farklı bir sanat dünyası olmasına karşın temelde daima toplumu millet yapan kültürel değerleri esas alır. Bir diğer deyiş ile Türk milletinin tarihi, vatanı, dili, gelenek ve görenekleri gibi tüm kültürel değerler onun sanatının özünde bulunur. *Şahidim Kılıcımdır* adlı tarihi romanında, Kanuni Sultan Süleyman'ın tahta çıkışından vefatına kadar geçen süreyi kurgular. *Kara Kasırga* romanında, Kürşad ile Aspasyal'ın Süsen Yaylası'nda geçen hikâyesini anlatır. *Heybe Masallar* kitabında; ömrünün son demlerinde üç oğlunun mürüvvetini görmek isteyen Türkmen Beyinin, oğullarını dağa götürerek her birinin gözleri kapalı birer ok atmasını ve okun isabet ettiği yerleri kendilerine miras olarak vermesi gibi bir masal konusunu işler” (<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/kaplan-sadettin>). Sanatına dair tarihsel öğelerin ele alındığı romanlarından verilen bu örnekler, Kaplan'ın şiirlerinde de karşımıza çıkar.

Ele aldığı tarihî öğelerle birlikte Anadolu da Kaplan için ayrı bir öneme sahiptir. O, Türk-İslâm sentezini oluşturmaya çalıştığı sanatında, Anadolu'yu bu sentezin yurdu olarak tasvir eder. Aynı zamanda “Anadolu insanı” olarak da bilinen Kaplan hakkında şair Şeref Akbaba ise şunları dile getirir: “Kendisi nevi şahsına

münhasır bir Anadolu insanıydı. Edebi olarak baktığımızda romanları, kitapları özellikle şiirimize önemli katkı sağlayan bir şair ve yazarımızdı” (<https://www.timeturk.com/sair-yazar-kaplan-in-kizi-cigdem-kaplan/haber-171194>).

Kaplan’ın şiirlerinde ele aldığı konular içerisinde, sanatının temelini oluşturan en önemli temalardan biri de Anadolu ve millî değerlerdir. Kaplan bu unsurları ele alırken yaşam öyküsünden, kişisel deneyimlerinden ve gözlemlerinden yola çıkarak şiir evrenini oluşturan bir şairdir. Bu deneyimler ve gözlemler, şiir dünyasını kurarken onu besleyen bireysel ve kültürel öğeler olur. Bunları dile getirirken de sade ve anlaşılır bir şekilde adeta Anadolu ve Anadolu insanının ağzından konuşur.

Eserlerinde millî ve ahlâkî bir örgü hâkim olan Kaplan, onları kaleme alırken insanlara örnek olacağının bilinci ile hareket eder. Bu sebeple onun üslûbunda didaktik bir söylem hâkimdir. Eserlerinde ele aldığı unsurları dinî ve tarihî perspektifte kendine has bir üslûpla kurgular. Öte yandan Kaplan, yol göstericiliği ilke edinmesi bakımından çocuk edebiyatına da ayrı bir önem verir. O, gençleri ve çocukları “geleceğin teminatı” olarak görür ve onları “bayrak taşıyıcısı” diye tanıtır. Aynı zamanda “yeni dünya düzenini kuracak” kişilerin yalnızca çocuk olarak isimlendirilmesini “çocukça” bulur. Kaplan; çocuk edebiyatında da çok fazla şiir kaleme alır. “Kitaplar herkes içindir, herkese hitap eder” diyen Kaplan, (<https://www.dunyabulteni.net/arsiv/sadettin-kaplan-cocuk-edebiyatini-anlatti-h118054.html>) bu sözleriyle çocuk edebiyatı kavramını küçümseyenlere de karşı bir tavır sergiler.

Çocuk edebiyatı ile ilgili verdiği bir röportajında Kaplan, bu edebiyata dair yaklaşımını genel olarak şu sözlerle dile getirir: “Çocuklar için yazan ya da yazmayı düşünen iki tip yazar vardır. Birinci tipte olanlar; büyükler için yazmayı başaramayıp, aklınca kolaycılığa kaçan ve çocuklara yönelik edebiyatı çocuk oyuncağı sananlardır. Amaç, eğer ileride bayrağın teslim edileceği ve geleceğimizin güvencesi olan çocukları her anlamda yarınlara hazırlamaksa, birinci tip kimselerin bunlara verebilecekleri zarardan gayrı hiçbir şey yoktur” (<https://www.dunyabulteni.net/arsiv/sadettin-kaplan-cocuk-edebiyatini-anlatti-h118054.html>).

Kaplan, çocuk edebiyatı türünde yer alan şair ve yazarların özel ve nitelikli olması gerektiğini savunur. İdeal bir çocuk edebiyatçısının çocuklara millî değerleri aktarması gerektiğini şu şekilde ifade eder: “Bizi ‘biz’ eden değerleri, ‘millî’ değerlerden evrensele açılan, ufku geniş, dili anlaşılır, çocuğa özgü bir düşünce denizine çocukla birlikte açılabilen, mesajları satır aralarında gizli, belirgin şekilde didaktik olmayan bir edebiyat sunmak gerekir çocuklara... Ama asla çocuğu hafife almadan, onun engin sevgilerini, düşsel dalışlarını hoyratça yönlendirmeden bunu yapmak gerekir” (<https://www.dunyabulteni.net/arsiv/sadettin-kaplan-cocuk-edebiyatini-anlatti-h118054.html>).

Çocuklar için birçok şiir kaleme alan yazar; ayrı bir yerde konumlandığı gençler için de ulusal kültür öğelerinden halk hikâyelerinin içeriğini yeniden ele alır ve bunu şiirlerine de dâhil eder. Söz konusu seriyi *Unutulmayan Sevdalar* (1998) başlığıyla yedi kitap altında toplar.

Kaplan’ın yayımlanan son şiir kitabı olan *Nevâ Teli*, daha önceki şiirlerinden alıntılarla birlikte hayatının son yıllarında çeşitli yayın organlarında kaleme aldığı şiirleri bu eserde bir araya getirmesi bakımından sanatını ve sanat anlayışını en iyi yansıtan eseridir. Bu eserini, “ağabeyim ve üstadım” diye nitelediği Yavuz Bülent Bakiler okuduktan sonra Kaplan’ın şairliği hakkında şunları dile getirir: “Ziya Paşa’nın ifadesiyle, Sadettin Kaplan, anasından şair olarak doğmuş bir kişi. Şiirin ne demek olduğunu çok iyi biliyor. Önce, vezni biliyor, yarım kafiye, tam kafiye, zengin kafiye biliyor. Redifi biliyor. Hece şiirimizi, aruz şiirimizi biliyor. Serbest vezinde başarılı olması hece ve aruz veznini çok iyi bilmesinden kaynaklanıyor. Ortalıkta: Birinci Yeni, İkinci Yeni tafrasıyla yazan çizen birtakım adamlar var. Yazdıklarının hepsinde, bir keçi boynuzundaki tat bile yok. Sadettin Kaplan bütün o kalabalıklar üstünde soylu-soplu bir şair olarak ayakta! Onun şiirleri ve şair şahsiyeti karşısında önümü ilikleyerek eğiliyorum. Okuyun göreceksiniz. Okuyun! Bana hak vereceksiniz!” (<https://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/yavuz-bulent-bakiler/496490.aspx>).

Kaplan’ın yazın dünyasını etkileyen en önemli unsurlar dinî ve tarihî değerlerdir. Bu bağlamda millî ve dinî temalara eserlerinde sıklıkla yer verir. Eserlerini genellikle bu unsurlar doğrultusunda hassas bir duyarlılık ile İslâmî

söylem etrafında geliştirir. Ancak Kaplan, eserlerinde yer alan din kavramı ve İslâmî söylemi, ideolojik olmaktan ziyade kendisinin çokça önem verdiği Türk kültürünü ve değerlerini oluşturan ana unsurlardan biri olarak kullanır. Bu bakımdan o, Türk-İslâm tarihinden ele aldığı konuları edebiyata başarıyla yansıtan bir şairdir.

2.2. ESERLERİ

2.2.1. Şiir

Daha çok şairliği ile ön plana çıkan Kaplan'ın şiir kitapları şunlardır: *Sular Susadıkça* (1992), *Ferman* (1993), *Gönül Cemresi* (1995), *Gülendâm* (1996), *Esintiler* (1998), *Düş Bedestânı* (2001), *Nevâ Teli* (2011).

2.2.1.1. Sular Susadıkça

Kaplan'ın 1992'de yayımlanan ilk şiir kitabı olan *Sular Susadıkça*, Alioğlu Yayınevi tarafından yayıma hazırlanır. *Sular Susadıkça*, aynı zamanda Alioğlu Yayınevi'nin "Gençlik/Edebiyat Serisi" adı altında yayımladığı ilk kitap olması bakımından da önemlidir. Kitabın kapağında, kurak topraklar ile gökte beliren bir kadının gözyaşı damlasıyla bu toprakta yeşeren bir gül resmedilmiştir. Kitap dört ana bölümden oluşmaktadır. Kaplan'ın 48 yaşına kadar yazdığı tüm şiirlerinin ilk defa toplu halde yayımlandığı bu şiir kitabı, ele aldığı konular bakımından şairliğine dair en önemli eseri olarak değerlendirilebilir. Kitabın giriş kısmında yer alan şu mısralar, kitabın ismini ve içeriğini yansıtmaları bakımından önemlidir:

*“Denizler bulutlardan emdikçe damlaları
Sanmayın ki kavrulan çöle yağmur yağacak
Koparıp zincirini mor dağların burcundan
Yağmur yüklü bulutlar denizlere ağacak
Sustukça dilde şiir ve sular susadıkça
Bulutlar saçlarını yıldızlara saçacak...”*

(1992: 4)

Sular Susadıkça'da Kaplan'ın o döneme kadar eklemeler ve çıkarmalar yapıp son halini verdiği 79 adet şiiri bulunmaktadır. Bu şiirlerden bazıları daha sonra yayımlayacağı şiir kitaplarında da okuyucunun karşısına çıkar. Kaplan, ele aldığı

konuların benzerliği itibariyle kitabı dört ana bölüme ayırmıştır. Bu bölümler sırasıyla *Lodos*, *Bir Türküdür Anadolu*, *Nevâ Teli* ve *Son İlmek* isimli bölümlerdir.

Lodos isimli ilk bölümün girişinde bu bölümde ele alınan konuları simgeler nitelikte kanatlı atlar üzerinde, ellerinde üç hilal ve kılıç desenli bayraklarla göğeyükselen sarıklı insanlar resmedilir. Aynı resimde Osmanlı tuğrası da dikkat çekmektedir. Bu bölümde Kaplan, Türk tarihinden olayların ön planda olduğu şiirler kaleme alarak okuyucuda milli bir bilinç yaratmaya çalışır. Malazgirt'ten Mohaç'a, Mevlana'dan Fatih'e, Yunus Emre'den Yavuz'a birçok konuya değinir.

Bir Türküdür Anadolu isimli bölümde ise Kaplan'ın tematik bakımdan şiirliğinin en önemli eserlerini verdiği Anadolu ve Anadolu'ya dair şiirler yer almaktadır. Burada Anadolu tarihi, tarih boyunca burada yaşayan evliyalar, Türk tarihindeki yeri ve kimi benzetmelerle (ana, yar, diyar...) Anadolu tasvir edilmeye çalışılır.

Nevâ Teli adlı bölüm Kaplan'ın daha sonra bu isimle farklı bir şiir kitabı olarak yayımlayacağı eserinin ismini taşımaktadır. Kaplan'ın bu bölümde kaleme aldığı şiirler bireysel konular ağırlıklı olarak okuyucuya sunulur. Klasik Türk edebiyatındaki aşk hikâyelerine de atıfta bulunarak aşk, kadın, sevdâ, gurbet temalı şiirler bu bölümün genel hatlarını yansıtır.

Son İlmek adlı son bölümde söz konusu şiir kitabının ismi olan *Sular Susadıkça* adlı şiirle imgesel bir anlatım dile getiren Kaplan, bu bölümün diğery şiirlerinde de aynı tavrı sergiler. Bu bölümde, kimi kelime oyunları yaptığı “Sırtlan Dönencesi”, “Düneçekim”; tarihî kişiliklere atıfta bulunduğu “Narsist Gülüşü”, alışılmışın dışında benzetmeler kullandığı “Kirpi Kürkü”, şiire ve şaire dair görüş bildirdiği “Şairin Ölümü” gibi genel olarak konusu bakımından farklı şiirler yer alır.

2.2.1.2. Ferman

Kaplan'ın ikinci şiir kitabı olan *Ferman* 1993'te, ilk şiir kitabında olduğu gibi Alioğlu Yayınevi tarafından yayıma hazırlanır. İlk şiir kitabı *Sular Susadıkça*'dan bir yıl sonra yayımladığı bu şiir kitabında Kaplan, 36 şiire yer verir. Kitabın kapak tasarımı Kaplan'ın yakın arkadaşı, ressam Muammer Erkul tarafından yapılmış olup kapakta bir ferman tasviri ile üzerinde, kitabın ilk şiirinden alıntı bir beyit yer

almaktadır. Kaplan’ın kitabın arka kapağında kaleme aldığı şu mısralar, kitabın ismi ve kitapta geçen bölümler hakkında bilgi vermesi bakımından önemlidir:

“Ey Dost!..

Gönül fermanıdır, sevdâ sesidir;

Gönlüm ki, bu seste eylemiş karar...

Gerçekte bir garip inlemesidir;

Sesine ses veren yârenler arar...

Düşme’n bencileyin bu garip derde;

Öyle bir sevdâ ki, derman kâr etmez...

Fermanın fermanla hükmü gider de;

Gönül fermanına, ferman kâr etmez!...”

(Ferman, Tanıtım Bülteni)

Kitap, sırasıyla *Ferman*, *Harman* ve *Derman* adlı üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölüme “Ey Dost” nidalı şiiriyle başlayan Kaplan burada hepsi, “Ferman” başlığıyla dokuz ayrı şiir kaleme alır. Konu ve içerik bakımından bu şiirlerde dinî değerlerin Anadolu ve millî değerlerle birlikte verilmeye çalışıldığı bir üslûp sezilir. Kaplan; dost, düşman, Hakk, vatan, millet, hürriyet, adalet gibi kavramlar üzerinden ele aldığı bu şiirlerde öğüt verici bir tarzda okuyucuya yol göstermeye çalışır.

Kitabın *Harman* başlıklı ikinci bölümünde Kaplan, şiirlerinde ayrı bir yer verdiği tarihi olaylar, şahsiyetler ve yine millî değerler üzerinden bir Anadolu portresi çizer. “Yunus, Mevlana ve Evrensellik” şiiri Kaplan’ın bu doğrultuda kaleme aldığı bir şiirdir. Bu bölüme ismini veren harman kelimesi, ilk başlarda gerçek anlamıyla ele alınıp bu isimle başlayan şiirde Anadolu köylüsünün hayatı üzerinden betimlemelerle yaşam tarzına ışık tutulur. “Hani Atlarım Vardı”, “Karalar”, “Ali’min Türküsü”, “Yollar” ve devam eden diğer şiirlerde bu bölüme adını veren harman, Anadolu’nun çok yönlü yapısıyla soyut anlamda kültürel bir zenginlik kavramı haline bürünür. Kaplan, bu bölümde ele aldığı unsurları yansıtmayı biçimi bakımından da anlattıklarını okuyucunun zihninde canlandırır.

Derman adlı son bölümde de Kaplan’ın çeşitli imge, benzetme ve telmihte bulunduğu 24 adet şiiri bulunmaktadır. Konu bakımından bu bölümdeki şiirler de ilk iki bölümde farklı konularda kaleme aldığı şiirlerle benzerlik göstermektedir.

Kaplan, bu bölüme ismini veren “Derman” şiirinin son mısralarında aynı zamanda kitaptaki bölümlere isim olarak verdiği kelimeleri bir arada kullanır: “ ‘*Ya katlime ferman ola!..*’ ‘*Gün ola, harman ola...*’ ‘*Dertlere derman ola...*’ ” (1993: 65). Bu bölümde ele alınan diğer şiirlerde kimi yerlerde tarihsel kişiliklere (*Hz. İsa, Dede Korkut*) yapılan göndermeler şiirsel bir üslûp ile okuyucuya sunulsa da konuları bakımından farklı şiirler, söz konusu bölümde dikkate değer bir husustur.

2.2.1.3. Gönül Cemresi

Kaplan’ın yayımlanan ilk iki şiir kitabında olduğu gibi *Gönül Cemresi* adlı bu şiir kitabı da Alioğlu Yayınevi tarafından yayıma hazırlanmıştır. Edebiyat ve Gençlik dizisi başlığı altında 1995’te okuyucusuyla buluşan Kaplan’ın bu kitabında, kitabın ismiyle uyumlu olmak üzere bir yaprak tanesinden suya düşen cemre tasviri ile kapak tasarımını M. Nazif Güler yapmıştır. İçerik bakımından *Gönül Cemresi*, üç ana bölümden oluşmaktadır. Kitapta sırasıyla *Yalnızlığı Vuran Kelebek* adlı bölümde yirmi beş; kitaba ismini veren *Gönül Cemresi* adlı bölümde yirmi dört ve *Hanımeli* adlı son bölümde otuz üç adet şiir olmak üzere toplamda da seksen iki adet şiir bulunmaktadır. Bu bakımdan *Gönül Cemresi* Kaplan’ın o zamana kadar yayımladığı en hacimli şiir kitabıdır.

Kaplan’ın daha önceki şiir kitaplarında olduğu gibi kitabın ismi ve içeriği hakkında, tanıtım bülteninde kaleme aldığı şu sözler dikkate değerdir: “Kan pompalayan bir et parçasıdır sevdaların filizlenmediği yürekler Bir kez cemre düşmeyegörsün yürek yaylasına... İlk cemreyle yürekler ‘gönül’ olur... Sevdalar, kardelenler gibi filizlenip boyverirler... Leylâ’nın aşkı Mecnûn, Mevlâ’nın aşkı Yunus eder ehl-i dîli... Gayrı, sevda ılık bir meltemdir gönülde esen... Leylâ’yı ararken, Mevlâ’yı bulabilir gönül ehli... Yeter ki; gönül olabilsin yürekler, yeter ki, yürek yaylasına düşebilsin gönül cemresi...” (*Gönül Cemresi*, Tanıtım Bülteni).

Yalnızlığı Vuran Kelebek adlı bölüme “Nerde Babil?” adlı şiiriyle başlayan Kaplan bu şiirde Endülüs, Elhamra, Babil, Kabil, Ebabil, İsrâfil gibi kelimelerle hem şiirine ses benzerlikleri üzerinden ahenk katıp hem de değindiği bu kavramlarla daha önceki şiirlerinde yaptığı gibi tarihsel bir betimleme yapmaktadır. Kaplan, bu bölüm içerisinde bulunan “Osmanlı Çeşmesi”, “Sıyrılır Dekoltesinden Zaman”, “Yalnızlığı Vuran Kelebek”, “Kibr-i Kebir”, “Düş Dengesi”, “Yağmur”, “Sarmaşık”, “Rüzgârın

Türküsü” gibi dikkate değer şiirlerinde, imgesel bir anlatım tekniği kullanarak ele aldığı konular bakımından okuyucuya altyapısal derinliği olan şiir birikimi kazandırmayı amaçlar. Bu bölümdeki şiirler konuları bakımından ilahî sevgi, doğa, tarih, zaman gibi çeşitliliğe sahip bir yapıdadır.

Kitaba ismini veren *Gönül Cemresi* adlı ikinci bölümde Kaplan, “Onlar Ki...” adlı şiiriyle bu bölüme giriş yapar ve Fatih’ten, Yavuz’dan, Kanuni’den “*Onlar; tarih semâsında parlayan birer yıldızdır / onlar ki; bizim ecdâdımızdır...*” (Kaplan, 1995a: 43) mısralarıyla okuyucusuna tarih bilinci aşılama çabası. Bu bölümde “Onlar Ki” başlığıyla art arda beş adet şiir kaleme alan Kaplan her bir bölümde ayrı olaylara telmihte bulunur. “Yunus Meltemi” şiiriyle devam eden bu bölümde de Kaplan’ın sanatının özünü yansıtan Yunus felsefesine tekrardan değindiği görülür. Sonraki sayfalarda karşımıza çıkan “Gönül Cemresi” adlı şiirde kaleme aldığı mısralar, Kaplan’ın sanata ve insana dair benimsediği anlayış bakımından bu yargıyı destekler niteliktedir: “*Düşürdün gönlüme cemre / Ben sana âşığım Yârab... / Uydum ‘sev’ buyuran emre; / Ben sana âşığım Yârab...*” (Kaplan, 1995a: 54). Kaplan’ın sanatını ve sanat anlayışını yansıtmaması bakımından “Milli Gençliğin Sesi”, “Öğretmenin Sesi”, “Bosnalı Şehid Çocuğa” adlı şiirler de bu bölümde dikkate değer şiirlerdendir.

Kaplan’ın *Gönül Cemresi* adlı bu şiir kitabının son bölümünü *Hanımeli* adlı bölüm oluşturmaktadır. Bu bölümün ilk şiiri olan “Balacan” adlı şiir Kaplan’ın bilinen en önemli şiirlerinden biridir. Kaplan’ın, yiğit ve delikanlı anlamındaki balaban kelimesiyle aynı anlamda olan kelime ile kaleme aldığı bu şiiri 2001’de Cem Karaca tarafından “Hep Kahr (Gurbet Şiirleri)” albümünde (https://tr.wikipedia.org/wiki/Cem_Karaca_diskografisi) aynı adla seslendirilir. Tematik bakımdan bir gurbet şiiri olarak ele aldığı “Balacan”, Kaplan’ın şairliğini yansıtan en güzel şiirlerden biridir. Bu bölümün “Tez Gönder”, “Zor Gibi”, “Gidersen Eğer”, “Sıla Gözlüm”, “Hasret Pençesi”, “Dağlar Var Aramızda”, “Hasret Meyhanesi” adlı şiirleri de Kaplan’ın benzer şekilde sevgi, ölüm, gurbet, hasret gibi temaları içsel bir duyarlılıkla kaleme aldığı mısralardan oluşur.

2.2.1.4. Gülendâm

1996'da yayımlanan *Gülendâm* adlı kitabı Kaplan'ın yayımlanan dördüncü şiir kitabıdır. Marifet Yayınları tarafından yayıma hazırlanan *Gülendâm* dört ana bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler sırasıyla *Karanlığın Ötesi*, *Evlerinin Önü*, *Gülendâm* ve *Bizim Köyün Etekleri* adlı bölümler olup kitapta toplam elli sekiz adet şiir bulunmaktadır.

Kaplan'ın, Türk edebiyatında şiirin serüveni ve Batı etkisinde gelişim gösterirken yitirdiği nitelikleri dile getirmesi bakımından kitabın arka kapağında dile getirdiği şu sözler önemlidir: “ ‘Şarkı sözleri’ hoyrat haykırıslara sarılınca musiki terk etti şiirimizi. Nicedir aruzun ahengi yok. Hece veznine parmak hesabı diyerek, anlamın gözlerini de çıkardılar. Zaten ‘edeb’ kavramı çoktan terk etti edebiyatı. Ne mazmun var, ne nazma çekme endişesi. Sırtı yere gelmeyen güreşimizi ‘Greko-romen’ sinsi taktiğiyle yere serenler; ‘parnas’ ve ‘sembol’lerle çimdiklediler aklımızı. Oysa o dedikleri şeyleri, asırlar öncesinden Fuzuli'ler, Yunus'lar birer gergef gibi işlemişlerdi şiirlerinde. Ve şiirimiz; ‘Troya’ ile ‘Vel’ Asr’ arasında sulu bir sarkaç gibi sallanıp durmaktadır. ‘Gülendâm’da şiirin gül endamına gönül gözüyle kaçamak bir nazar atabildikse bahtiyarız.” (*Gülendâm*, Tanıtım Bülteni).

Karanlığın Ötesi adlı ilk bölümde yirmi bir adet şiir bulunup Kaplan'ın burada ele aldığı şiirlerde dinî tasavvufî geleneğin etkisinde bir şiir anlayışı sergilediği görülür. Nitekim giriş kısmında kaleme aldığı şu mısralar bu yargıyı destekler niteliktedir: “*Kendi yargılandım kendi yaşamda / Her gece kendimi içtim masamda / Neyi değiştirdim şu ‘meyhane’de / Ben olsam da olur ben olmasam da*” (1996: 61). “Bu Ne Hâldır” adlı şiirinde de yine aynı anlayışla mısralar kaleme alan Kaplan burada “gül, bülbül, çöl, âsâ, ateş, pervane, meyhane, sevdâ, gönül” gibi mazmunlarla Klasik edebiyat geleneğinden de yararlanır. Kaplan'ın burada temel olarak soyut aşk benzetmeleri ile ele aldığı ilahî sevdâ teması bu bölümün ilerleyen şiirlerinde de devam eder.

Evlerinin Önü adlı ikinci bölümde on dört şiir kaleme alan Kaplan, bu bölümde sen ben ikilemi gibi zıt kavramların hâkim olduğu bir üslûp sergileyerek önceki bölümde şiirlerine hâkim olan dünya hayatının gelip geçiciliği teması üzerinden okuyucuya seslenir. “Sana-Bana”, “Gidenler ve Kalanlar”, “Gidiyoruz-

Geliyoruz” adlı şiirler bu doğrultuda dikkate değer şiirlerdir: “*Bitmişse son konakta yolcunun son nasibi / Dökülür ab-ı hayat kırılır fincan gider / Buna tabip neylesin / Ecel gelmiş can gider*” (1996: 49). Burada alıntılanan mısralarda da görüldüğü gibi bu bölümün şiirlerinde Kaplan, didaktik bir üslûp sergiler.

Kitaba ismini veren *Gülendâm* adlı üçüncü bölümde de dokuz adet şiir bulunmaktadır. Bu şiirler içerisinde *Gülendâm* adlı şiir yüz yetmiş yedi mısradan oluşup Kaplan’ın hacim bakımından en uzun şiirleri arasında yer alır ve içeriği bakımından da manzum hikâye olarak değerlendirilebilir. Kaplan, burada hayalî bir kadın portresi çizerek okuyucusunu şiir boyunca merak unsurunun ön planda olduğu bir yolculuğa çıkarır: “*Derler ki / O ceylan öyle bir can ki... / Baktığını alev gibi yakardı... / Her gören olurdu ona müptela / Kâğıdı aşk mürekkebi can idi / Kan ile yazılmış bir destan idi...*” “*Dedi ki / Yıllarca mahpusta yatan / Ömrünü bu sevda uğruna satan / Bir zamanlar bıçkın olan birisi: O Yosma öyle bir vurdu ki beni / Derman bulamadım derin yarama...*” “*O kadın değildi canlı belaydı / Ne yuvalar yaktı ne canlar / Söylemekle bitmez anlayan anlar / O kadın kocamı etti divane.*” (1996: 49) gibi mısralarla başlangıçta yarattığı hayalî kadına dair güzel benzetmeler yapan Kaplan, şiirin sonuna doğru bu benzetmeleri tam tersi bir şekilde kötülüğe ve çirkinliğe yorumlayarak okuyucusunu şaşırtan bir biçimde şiiri sonlandırır.

Kitabın son bölümü olan *Bizim Köyün Etekleri* adlı bölümde ise on dört şiir kaleme alan Kaplan burada ele aldığı şiirlerde ev, aile ve çevre üçgeninde ele aldığı temalarla karşımıza çıkar. “Anamı Seyrederdim Seccâdesinde”, “Anne”, “Ne Zaman Bir Çocuk Görsem”, “Ağlamasın Çocuklar”, “Çocuk ve Deniz”, “Çocuk Ağaç ve Yıldırım” gibi şiirlerin bulunduğu bu bölümde Kaplan hem kendi hayatından yaşantıları okuyucuya sunmaya çalışır hem de geleceğin teminatı olarak gördüğü çocuklara dair duygu, düşünce ve öğütlerini dile getirir. Nitekim Kaplan’ın şiir kitapları dışında, çocuk edebiyatına dair verdiği çok sayıda eseri de bulunmaktadır.

2.2.1.5. Esintiler

Kaplan’ın 1998’de Marifet Yayınları tarafından yayımlanan bu şiir kitabının tam ismi *Esmâ-i Hüsnâ’dan Esintiler*’dir. Kaplan, “Bu kitabı; yüzünü hatırlayamadığım merhum babamın, bana şiiri ilâhilerle sevdiren merhume annemin, ahfâdı olmakla gurur duyduğum ecdâdımın ve ebediyete göçmüş bilcümle

inananların azîz ruhlarına” (1998: 4) ithafında bulunur. İçerik bakımından Kaplan bu kitabında, Allah’ın 99 ismini manası ve açıklamasıyla okuyucuya aktarır sırasıyla her bir sıfat için bir dördlük ve serbest nazımla birer şiir kaleme alır.

Divan edebiyatının dinî türlerinden olan “Tanrı’nın birliğini ve ululuğunu anlatan şiirlere tevhid, Tanrı’ya karşı yapılan yalvarış ve yakarışları anlatan şiirlere de münacât denir” (Dilçin, 1983: 251). Kaplan’ın *Esintiler* adlı bu şiir kitabında kaleme aldığı tüm şiirler içerik bakımından tevhid ve münacât örnekleri olmakla birlikte, bu şiirlerin içerisinde Hz. Muhammed’i övmek, niteliklerini aktarmak ve şefaât dilemek için yazılan naat türü içerisinde değerlendirilebilecek mısralar da yer almaktadır.

Esmâ-i Hüsnâ’dan Esintiler adlı bu kitabı kaleme alma sebebini ise Kaplan, kitabın girişinde şu sözleriyle belirtir:

“Allah’ın mübarek vasıflarını belirten 99 ‘Esmâ-i Hüsnâ’yı belirli sırası içinde bile olmasa, tamamını hatırlayamazdım.

Ne zaman bir yerlere gitmek üzere bir otobüse, bir vapura, bir minibüse ya da tramvaya binsem; kendi iç dünyama çekilir, Esmâ-i Hüsnâ’yı bir bir hatırlamaya ve anlamları üzerinde tefekkür etmeye çalışırdım. Lakin beceremezdim.

Araştırdım. Yüce Rabbimizi ve O’nun sonsuz kudretini anlatmaya çalışan ‘Münacât’ veya ‘Îlâhî’ tarzında birçok şiir olduğu halde, 99 Esmâ’yı birden içine alan şiire rastlamadım...

Birçok kitaba imza atan, hele şiir gibi zor bir sanata tâlip olan biri olarak bu fakir düşündü ki, böyle bir çalışmaya gerek vardır...

Şair; hakkında Âyet-i Kerîme olan sanatkârdır. Tehlikeli bir sırat üzerinde yürüdüğü ‘Şuarâ’ Sûresinde emredilmiştir...

Bu düşüncelerle, kalemimizi gönlümüzün okkasına batırıp, ilhâmı yüce Yaratan’dan bekleyerek işe koyulduk...

Bu kitapla gönüllere bir feyz-i ilâhî sunabilirsek ne mutlu bize...

Bunlardan daha iyisi elbette yapılabilir. Biz bu kadarını becerebildik... Hiçbir iddiamız yoktur. Maksudımız, gönüllerde ‘99 Esmâ-i Hüsnâ’dan Esintiler’ meydana

getirerek, yüce Rabbimizin rızâsını kazanmaktır. Şüphesiz ki, Allah; Rahmân ve Rahîm'dir" (1998: 8).

Bu sözlerle, kitabın yazılma serüvenini okuyucusuyla paylaşan Kaplan'ın hayatı ve sanatı hakkında da kimi bilgilere rastlayabiliriz.

Din ve tasavvuf hakkında da engin bilgilere sahip olduğunu ispatlayan Kaplan, *Esmâ-i Hüsnâ'dan Esintiler* adlı bu şiir kitabını beyitler halinde kaleme aldığı *Dualar* bölümüyle sonlandırır. Kitabının isminin kaynağını ise Kaplan şu mısralarla kaleme alır:

*"Muradımız Hakk'a hizmet, verir ise Rabbim izin,
Maksadımız rızâsını kazanmaktır Rabbimizin..*

*Bu esintiyi duyanlar, eğer nasipsiz ve nâdân
Değillerse vardır mutlak bir feyz Esmâ-i Hüsnâ'dan"*

(Esintiler, Tanıtım Bülteni)

2.2.1.6. Düş Bedestânı

"Şiir; eylemi içinde gizli bir özge söylemdir.

Şiir; her okuyuşta değişik titreşimlerle sarsan bir ürpertidir.

*Şiir; her okuyuşta ayrı bir duyguda nükseden bir nöbet,
her defasında ayrı bir ifadeyle gülümseyen bir dilber çehresidir.*

*Şiir; her okuyucuya ayrı bir pencere açan,
ancak aydınlığını şairin tepedeki tek penceresinden alan loş bir kümbettir.*

Bu loşluğu okuyucusunun iz'anı aydınlatır.

*Şiir; sürekli sorgulanan, fakat yıllar sonra
sorulacak soruların da peşin verilmiş cevabıdır..."*

(Düş Bedestânı, Tanıtım Bülteni)

2001'de Alioğlu Yayınevi'nin Gençlik Edebiyat Dizisi başlığı altında yayımladığı *Düş Bedestânı* Kaplan'ın altıncı şiir kitabıdır. Elli iki adet şiirin bulunduğu *Düş Bedestânı*'nda sırasıyla *Düş Bedestânı*, *Ebemkuşağı*, *O Sahilde* ve *Sevda Masalı* adlı dört bölüm bulunmaktadır. Kitap, Kaplan'ın 1992'de yayımladığı ilk şiir kitabından bu şiir kitabına değin şairliğinin üretkenlik dönemi diye

adlandırılabilir dokuz yıllık süre zarfının son kitabı olarak karşımıza çıkar. Nitekim Kaplan, son kitabı olan *Nevâ Teli*'ni *Düş Bedestâni*'nden on yıl sonra yayımlar.

Kitabın giriş kısmında, kitaptaki dört bölüme dahil ettiği şiirler dışında “Şiir Den/ince” adlı bir şiiriyle başlayan Kaplan burada, ürün verdiği türler içerisinde şiire dair bakış açısını diğer türlerden ayırır nitelikte mısralar kaleme alır. Bu onun aynı zamanda şairliğine dair mısralar olarak da değerlendirilebilir: “... *Bakışın ağulu, şiir denince / Neden sen gelirsin düşünceme hep / Neden sen çıkarsın şiir denince? / Hani, kış güneşi günde üşür de / ... / Dilini gönlünün taşına sür de; / Bana bir söz söyle şiirden ince...*” (2001: 4).

Düş Bedestâni'nin ilk bölümü kitaba ismini veren aynı adla başlar. Bu bölüme de “*Dizginle dil gemiyle dil denen her geleni; / O dil ki, dellâl eder diline her geleni...*” (2001: 5) mısralarıyla başlayan Kaplan; ses, kelime tekrarı ve cinasla okuyucunun dikkatini çekerek aynı zamanda Yunus Emre'nin “*Söz ola kese savaşı, söz ola kestire başı, söz ola ağulu aşı, bal ile yağ ede bir söz.*” dörtlüğüne de telmihte bulunur. Bu bölüm içerisinde bulunan başta “*Düş Bedestâni*” adlı şiiri olmak üzere Kaplan, “Gün Kanatlı Kelebek”, “Gece Kan Rengi”, “İçimden Geçiyorum”, “Önce Kuşlar Terkettiler”, “Akşamın Dizlerinde” adlı şiirlerinde de hem masalsı bir üslup hem de alışılmışın dışında imge ve benzetmelerle mısralarını kaleme alır: “*Dandini dandini dastana!... / ... / Yatardı aklım şiltesine en dalgalı masalın / Uzanıvermiş gibi üzerine bir salın. / Saldı, sallanırdı; / Sularda kör balıklar allanır pullanırdı...*” (2001: 10).

Düş Bedestâni'nin ikinci bölümü olan *Ebemkuşağı*'nda Kaplan, temaları bakımından benzerlik gösteren “Kutlu Ay”, “999. Sefer”, “Bitmeyen Koşu”, “Çanakkale”, “23 Nisanlarda” ve “Cumhuriyet Marşı” adlı şiirlerde Türk tarihindeki olaylar başta olmak üzere, tarihi şahsiyetler, Anadolu, vatan, millet, bayrak gibi değerler üzerine şiirini kurgular.

Kitabın üçüncü bölümü olan *O Sahilde* adlı bölüme, o bölüm içerisinde yer alan şiirlerin temasını yansıtır nitelikte “*Ulu dergâha girmek dilersen yüzün aklı; / Kov gönül dergâhından aklı olmayan aklı...*” (2001: 59) beytiyle başlayan Kaplan burada yer alan “O Sahilde”, “Nerdesiniz”, “Damla”, “Otuzüç”, “Ey Sevgili” ve

“Elveda Ey Şehri Ramazan” gibi şiirlerde, İslâm dinini, dinî değerleri ve dinî şahsiyetleri okuyucuya aktarmaya çalışır.

Kitabın son bölümü olan *Sevdâ Masalı* adlı bölümde de Kaplan, diğer bölümlerde olduğu gibi konu birliği içerisinde ilahî aşk ve sevgi temalı şiirler kaleme alır. Kaplan, bu bölüme de yine buradaki şiirleri yansıtır nitelikte bir beyitle giriş yapar: “*Sırrı var ki o ulu sevdânın aşk-ı tende; / Sevdikçe buldu Mecnûn, İlâhî aşkı tende...*” (2001: 81).

Yayımlanan diğer kitaplarındaki şiirlerin temaları bakımından *Düş Bedestâni*, ayrıldığı dört bölümün de kendi içinde konu birliği yansıtmaması bakımından Kaplan’ın, bu yönüyle başarılı bir eseri olarak dikkate değer bir yapı sergilemektedir.

2.2.1.7. Nevâ Teli

Alioğlu Yayınları tarafından 2011’de yayımlanan *Nevâ Teli*, Kaplan’ın son şiir kitabıdır. 2001’de yayımladığı *Düş Bedestâni*’nden on yıl sonra yayımladığı bu son kitabında Kaplan, tek baskı yapan ve baskıları tükenen daha önceki şiir kitaplarından seçtiği kimi şiirleri, o şiir kitaplarının isimlerini bölümleştirerek okuyucuya bir arada sunar. Kaplan’ın sırasıyla *Sular Susadıkça*, *Ferman*, *Gönül Cemresi* ve *Gülendâm* adlı şiir kitaplarından seçtiği şiirler *Nevâ Teli*’nin içerisinde yer almaktadır. Bu bölümler dışında son şiirlerini de kitabın son bölümü olan *Toynağı Yarık Adlar* adlı bölüme dahil eder.

Nevâ Teli’nin içeriği ile ilgili olarak da Kaplan sunuş bölümünde şunları dile getirmektedir: “Bu kitaba aldığımız şiirler; ‘zamanın imbiğinden damıtılmış şiirler’dir... Beş bölümde sunulan bu kitap; Sular Susadıkça, Ferman, Gönül Cemresi, Gülendâm ile değişik dergilerde yayınlanmakla birlikte kitaplarımıza girmemiş olan şiirlerimizden yaptığımız titiz bir seçkidir...” (2011: 10). Kaplan’ın burada “değişik dergilerde yayımlanmakla birlikte kitaplarımıza girmemiş olan şiirlerimiz” ile kast ettiği şiirler kitabın son bölümü olan *Toynağı Yarık Adlar* bölümünün içerisinde yer almaktadır.

Kaplan, kitaba isim olarak ilk şiir kitabında yer alan şiirlerden biri olan *Nevâ Teli* adını verir. Bir müzik terimi olarak Nevâ Teli hakkında Kaplan, kitabın tanıtım bülteninde şunları kaleme alır: “Renkleri sese, sesi ahenge, ahengi sevdaya, sevdayı

umuda, umudu vuslata yönlendiren sazın adıdır gönül. Bazen gitar, bazen kemençe, bazen ud sesi verir gönül sazı... Notalarına göre ne ad alırlarsa alsınlar, gönül sazının göğsüne gerili tellerin adı umut telidir, fîrak telidir, vuslat telidir, hayat telidir... Ama bir tel var ki, cümle lteller bu telin sesine ayarlanır. Bu tel ‘Nevâ Teli’dir... Gerilmeye gelmez nevâ teli. Nefes kadar nârindir. Üzeri can ibrişimiyle sarmallı olan o tel koparsa; ‘ahenk ebediyen kesilir...” (Nevâ Teli, Tanıtım Bülteni).

Nevâ Teli’nin ilk bölümü olan *Sular Susadıkça*’da Kaplan, 1992’de yayımlanan ve ilk şiir kitabı olma özelliği taşıyan aynı adlı şiir kitabından kırk altı adet şiir seçerek bu bölüme dahil eder. Seçilen bu şiirler konuları bakımından eski Türk tarihi, Yunus Emre, Anadolu’daki evliyalar, Anadolu hakkında şiirler ile aşk, sevgi ve kimi bireysel duyguların tasviri gibi konulardan oluşmaktadır.

Kitabın ikinci bölümü olan *Ferman*’da ise 1993’te aynı adla yayımlanmış şiir kitabından yirmi beş adet şiir bulunmaktadır. Konu bakımından bu şiirler ise sevdâ, gurbet, Anadolu, tarihsel olaylar gibi konu benzerliğine sahip şiirlerdir.

Gönül Cemresi adlı bölümde de Kaplan’ın 1995’te yayımladığı aynı adlı şiir kitabından otuz üç adet şiir bulunmaktadır. Zamanın geçiciliği, tarihî ve dinî şahsiyetler, ilahî aşk, millî değerler, şehitler, Anadolu ve köyler bu şiirlerde karşımıza çıkan temalardır.

Yine aynı adla 1996’da şiir kitabı olarak yayımlanmış olan *Gülendâm* adlı bölümde ise yirmi dokuz adet şiir bulunmaktadır. Anne, çocuk ve ilahî sevdâ gibi konuların ön plana çıktığı bu şiirlerde Kaplan, anılarından da yararlanır.

Kaplan’ın sadece *Nevâ Teli*’nde yer alan ve son dönem şiirlerini oluşturan 69 adet şiir ise *Toynağı Yarık Atlar* adlı kitabın son bölümünde bulunmaktadır. “Bağrında vahalar uyutan çöldük / Yarımı görmeden bütünü böldük / ‘İnsan doğar-yaşar-ölür’ diyorlar / Biz telaş içinde doğduk ve öldük” (2011: 227) mısralarıyla bu bölüme başlayan Kaplan’ın son şiirlerini içeren bu bölümün isminde, zaman yolculuğunda tarihe koşulmuş bir atın yaşanmışlıklarını simgelemesi bakımından *Toynağı Yarık Atlar* benzetmesi yapması, kendi yazın hayatına yorumlanabilecek bir benzetmedir. Burada Kaplan’ın, şiirlerinde karşımıza sıkça çıkan halk hikâyelerinin kahramanları, tarihî-dinî olay ve kişiler, gurbet, zaman, ömür, İstanbul vb. temaları ustalıkla ele aldığı görülür.

2.2.2. Roman

Kaplan'ın yayımlanan dokuz adet romanı bulunup söz konusu romanlar kronolojik olarak şu şekildedir: *Kara Kasırga* (1991), *Şahidim Kılıcımdır* (1991), *Uçurumun Çağrısı* (1993), *İğde Dalı* (1993), *Anatolia'nın Etekleri* (1993), *Dağların Türküsü* (1993), *Bir Demet Leylâ* (1993), *Unutulmayan Sevdalar* (1998), *Gazi Osman Paşa/Plevne'ye Saplanan Tuğ* (2007).

2.2.2.1. Çocuk Romanı

Çocuk romanları kategorisinde Kaplan'ın yirmi bir adet eseri bulunur. Bunlar: *Cennet Çocukları* (2003), *Altın Çocuklar* (2010), *Hasret Penceresi* (2003), *Kafesteki Çiçek* (2016), *Sihirbaz Kaval* (1999), *Vur Kelepçeyi* (2003), *Ninemin Beşiği* (2003), *Ağlayan Seccade* (2003), *Altın Kanatlı Böcek* (2003), *Nisan Tomurcuıkları* (2003), *Apar Meni Aras* (2003), *Tuna Boyları* (2003), *Çatlayan Çınar* (2003), *Gülcan'ın Günlüğü* (2003), *Güneşin Doğduğu Yer* (2003), *Çocukken de Büyüktüler* (2003), *Kara Pençe* (2003), *Koçlar ve Kağnılar* (2003), *Akçaoğlan* (2003) ve *Uzaydan Gelen Çocuk* (2003) adlı romanlardır.

2.2.3. Hikâye

Yazarın yayımlanan dört adet hikâye kitabı bulunmaktadır. Bunlar, *Yunus Meltemi* (1992), *Sığ Sular* (1992), *Camda Sinek Ezmek* (2001) ve *Atasözlerinin Çıkış Hikâyeleri* (2014)'dir.

2.2.3.1. Çocuk Hikâyesi

2002'de yayımlanan *Eskimeyen Arkadaşlar* isimli hikâye kitabı Kaplan'ın tek çocuk hikâye kitabıdır.

2.2.4. Masal

Yazarın yayımlanan beş adet masal kitabı bulunmaktadır. Bunlar, *Heybe* (1998), *Masal Bahçesi* (2002), *Tuba* (2002), *Emre* (2000), *Sena* (2002) adlı masal kitaplarıdır.

2.2.5. Din Eğitimi

Gençlerimiz İçin Peygamberler Tarihi (2004) adlı on kitaplık seri, Kaplan'ın dinî eserler kategorisinde değerlendirilebilecek eseridir.

2.2.6. Deneme

At Nalında Diş Yarası (1992), *Ölüler de Öldürülür* (1993), *Zamanın Zembereği* (1993), ve *Hüzün Adrese Gelir* (2008) Kaplan'ın deneme türündeki eserleridir.

2.2.7. İnceleme

20. Yüzyıl Türk Şiirinde Beş Şair (Tevfik Fikret, Mehmet Akif Ersoy, Yahya Kemal Beyatlı, Nazım Hikmet, Necip Fazıl Kısakürek) (1996), *Şiirin Kanadında* (1995) ve *Sultanların Şiirleri Şiirin Sultanları* (2005) adlı eserler Kaplan'ın inceleme türündeki önemli eserleridir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ŞİİR ANLAYIŞI

3.1. Şaire ve Şiire Dair / Sadettin Kaplan'ın Poetikası

Edebî hayatında daha çok şairliğiyle ön plana çıkan Kaplan için şiir, diğer türlere göre çok daha farklı bir yere sahiptir. Kaplan'a göre "şiir; eylemi içinde gizli bir özge söylem, her okuyuşta değişik titreşimlerle sarsan bir ürperti, her okuyuşta ayrı bir duyguda nükseden bir nöbet, her defasında ayrı bir ifadeyle gülümseyen bir dilber çehresidir. Şiir; her okuyucuya ayrı bir pencere açan, ancak aydınlığını şairin tepedeki tek penceresinden alan loş bir kümbettir. Bu loşluğu okuyucusunun iz'anı aydınlatır. Şiir; sürekli sorgulanan, fakat yıllar sonra sorulacak soruların da peşin verilmiş cevabıdır..." (Düş Bedestânı, Tanıtım Bülteni).

Kaplan'ın, *Esintiler* kitabını ithaf ettiği "Bana şiiri ilahilerle sevdiren merhume anneme" (1998: 4) sözleriyle, şiire dair ilgisinin temelinin henüz çocukluk yıllarında oluşmaya başladığı söylenebilir.

Kaleme aldığı eserlerde şiire ve şaire dair görüşlerini her zaman şair ruhuyla dile getiren Kaplan, okuyucusuyla şu mısraları paylaşır: "Şair; hakkında Âyet-i Kerîme olan sanatkârdır. Tehlikeli bir sırat üzerinde yürüdüğü 'Şuarâ' Sûresinde emredilmiştir." (1998: 8) Bu sözlerde Kaplan, aynı zamanda şairliğin önemini ve dikkat edilmesi gereken kutsal bir görev olduğunu belirtir.

Kaplan'a göre şairin görevi okuyucusuna yol göstermektir. Bunu yaparken de dikkatli olmalıdır. Kaplan, yukarıda alıntılanan sözlerinin devamında dile getirdiği şu sözlerde de şairliğe dair farklı bir yorumlamada bulunur: "Bu düşüncelerle, kalemimizi gönlümüzün okkasına batırıp, ilhâmını yüce Yaratan'dan bekleyerek işe koyulduk (...) gönüllere bir feyz-i ilâhi sunabilirsek ne mutlu bize..." (1998: 8) diyen Kaplan, burada aynı zamanda şiiri, yaratıcı tarafından şairin gönlüne verdiği ilham diye niteler.

Kaplan, şaire ve onun kişiliğine dair bir başka eserinde ise şu görüşlerini dile getirir: "Şair; olaylar karşısında herkesten farklı tepki gösteren, eşyaya değişik bir objektiften bakan, tabiatı farklı yorumlayan ve gerçeğe hayâli birlikte yoğuran

insandır... Duygulu, kimi zaman karamsar, bazan öfkeli ve çoğu zaman anlaşılmaz bir tiptir... Bütün çabalarına rağmen, gerçek kimliğini açığa vurmaktan çoğu zaman acze düşen kişidir... İşte bu yüzden şairleri anlamak pek mümkün olamaz. Beşerî yanlarıyla, sanatçı yönleri çoğu defa karıştırılır... Kimi kibirli, kimi aşırı mütevazı, kimi de derbederdir şairlerin. Ama bu onların suçu değildir. Onların fitrî hâlleriyle, duygu denizlerindeki dalışlarını ayıramamamızdan doğan bir tezattır bu..." (1995b: 7).

Kaplan, şairin iç dünyasına dair betimlemelerde bulunurken aynı zamanda şairin hayat şartları karşısında yaşadığı zorlukları da dile getirir. Bu yorumlamalar, kendisi de bir şair olan Kaplan özelinden şairlerin bilinmeyen dünyasına da ışık tutar: "Kısaca, şairler; birden fazla kişidir. Evlerinde başka, işlerinde başka, sokakta başka, şiir âlemine daldıklarında ise bambaşka hüviyettedirler... Ekmek parası kazanmak zorundadırlar. Hayat denen savaşın belki de en zorlu cephesinde mücadele vermektedirler. Bedenî rahatsızlıkları, ailevî sıkıntıları, ruhî bunalımları vardır... Ve kısaca, onlar da insandır; zorluklar, acılar karşısında bizler kadar hatta bizden fazla etkilenirler... Sanatçı kişilikleri işin içine girince; bütün beşerî konuları bir an için unuttur, şiirin o azgın girdabında, o dinmeyen uğultunun içinde kaybolup giderler. Onun için, bir şairi ya da bir sanatçıyı, en az iki ayrı konumda ele almak gerekir. Beşer yönü ve sanat yönüyle..." (1995b: 7, 8).

Kaplan'ın şair hakkında belirttiği bu görüşler dışında "Şairin Ölümü" adlı şiirde kaleme aldığı mısralar yukarıda dile getirdiği görüşlerle benzerlik taşıması bakımından dikkate değerdir:

*"yoruluruz
dikenleşir bin kör çıbanın sızısı nasırımızda
o son çizgiye yaklaşır
bir kâğıt gibi aklaşır
inceliriz kalemlerce kırılırız
duruluruz (...) vuruluruz (...)
darılırız
kahroluruz ufacık bir 'iğne' kırılrsa kusurumuzda
bu kaçınıcı turumuz*

*şiiir bizim ‘sûr’umuz
ölürüz bir mısırada yeniden diriliriz”*

(1992: 123)

Şairin ve şairliğin kendi intibaında yarattığı etkilerin yansıması diye nitelendirilebilecek bu mısralarda Kaplan, şairin hassas ruhunu, bir bakıma kendi ruhunu betimler. Kaplan’a göre şair, her ne kadar yorulup, durulup, vurulup darılsa da şiir denen sûr’un bir mısrasıyla yeniden dirilen kişidir.

Şair hakkında yukarıdaki görüşleri belirten Kaplan, onun kutsal yaratımı olan şiir hakkında ise şu sözleri kaleme alır: “Peki, ya şiir nedir?.. İşte, târifi bugüne kadar da pek de doğru yapılamamış bir soru... Kimine göre cinnet, kimine göre duygu denizinde kulaç atmak, kimine göre düşüncenin düşte erimesi... Kimine göre de saçmalık... Şiirin târifini yapacak değiliz. Ama şu bir gerçek ki, şiir ruhumuzu dinlendiren, düşüncelerimizi hayâl meltemiyle tarayan güzel bir esintidir... Ve her insanın bir şair yönü vardır...” (1995b: 8).

Şiirin tarifinin göreceli olduğunu dile getiren Kaplan, kendisini şiirin tarifini yapabilecek konumda görmeyecek kadar da mütevazı bir davranış sergiler. Şiirin tanımının göreceli olması bakımından kendi intibaında uyandırdığı etkileri dile getirmekle yetinen Kaplan, “Nedir Şiir?..” adlı aşağıdaki şiiri de benzer bir anlayışla kaleme alır:

*“Dizilir de kelimeler ak kâğıda sıra sıra;
Konmuş gibi yüzlerce kuş telgrafın tellerine...
Düş bağında duyguların dallarını kıra kıra,
Alıp da en zor hayâlin can mumunu ellerine;
Yakamamışsa gerçeğin elmas avizelerinde,
Nedir şiir?..”*

(1993: 62)

Şiirin nasıl olması gerektiğine dair bu mısralarda Kaplan, her bir sözcüğün dizelerdeki yerini, kuşların telgrafın tellerine konması gibi betimler. Şairi ise bu dizilimi en mükemmel şekilde gerçekleştirmesi gereken kişi olarak konumlandırır.

*“Dertlerin en delisini duyup en mutlu anında,
Bir şair ki, yüreğini kaleminden akıtmamış...*

*Sözler kuru bir notadır, nağme bulur ozanında.
Duygusuz dudaklarda ney, hava üfleyen bir kamış...
Yıkanmamışsa hayâller gerçeğin gözelerinde;
Nedir şiir?"*

(1993: 62)

Kaplan, söz konusu mısralarda ise ilk bölümde dile getirdiği benzetmelere paralel olarak sözlerin, kuru birer notadan ibaret olduğunu ve bunun, şairin söylemiyle hayat bulacağını söyler.

*"Kapılıp giderken gönül bir yosmanın yelkenine,
Çeviremiyorsa geri bir çocuğun ağlaması...
Bir şair ki; ölçmemişse şiirini bedenine,
Daldıramamış demektir sanat pınarına tası...
Kendini gömmek değilse şairin dizelerinde;
Nedir şiir?.."*

(1993: 62)

Şiirin son bölümünü oluşturan yukarıdaki mısralarda ise Kaplan, şiirde yaşantılarının karşılığını yakalayan okuyucunun, kendisini şairin dizelerine gömerek anlama kavuşacağını dile getirir. Bu, aynı zamanda Kaplan'ın kendi algısında şiire yüklediği en derin anlamlardan biri olup aşağıdaki cümleler de onun şiire dair duygu tezahürünün gerçekleştirdiği anlamlardır:

Kaplan'a göre "şiir, bir damla sudur. Fakat ummanların uğultusu duyulur şavkımada... Şiir, bir pınardır gönül çorağında. Ve ümit vâhaları bu pınarın ayağından yansır gönül gözlerine... Şiir, bir yelkendir sevdâ denizlerinde. Rüzgârı ümittir, sevgidir, duygudur... Şiir, bir özge ateştir yürek odağında. Kelebek kanatları yelpâzeler bu ateşi... Şiir, bir kanattır duyguları alıp bir yerlere götüren. Şiir kanadı kırık yürekler; duygu dünyasına uçamazlar. Diyoruz ki; gelin, gönlümüze şiir kanadını takarak, duyguların pembe göklerine sevgi uçuralım. Arada bir, yüreğimiz burkulsa da arada bir ince ve sıcacık âhlarla tutuşsa da dudaklarımız; takalım gönlümüze şiirin kanadını ve açılalım duyguların enginliğine... Şiir bir duygudur. Duyup da dile getirilemeyen..." (1995b: 11).

Şiir nedir sorusuna verilebilecek en şairane söylemleri bu cümlelerinde dile getiren Kaplan, aynı zamanda şiirin işlevinin ne olması gerektiğini de okuyucusuyla paylaşır. Kaplan'ın yaptığı bu tanımlamalar, onun şairliğini ve şiirlerinin temelini oluşturan duyguları yansıtmaları bakımından önemlidir.

Kaplan'ın, şiire dair yorumlamalarının mısralara aktarılmış bir diğer örneği olarak “Şiir Den/İnce” adlı aşağıdaki şiiri de kelime oyunları ile yakalanan anlam çoğulluğu ile dikkate değerdir:

*“Şiirden in şiir emen bir akrep,
Bakışın ağulu, şiirdenince...
Neden sen gelirsin düşünceme hep
Neden sen çıkarsın şiir denince?
Hani, kış güneşi günde üşür de,
Seyreği ısıtır dolaşır gürde...
Dilini gönlünün taşına sür de;
Bana bir söz söyle şiirden ince...”*

(2001: 4)

Bu mısralarda cinaslı kelime kullanımıyla şiirde bir ahenk oluşturmaya çalışan Kaplan, şiirin dile getirildiğinde kendisinde oluşan anlamları ve tasvir ettiği güzellik etkilerini gerçekleştirebilecek, şiirden ince bir sözün bulunamayacağı imasıyla da bir anlam katmanı yaratır.

Kaplan, kendi şiir serüveni de dâhil olmak üzere yine şiir ve şair hakkında şu sözleri dile getirir: “Yarım yüzyıldan beri şiirin peşindeyiz... O şiir ki; kimi zaman cevap vermemiştir çağrımıza, kimi zaman sitem oklarını göndermiştir aşkına açık olan bağrımıza... Bazen gözü yaşlı, bazen çatık kaşlı çıkmıştır karşımıza; bazen altın kafes içinde bülbül, bazen kutnu-kumaş olarak inmiştir gönül çarşımıza... Gâh elinde bir gül, gâh dikenli bir dil ile dikilmiştir yolumuza; gâh yakamıza takılı bir çiçek olmuş, gâhi bir şahin gibi konmuştur kolumuza... Şiir bu... Ne zaman, nerede, nasıl bir bedende, nasıl bir görüntüde ve nasıl bir renkle çıkar karşımıza, bilemezsiniz. Ama o şiirdir... Rengi, kokusu ve dokusu nasıl olursa olsun, gönül bahçenizde apansız tomurarak açıvermiştir bir kez. Ona sahip çıkmak, onu idrakin bereketli

toprağında beslemek ve duyguların ılık yağmurlarıyla sulamak göreviniz olmuştur artık...” (2011: 10).

Manevî değerler üzerinden şiir dünyasını kurgulayan Kaplan, kendisini ait hissettiği anlayış doğrultusunda ise poetikasına dair şunları dile getirir: “Poetikamız... Şiir hakkındaki düşüncemiz şiirlerimizde gizlidir. İlle de bir şey diyeceksek... Bize göre bir şair; yürekliliği ve yılgınlığıyla, gayreti ve bezginliğiyle, sevgisi ve nefretiyle, inancı ve isyanıyla, düşü ve düşüncesiyle, direnci ve zaafıyla birlikte şairdir... İlahî aşk ile bedensel aşk, korku ile pervasızlık, öfke ile merhamet, geçmiş ile gelecek, hayat ile ölüm aynı anda konuk olur şair yüreğine... Konuklar kovulamaz... Bize göre şiir; duygu ve düşüncenin edebiyat haddehanesinde haddelenmiş hâlidir. Yeter ki, bu duygu ve düşüncenin kıvamı, edebiyatın ‘edep’ kıvamında olsun...” (2011: 10).

Kaplan, şiir serüveninden bahsederken aynı zamanda kendi, şiir ve şair yorumunu da yansıtmaya çalışır. Edebiyatın edep kavramı doğrultusunda mana bulmasını gerektiğini de dile getiren Kaplan, bunu da eserlerinde ustalıkla gerçekleştirir.

Şiirin, hayatın her alanında olması isteyen ancak bunun nitelikli bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekliliğini dile getiren Kaplan, şiirin ve şairliğin içerisinde bulunduğu durumu şu şekilde dile getirir:

*“Ne kadar da çok şair var...
Araştırmalara göre,
Fert başına ülkemizde bir şair...”*

(1995a: 24)

Bu mısralarda sayısı artan şairlere değinen Kaplan aynı zamanda bu kişilerin, şiirin ve edebiyatın ölçütünün başkaları olamayacağına ve kendi kurallarını dayatamayacağına dair itirazlarını da şu şekilde aktarır:

*“Sana ne be birader,
Kanun mu var kimsenin
Şiir yazmayacağına dair”*

(1995a: 24)

Kaplan'ın şiirin ve şairliğin değerinin düştüğünü dile getirdiği mısralarına karşı bu kişilerin görüşlerini yansıtan yukarıdaki mısralar, Kaplan'ın bu konu hakkındaki eleştirel fikirlerini değiştirmez:

*“Babanın oğlu değil ki,
Gidip gırtlığına sarılasın
Nazın geçmez ki darılasın...
Elin oğlu, Allah'ın kulu,
Şiir yazıyor inadına;
Taze taze, sulu sulu,
Bazan renkli ve kokulu...”*

(1995a: 24)

Bu mısralarda da sözde şairlerin şiirlerinin içeriğine değinen Kaplan, onlara serzenişte bulunarak mısralarına devam eder:

*“Diyemezsiniz ne bu heyecan?
Soramazsınız, bunlara ne olmuş da,
Şiir yazıyor canı sıkılan,
Kahvede, vapurda, dolmuşta...
Harıl harıl, şarıl şarıl.
Kıskandın mı kuzenim?
Sen de kalemine sarıl...
Demesinler sustu,
Sanmasınlar küstü...
Nasıl olsa, şiiri gelen sırılatıyor
Şurda, burda ayaküstü...”*

(1995a: 24)

Eleştirel ve ironik bir üslûpla kaleme aldığı bu mısralarda Kaplan, şiir yazma eyleminin maalesef ki artık herkes tarafından her yerde gerçekleştirilmeye çalışılan basit bir şeye dönüştüğünü aktarır. Kaplan bu kişilerin şiirlerinin içeriğine dair ise şu tespitlerde bulunur:

*“Toz duman içinde sözler.
Sanki biri demiş ki, ortalığı dağıt...”*

(1995a: 23)

Kaplan, sert bir üslûpla bu kişilerin şiiri katletmekten ve “ırzına geçmekten” başka bir şey yapmadıklarını da şu şekilde belirtir:

*“Kaç şiir boğazladık geçen şölenlerde?
Nefsimizi körledik, seyirciyi sağırladık;
Dizdize, bizbize şiiri ağırladık...
Yenildi, içildi,
‘Edep yahu!..’ diye haykırdıkça edebiyat;
Bir şölende kırk şiirin ırzına geçildi...”*

(1995a: 23)

“Şırıltılı Şiir” adlı şiirden alınan bu bölümlerde Kaplan, şiire ve şaire dair genel izlenimlerini paylaşır. Bu izlenimleri, son yıllarda edebiyat dünyasında artan şiir ve şair sayısı ile buna tepkiler üzerinden tasvir eder: “Özellikle, günümüzde çok şiir yazılmakta. İşin şakası bir yana, o kadar çok şair var ki... Bir bakıma güzel. Ama bir bakıma da gerçek şiirden uzaklaşıldığı için Türk şiiri adına bir kayıp” (1996: 9). Kaplan, şiire duyulan ilgiye karşı bir yandan hoşnut bir tavır sergilerken bir yandan da bu rağbetin şiiri gerçek anlamından uzaklaştırması yönüyle yakınıır.

Kaplan, şiire ve şaire dair görüşlerini, poetikasını oluşturan unsurları yayımladığı her şiir kitabında dile getirmeye çalışır. Onun poetikası Türk edebiyatında İslâmcı şiirin en önemli temsilcilerinden Necip Fazıl Kısakürek’in poetikasıyla benzerlik gösterir. Kaplan, tıpkı Necip Fazıl gibi şiire ve şaire kutsal anlamlar yükler. “O, (şair) sıradan insanlardan üstün bir kavrayış sahibi olarak ‘ilahi emanetin temsilcisi’dir” (Reyhanoğulları, 2018: 159) ve şairin görevi “şiiri, ‘mutlak hakikati aramak’ olarak tanımlamasında mutlaklaşır. Şiirde anlam arayışı da bu hakikati bulmak olacaktır.” (Reyhanoğulları, 2018: 160) diyerek şiire ve şaire kutsallık atfeden Necip Fazıl gibi Kaplan da şaire benzer özellikler atfeder: “Şair; hakkında Âyet-i Kerîme olan sanatkârdır. Tehlikeli bir sırat üzerinde yürüdüğü ‘Şuarâ’ Sûresinde emredilmiştir” (1998: 8) sözleriyle Kaplan, şairin serüveni hakkında içerisinde bulunduğu durumu benzer şekilde dile getirir.

Necip Fazıl'ın şairi, üstün bir kavrayış sahibi olarak tasvir ettiği gibi Kaplan da şairin anlam serüvenindeki kavrayışını kendisine ilhâm verilen kişi olarak şu şekilde tasvir eder: “Kalemimizi gönlümüzün okkasına batırıp, ilhâmı yüce Yaratan’dan bekleyerek işe koyulduk...” (1998: 8).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ŞİİRLERİNİN İNCELENMESİ

4.1. ŞEKİL BAKIMINDAN İNCELEME / YAPI

4.1.1. Ölçü (Vezin)

Şiirde, birbiriyle uyumlu seslerin, belli bir ritimle bir arada bulunmasıyla sağlanan ahengin en önemli unsurlarından biri de hece sayıları ve ses değerlerinin uyumu olarak tanımlanan ölçü (vezin)'dir. "Sözlükte "bir şeyi ölçmek, tartmak; ölçü, tartı, ölçek" anlamlarındaki vezin terim olarak şark kültüründe şiir, müzik, lügat ve sarf alanlarında kullanılmaktadır. Şiirde vezin, hecelerin ya da uzun ve kısa hecelerin belirli miktarlarda tekrarına dayanan, müzikal ve fonetik ahengi sağlayan kalıplar dizisidir" (Durmuş, 2013: 77).

Kaplan'ın şiirlerinde en çok kullandığı vezin Türk şiirinin temel vezni olarak kabul edilen hece vezni ve dizelerdeki ahengin sözcüklerdeki ses uyumuna dayandığı; Fazıl Gökçek'in, genel kanının aksine ilk olarak Cumhuriyet döneminde edebiyatımızda görülmediği, temelinin Servet-i Fünûn döneminde Divan şiirindeki müstezat nazım şeklinin değiştirilmesiyle ortaya çıktığı tespitinde bulunduğu (2019: 33) serbest vezindir.

Şiirlerinde ulusal konuları işleyen, epik ve lirik bir söylemle milli bir bilinç oluşturmayı hedefleyen Kaplan, Divan şiirinin en çok kullanılan vezni olan aruza ise kullandığı birkaç aruzlu nazım türü dışında mesafeli bir yaklaşım sergiler. Hedeflemeye çalıştığı bu bilinç doğrultusunda biçimden çok içeriğe önem veren Kaplan için vezin, her ne kadar geri planda olan bir unsur olarak karşımıza çıksa da o, ahengi sağlamak için vezinden de yararlanır.

Eleştirel bir bakışla dile getirdiği şu cümleler Kaplan'ın vezin meselesine dair görüşlerini yansıtır nitelikte olup Kaplan, anlamı ve içeriği daha çok ön planda tutar: "Nicedir aruzun ahengi yok. Hece veznine parmak hesabı diyerek, anlamın gözlerini de çıkardılar. Zaten 'edeb' kavramı çoktan terk etti edebiyatı. Ne mazmun var, ne nazma çekme endişesi" (Gülendâm, Tanıtım Bülteni). Kaplan için şiirde anlam

yaratmada bir unsur olarak kullanılan vezin, zamanla şairler tarafından bu işlevini yitiren bir hale büründürülür.

Aşağıda verilen mısralarda, Kaplan'ın şiirde ahengi sağlamak için hece veznini ustalıkla kullandığı farklı şiirlerden örnekler verilmiştir:

*“el kınalı yen yamalı can bacı
ateş senin duman senin kül senin
derdini hasrete ulayan bacı
gözyaşlarıyla gönül sulayan bacı
kader senin keder senin döl senin”*

(1992: 66)

Kaplan'ın ilk şiir kitabı *Sular Susadıkça*'dan alınan “Bir Türküdür Anadolu” adlı şiirine ait yukarıdaki mısralar 11’li hece vezniyle kaleme alınmıştır. Kaplan, hece ile yazdığı şiirlerinde çoğunlukla bu ölçüyü kullanır. Şiirde söylemi ve ahengi etkili kılmak amacıyla kullanılan durak da Kaplan'ın şiirlerinde çoğunlukla karşımıza çıkar. Alıntılanan bu şiir Kaplan'ın 4+4+3 şeklinde duraklarla kaleme aldığı bir şiirdir.

*“Dertlerimi düğümledim tellere,
Sazım üşür, sızlar aklım Balacan,..
Kışlarımı serdim gurbet elere,
Yazım üşür, sızlar aklım Balacan...”*

(1995a: 73)

Gönül Cemresi adlı şiir kitabından alınan “Balacan” adlı şiire ait bu mısralarda da Kaplan yine 11’li hece ölçücünü 4+4+3 şeklinde duraklarla kullanır.

*“Güller dikenlere bitişir miydi?
Sevda bülbülleri ötüşür müydü?
Şuramda, bu yangın tutuşur muydu?
Dudaklarındaki kor olmasaydı...”*

(1993: 87)

Ferman adlı şiir kitabından “Olmasaydı” şiirine ait bu mısralarda Kaplan yine 11’li hece ölçüsüyle şiirini kaleme alır. Hece veznini kullandığı şiirlerinde 11’li

ölçünün farklı duraklarından yararlanan bu şiirini 6+5 duraklı bir şekilde ele almıştır. 11’li ölçünün 6+5 duraklı bu şekli Mehmet Kaplan tarafından “hecenin en âhenkli vezni” (2002: 156) olarak tanımlanır. Nitekim Sadettin Kaplan da şiirlerinde bu veznin ahenginden sıklıkla faydalanır.

*“Anadolu bir Sivr’alan
Aşkla öterdi bülbülü
Türküme sümbülü-gülü
Gönül gözlü ozan gitti”*

(2011: 322)

Kaplan, son şiir kitabı *Nevâ Teli*’nden alınan “Aşık Veysel” adlı şiirinin bu mısralarında da 7’li hece ölçüsünü kullanır. Bu şiirinde olduğu gibi Kaplan hece vezniyle yazdığı bazı şiirlerinde durak kullanmaz.

*“Sahipsiz bahçelerde ısırganlar gülüşür
Deli poyrazlar eser sağnak vurur gül üşür”*

(1996: 25)

“Sağnak” adlı şiirden alınan bu bölüm, Kaplan’ın şiirlerinde farklı nazım birimlerinden hece vezninin farklı ölçülerini kullanması bakımından dikkate değerdir. Söz konusu şiir beyitlerle ve 7+7 duraklı olarak 14’lü ölçü ile kaleme alınmıştır.

Kaplan’ın hece ölçüsüyle ve içerik bakımından manzum hikâye olarak değerlendirilebilecek olan “Gülendâm” adlı şiiri, bu tarz şiirleri içerisinde ön plana çıkan bir şiirdir. Manzum hikâye; bir hikâye ve bir olayın ya da bir olay üzerinden verilmek istenen mesajın okuyucuya aktarılacak istendiği zamanlarda sıklıkla kullanılır. Şairler tarafından kullanım rahatlığından dolayı serbest vezinle daha çok kullanılan manzum hikâyenin en güzel örneklerinden birini, Kaplan 1996’da yayımlanan aynı adlı şiir kitabının içerisinde yer alan yüz yetmiş yedi mısralık “Gülendâm” adlı şiiriyle verir. Kaplan, sadece bölümler arası geçiş mısralarında farklı ölçü kullandığı bu şiirin tamamında 11’li hece ölçüsünü kullanır.

*“Buhar olup uçtum savrulup gittim
Yarabbi neydi o bahar bakışlar*

*Baktığı bahçeye gelmezdi kışlar
Uzattım elimi merhaba dedim
Gülümsedi yaprak gibi titredim
(...)
Bin ömürlük bir an idi Gülendâm
Bir âfet-i devran idi Gülendâm”*

(1996: 64, 66)

Farklı nazım birimleriyle verilen şiir örneklerinde görüldüğü gibi Kaplan’ın hece veznini kullandığı şiirlerinde genellikle 11’li ölçüyü kullandığı görülür. Bununla birlikte Kaplan’ın şiirlerinde 7, 8 ve 14’lü ölçülerde de şiirlere rastlamak mümkündür.

Hece vezniyle şiirler kaleme almaya özen gösteren Kaplan, şiirlerinde serbest vezni de aynı ölçüde kullanır:

*“Bıramazsın hiç kimseyi perişan ve nâcâr,
Kırlarda bunca çiçek
Kışın kurur, yazın açar...
Vurursun her zerreyi o ince mihenge,
Kur’an sensin âlemlerde hatasız bir denge”*

(1998: 174)

Esintiler adlı şiir kitabından alınan ve Esmâ-i Hüsnâ’dan bir isim olan “*el Muksit*” sıfatı adı altında yazdığı bu şiirde Kaplan çoğu şiirinde olduğu gibi serbest vezin kullanır. Serbest vezni kullandığı şiirlerinde de hece vezniyle yazdığı şiirler gibi başarılı bir çizgi yakalayan Kaplan, *Esintiler* adlı bu şiir kitabında geçen tüm şiirleri bu vezinle kaleme alır.

*“(…)Oysa sen saçındaki yıldızlar kadar çoktun
Benim olsan dünyalara sığmazdım
Çoğalırdım sıcaklığında kumrular gibi
Süt maviliğine içirirdim gözlerinin
Cümle renklerini sevdaların*

Onca azlığıma o kadar çoktun...”

(1996: 86)

Gülendâm adlı şiir kitabından alınan “Sen Yoktun” şiirine ait bu mısralar da Kaplan’ın farklı şiir kitaplarında serbest vezni kullanması bakımından dikkate değerdir.

*“Hani atlarım vardı;
Yelesinde binbir şafak taranan...
Üzengileri yiğit mahmuzuna adanmış,
Dizginleri yiğit elinde...
Bir Tekbîr duymayalardı;
Türkü olurlardı Mohaç ovasında,
Otlukbeli’inde!..”*

(1993: 28)

Kaplan’ın *Ferman* adlı şiir kitabının “Hani Atlarım Vardı...” ve öncesindeki “Sen Yoktun” şiirinden alınan bu mısraların, serbest vezinle yazılmasının yanında dikkat çeken bir diğer hususu da tıpkı hece vezniyle yazdığı kimi şiirlerinde olduğu gibi manzum hikâye tarzını anımsatmasıdır.

Şairlerin serbest nazım ile şiirde hece veznine göre rahatlıkla ele aldığı bir tarz olan manzum hikâye geleneğini Kaplan, serbest vezinle de başarıyla kullanır:

*“beklediler bin sabr ile helva olsun koruk diye
yücelerden enginleri gözlediler doruk diye
aşkı çilesinde örüp
fâni dünyayı boş görüp
yaradılanı hoş görüp
‘her ne isen gel’ dediler”*

(1992: 40)

“Anadolu’da Niceler” isimli bu şiirinde Kaplan şiirini serbest vezinle kurgular. İçerik bakımından şiirin bütününe yansıtan bu mısralarda Kaplan, Türk-İslâm tarihinden faydalanır. Anadolu’nun İslâmlaşması ve o dönem mutasavvıfların fikirlerini Kaplan bu ve buna benzer şiirlerinde okuyucusunun gözünün önünde

canlandırarak aktarır. Nitekim Kaplan bu mısralarda Mevlana'ya telmihte bulunur. Bu, serbest vezinle de şiirler kaleme alan Kaplan'ın başarılı olduğu yönlerden biri olarak dikkat çeker.

Esintiler adlı şiir kitabından alınan ve İslâmî söylemin ağır bastığı bu mısralarda da yine Kaplan'ın serbest veznin imkânlarından da yararlanarak ses ve kelime tekrarlarıyla ahenk yarattığı görülür:

*“Eceli gönderen sen,
Ölümü yaratan sen,
Can verdiğin bedene mevdi uygun gören sen,
Ölümün şuuruyla doğarken ağlatan sen...
Sana dönecek ervâh, toprak olacak beden,
Dönmedi bunca zaman dünyayı koyup giden...”*

(1998: 125)

Kaplan'ın şiirlerinde en çok kullandığı hece vezni ve serbest vezin dışında, aruz veznine de az da olsa yer verdiği görülür. Onun, halk şiirinin aruzlu türlerinden olan vezni-âher türünü farklı bir kalıpla ele aldığı “Zamanın Aynası”, “Sende Buldum” ve “Sorma Derdimi” adlı şiirlerindeki aruz veznine dair örnekler, nazım biçimi ve türü başlığı altında incelemeye tabi tutulmuştur.

4.1.2. Kafiye

Şiirde ahengi sağlayan unsurlardan biri de kafiye (uyak)'dir. “Kafiye, şiirde mısra sonundaki ses benzerliği olarak tanımlanır. (...) Kafiye'nin şiir boyunca belirli aralıklarla tekrar edilmesi bir ahenk oluşturmaktadır. Şiirde tekrarlanan seslerden oluştuğu için ahengi sağlayan en önemli biçimsel unsurdur.” (Asna, 2014: 153) Kaplan'ın şiirlerinde de kafiye, ahengi sağlayan en önemli biçimsel unsur olarak karşımıza çıkar:

*“Sen ki, tek çiçekten binbir destesin,
Sen ay oğul, bir ilâhî bestesin...”*

(2001: 46)

Kaplan'ın şiirlerinin genelini örneklemesi bakımından yukarıda alıntılanan mısralarda görüldüğü gibi kafiye ögesi Kaplan'ın şiirinde ahenk sağlayan bir

unsurdur. Kafiye, mısra sonlarında bulunan sözcüklerin son heceleri arasındaki ses benzerliği ve aynı görevde kullanılan ekler olarak redif ise farklı görevlerdeki ekler veya anlamları ayrı sözcükler olarak tanımlanır. “Genellikle redif dizinin sonundadır” (Dilçin, 1983: 80). Bu mısralarda *deste* ve *beste* kelime kökleri dışında kalan ve aynı görevde kullanılan *-sin* ekleri redif olarak kullanılırken kafiye olarak ahengi sağlayan ses unsurları da *-este* sesleridir. Bu ses benzerlikleri, “ikiden artık ses benzerliğine dayanan” (Dilçin, 1983: 89) zengin uyak olarak tanımlanır.

*“Derdimiz var gönül gibi,
Solup gittik bir gül gibi,
Gül dalında bülbül gibi
Çilemedik bala gözlüm...”*

(1995a: 86)

Kaplan’ın “Bala Gözlüm” adlı şiirinden alınan bu mısralarda da aynı görevde kullanılan *gibi* kelimeleri redif, *gönül*, *gül* ve *bülbül* kelimelerinde *-ül* seslerinin benzerliği ise tam uyak olup bu, genellikle “bir ünlü ve bir ünsüzün ses benzerliğine dayanan uyaktır” (Dilçin, 1983: 89).

Kafiyenin bir diğer çeşidi olan mısra sonunda bulunan bir kelimenin kafiyeli olduğu diğer mısradaki bulunan kelimenin içerisinde yer almasıyla oluşturulan kafiyeye tunç uyak denir.

*“Bezm-i Elest’te bana gel dediğinden beri;
Dilimde O’nun adlı, gönlümde Peygamberi...
Ey Sirat tâcirleri; çıkın, çıkın aradan!
Çölü çemenzâr eder diler ise Yaradan...”*

(2001: 67)

Bu mısralarda Kaplan, mısra sonunda yer alan *beri* ve *aradan* kelimelerini diğer mısralardaki kelimelerin içerisinde kullanarak tunç uyak yaratır. Bu, Kaplan’ın şiirlerinde sıklıkla kullandığı bir uyak çeşididir.

Uyak çeşitlerinden “ses bakımından aynı, anlamca ve kimi zaman vurguları da ayrı sözcüklerden ya da söz öbeklerinden yapılmış” (Dilçin, 1983: 90) uyağa da

cinaslı uyak denir. Kaplan, şiirde ahenk yaratan bu uyak çeşidini de ustalıkla kullanır:

*“Cinasa
Peri hırka, cin âsâ.
Hangi yerde görülmüş;
Cin emrede, cin asa?

Gülde seni
Gül yüzde gül deseni.
Sen gönendir ki gülün;
Güldürsün gül de seni...”*

(1993: 85)

Kaplan, şiirlerinde sıklıkla kullandığı bu uyak çeşidini, örnek olarak verilen şiirin tamamını bu uyakla örerek ve şiire de “Cinaslar” ismini verir. İlk dördlükte *cinasa* - *cin âsâ*, ikinci dördlükte de *gülde seni* - *gül deseni* cinası bu şiirdeki cinaslı kelimelerdir.

Mısra sonlarında “bir tek ünsüz benzerliğine dayanan uyak” (Dilçin, 1983: 86) çeşidi ise yarım uyak olarak tanımlanır. Kaplan, şiirlerinde bu uyak çeşidine de yer vermekle beraber yarım uyak Kaplan’ın şiirlerinde diğer uyak çeşitlerine göre daha az görülür.

*“Kimi sağlıklıyken illete düşer
Kimi bir lokma için ömrünce hep koşar,
Kimi huzur içinde rahat rahat yaşar...”*

(1998: 180)

*“Her gece bir tüylü umut,
Gıdıklar esrik düşleri
Kırılan bu kaçınıcı put
Kurt ete biler dişleri...”*

(1993: 79)

Farklı şiirlerden alınan söz konusu mısralarda ilk şiirde -r geniş zaman ekleri redif görevinde kullanılırken -ş ses benzerlikleri ise yarım uyak olarak karşımıza

çıkır. Yine ikinci şiire ait mısralarda da *düşleri* ve *dişleri* kelimeleri arasında -ş ses benzerliği ile yarım uyak kullanılır.

Şiirde ahengi sağlayan unsurlardan olan “kafiye, şiirde yer alan diğer kelimelerin ses ve anlam değerleri ile uyum içinde olduğu zaman etkileyici ve bütünlük taşıyan bir nitelik kazanır. Şiirle mısraların ritmik düzenlemesine izin veren ve onu teşvik eden kafiye” (Asna, 2014: 153). Kaplan’ın bu unsurla, ses ve anlam değerlerini etkileyici bir bütünlükle ele alması bakımından şu mısralar dikkate değerdir:

*“Yürür ilk mezarlığa açısız adımlarla
Ölümün son nefesini öpmek için fil
Nice uykudur bu nerde İsrâfil
Asma bahçe değil bu çorak tarla
Nerde Babil
Bu kaçınıcı gözleri oyulmuş Ebabil”*

(2011: 139)

Kaplan’ın bu şiirinde ahengi ve anlam bütünlüğünü sağlayan en önemli unsur kafiye. Kafiye oluşturarak kelimeler *fil*, *İsrâfil*, *Babil*, *Ebabil* kelimeleri olup bunlar, yarattıkları ikili ses (-il) benzerliği ile tam kafiye örneği olarak karşımıza çıkar.

Kaplan’ın şiirlerinde kafiye konusu ele alındığında bu unsurun ahenk yaratma üzerindeki etkisini başarılı bir şekilde kullandığı görülür. Kaplan’ın şiirlerinde dikkat çeken en önemli unsur tek ses benzerliğine dayalı yarım uyağın çok az kullanılmasıdır. Bu uyak çeşidi “genellikle Halk şiirinde kullanılır.” (Dilçin, 1983: 86). Zengin uyak başta olmak üzere, Cem Dilçin’in “yeni Türk şiirinde en çok kullanılan uyak çeşidi” (1983: 87) dediği tam uyak, cinaslı ve tunç uyak Kaplan’ın şiirlerinde en çok kullandığı uyak çeşitleridir.

4.1.2.1. Aliterasyon ve Asonans

Kaplan’ın “şiirlerinde ritim unsuru olarak kullandığı kafiye, ses mimarisinin önemli bir unsurudur. Bu şekilsel yapı ses tekrarını, belli harf yinelemelerini beraberinde getirdiği için seslerin yinelenmesiyle oluşan bir ahengi oluşturmaktadır”

(Asna, 2014: 153). Kafiye unsuruna bağılı olarak ahenk yaratmada önemli bir diğerk öge de aliterasyon ve asonanstır. Bir ya da belirli bir mısra grubu içerisinde aynı sessiz harfin vurgulu tekrarıyla oluşturulan ahenge aliterasyon, aynı sesli harfin tekrarıyla oluşturulan ahenge de asonans denir.

*“Bilirsin gözünden akacak seli,
Bilirsin kibrini okşayan eli,
Bilirsin gönlünde inleyen teli;
Bilemezsin nerde biter şu ömür...”*

(1995a: 58)

Alıntılanan bu mısralarda Kaplan’ın, seslerin yinelemeleri ile oluşturduğu ritmi, s ve i sesi üzerinden gerçekleştirerek ahengi sessiz harflerin tekrarının yarattığı ritim olan aliterasyon ve sesli harflerin tekrarının yarattığı ritim olan asonans ile sağladığı görülür. Öte yandan bu mısralarda s ünsüzüyle benzer çoklukta kullanılmasına rağmen b, l, r ünsüz harfleri aliterasyonu sağlamada yardımcı harfler olarak ele alınır. Çünkü aliterasyonda temel unsur o harfin vurguyu sağlamasıdır. Söz konusu ünsüz harfler içerisinde vurgu s ünsüzü üzerinden sağlandığı için aliterasyon unsuru bu harftir.

*“ırmağınla dağınla
dalınla yaprağınla
sar beni toprağınla
anamın şalı gibi”*

(1992: 49)

Kaplan’ın bu mısralarında da ahengi sağlamak amacıyla aliterasyon ve asonans öğeleri ön plana çıkar. Söz konusu mısralarda l sessiz harfinin sağladığı vurgu ile aliterasyon ve a sesli harfinin sağladığı asonans, ahenk yaratmada Kaplan’ın başvurduğu öğelerdir.

*“Karnının üzerinden
Bir haksızlık gördü mü
Hıçkırırdı ‘Hakk!’ derken
Ve ‘mazlum’ diyecekken”*

(1993: 56)

Kaplan'ın ahenk yaratmak için kullandığı aliterasyon ve asonans unsurlarının kullanım şeklini örneklemesi bakımından alıntılanan bu mısralarda *k* ünsüzü ile aliterasyon sağlanırken ünlü harflerle sağlanan asonans unsuru geri planda kalmıştır. Bu ahenk yaratmada çoğunlukla birlikte kullanılan iki unsurdan bazen birinin daha net bir şekilde ön plana çıkmasını örneklemesi bakımından dikkate değer bir husustur.

*“Kabul olmaz niyâzında gurbetin,
Kapkarayız beyazında gurbetin.
Kan donduran ayazında gurbetin;
Özüüm üşür, sizler aklım Balacan...”*

(1995a: 73)

Kaplan'ın “Balacan” adlı şiirinden alınan bu mısralarda da *z* ünsüzünün yarattığı ahenk ile aliterasyon; *a* ünlüsünün yarattığı ahenk ile de asonans kullanılır.

Seslerin birbirleriyle uyumlu ve belli bir ritimle ele alındığı tür olan “şiir, müzikal bir yapı üzerine tesis edilirken bu yapıyı oluşturan ses tekrarları ve kafiyeler bilinçli seçilerek oluşturulmuş müzikal bir metindir. Şair, ahenk unsurlarını seçerken vezin, kafiye, aliterasyon, armoni (vb.) şekli unsurlara dikkat ederek şiirini yaz(ar).” (Asna, 2014: 152) Kaplan da örnek olarak verilen mısralarda ahenk yaratmak için kafiye ile birlikte aliterasyon ve asonans unsurlarını mısralarına başarılı bir şekilde yansıtarak müzikal bir ritim oluşturur.

4.1.3. Nazım Biçimi, Türü ve Birimi

Şiirin; birimine, uyaklanış şekline, ölçüsüne ve dize sayısına göre sınıflandırılmasına nazım biçimi denir. Cem Dilçin'in kabul gören nazım biçimleri tasnifine göre Divan şiirinin nazım biçimleri beyitlerle ve bentlerle kurulan nazım biçimleri olarak ikiye ayrılır. Divan şiirinde en çok kullanılan nazım biçimleri beyit nazım biçimleri olup bunlar: gazel, kaside, mesnevi, kıta ve müstezat nazım biçimleridir. Halk şiiri nazım biçimleri ise heceyle ve aruzla yazılan nazım biçimleri olarak iki ana başlık altında incelenir. Halk şiirinde ise en çok kullanılan nazım biçimleri, hece ile yazılan nazım biçimleri olup bunlar, Anonim halk şiiri nazım biçimleri (mani, türkü) ve Âşık edebiyatı nazım biçimleri (koşma, destan, semai,

varsağı)'dir. Güzelleme, koçaklama, taşlama, ağıt; ilahi, nefes, nutuk, devriye ve şathiye ise bu nazım biçimleriyle yazılan türler olarak sınıflandırılır (1983: X, XI).

Şiirlerinde İslâmî söylemi bağımsız bir çizgide sürdüren Kaplan, sanatını çeşitlilikle ve ustalıkla icra eden bir şairdir. Bu bakımdan Kaplan, Türk şiir geleneğine de oldukça hâkimdir. Sade bir dil ve üslûp ile okuyucuna seslenen Kaplan, şiirlerinde başta halk şiiri nazım biçimleri ve türleri olmak üzere divan şiiri nazım biçimleri ve türlerinden de faydalanır.

Kaplan'ın şiirlerinde en çok kullandığı nazım biçimi halk şiirinin temel nazım biçimi olan koşmadır. Koşma, 11'li hece ölçüsünün "(6+5) ya da (4+4+3) duraklı kalıbıyla yazılır. Bu kalıpların karışık olarak yazıldığı koşmalar da vardır. Dörtlük sayısı en az üçtür. Uyak düzeni genellikle şöyle olur: b a b a – c c c a – d d d a" (Dilçin, 1983: 305, 306).

"Kişi yaşlandıkça gönül gencelir, (b)
Bilemezsin nerde biter şu ömür... (a)
Saç ağarır, gönül teli incelir, (b)
Bilemezsin nerde biter şu ömür... (a)
Gül solar, yanakta allar biter de, (c)
Kırıla kırıla dallar biter de, (c)
Yürüne yürüne yollar biter de; (c)
Bilemezsin nerde biter şu ömür... (a)
...

(1995a: 58)

Kaplan'ın "Nerde Biter Şu Ömür" şiirinden alınan bu mısralar biçim ve içerik olarak koşma nazım biçimiyle kaleme alınmıştır. Şiirlerinde sıklıkla kullandığı bu nazım biçiminin farklı şiirlerden örnekler olması bakımında bir bölümü verilen şu şiirde de Kaplan'ın bu nazım biçimini ustalıkla kullandığı görülür:

"Gönül diyârına akın olmazdı;
Sevdâya baş koyan er olmasaydı...
Uzaklar bu kadar yakın olmazdı;
Menzilde aşk denen yer olmasaydı..."

(1993: 87)

Kaplan'ın şiirlerinde sıkça kullandığı bir diğer nazım biçimi de semaidir. “Hece ölçüsüyle yazılan semailer koşma tipine benzer. Uyak düzeni aynıdır. Yalnız aralarındaki ayırım dizelerinin hece sayısı bakımındandır. Semâiler hece ölçüsünün sekizli kalıbıyla yazılır. Ya (4+4) duraklı ya da duraksız olur. Semâilerde daha çok sevgi, doğa, güzellik gibi konular işlenir. Koşmaya göre daha canlı ve kıvrak bir üslûbu vardır. Semâilerin de kendine özgü bir ezgisi vardır ve bu ezgiyle okunur.” (Dilçin, 1983: 334) Kaplan'ın aşağıda verilen *Gönül Cemresi* adlı şiiri biçim ve içerik bakımından bir semâi örneğidir:

*“Düşürdün gönlüme cemre (b)
Ben sana âşığım Yârab (a)
Uydum ‘sev’ buyuran emre (b)
Ben sana âşığım Yârab (a)
Gönülde sevdâ esende, (c)
Renkler birleşir desende, (c)
Sevdâların özü sende; (c)
Ben sana âşığım Yârab (a)”*

(1995a: 54)

Nazım biçimleri ve nazım türlerini sınıflandıran Dilçin'e göre Âşık edebiyatı nazım türleri ise genellikle koşma ve semâi biçimiyle yazılır. Bu türler koşma ve semâilerden konuları bakımından ayrılır (Dilçin, 1983: 337). Güzelleme de koşma ve semai nazım şekliyle yazılan “Doğa güzelliklerini anlatmak ya da kadın vb. varlıkları övmek için yazılan şiirlerdir” (Dilçin, 1983: 337). Kaplan, şiirlerinde koşma ve semainin diğer türleri olan koçaklama, taşlama ve ağıt türüne nazaran en çok güzelleme türünü kullanır:

*“Her sabah güneşi süzüp de içtik
Lime lime bulutların tülünden...
Başağa durmamış göğ ekin biçtik,
Kan dokuduk kırk yangının külünden ”*

(1995a: 84)

*“Hasret yüreğimde ömür yakarken,
Can bakışım, sıla gözlüm nerdesin?”*

*Gözlerim yollara mahzun bakarken,
Can bakışım, sıla gözlüm neredesin?*

(1995a: 84)

Sırasıyla “Anafor” ve “Sıla Gözlüm” adlı şiirlerinin ilk bölümleri olan bu mısralar biri doğa güzellikleri diğeri de sevgili temasını ele alması ve nazım biçimleri yönüyle Kaplan’ın güzellikleme türündeki şiirlerine örnektir.

Kaplan, koşma ve semai’nin türlerinden biri olan ağıtla da şiirler kaleme alır. Ağıt, “bir kimsenin ölümü üzerine duyulan acıları anlatmak amacıyla söylenen şiirlerdir. Ölümünden duyulan üzüntüyle birlikte ölenin iyilikleri de anlatılır.” (Dilçin, 1983: 342) Kaplan’ın “Ali’nin Türküsü” adlı şiirinden alınan bu mısralar koşma nazım biçimiyle yazılan ağıt türüne örnektir:

*“Bulutlar geçerdi ayın üstünden
Ürperirdi Deliçay’da yundukça...
Cemre cemre gülücükler sundukça,
Kalktı yavaş yavaş köyün üstünden
Şehid babasının yası Ali’nin...
Ağıtlar vardı anaların dilinde,
Şehidler uyurdu gurbet ilinde
Sefer türküleri çığlaşırdı harman zamanı,
Gizli ağlaşırdı gelinler ferman zamanı...
Yer mi yoktu yeryüzünde?
Er mi yoktu sahralarda yitecek?
Gayrı Galiçya mı olur, Yemen mi?..”*

(1993: 39)

Kaplan için dinî konuların ele alındığı nazım türleri ayrı bir öneme sahiptir. Bu duyarlılıkla sanatını oluşturan ve bunda da başarılı olan Kaplan, halk edebiyatının dinî konularını ele alan kolu Tekke ve Tasavvuf edebiyatı nazım türlerini de sıklıkla kullanır. Bu türler içerisinde en çok kullandığı tür ilahidir.

İlahi, “Tanrıyı övmek, ona yalvarmak için yazılan şiirlere denir. Özel bir ezgiyle okunur” (Dilçin, 1983: 343). Şiirlerinde dinî bir duyarlılık ön planda olan ve söylemini de bu unsur üzerinden kurgulayan Kaplan, bu türe sıklıkla yer vermiştir:

*“Bükünce boynunu başak,
Biçilir Mevlâ’ya doğru...
Yedi iklim, binbir kuşak,
Geçilir Mevlâ’ya doğru...
Has bahçeler, virân bağlar,
Kimi güler, kimi ağlar...
Sökülür bir gün otağlar;
Göçülür Mevlâ’ya doğru...”*

(1995a: 52)

Yaratıcının büyüklüğü, dünya hayatının gelip geçiciliği ve her şeyin tekrardan yaratana döneceği temasının işlendiği Kaplan’ın “Mevlâ’ya Doğru” adlı bu şiiri, onun ilahi türünde yazmış olduğu şiirleri örneklemesi bakımından önemlidir.

Devriye, tasavvufta “devir kuramını anlatan şiirlere denir. Devir kuramı Hz. Muhammed’in ‘Ben nebî iken Âdem su ile çamur arasındaydı’ hadisi ile ilgilidir. Mutasavvıflara göre vücut halindeki Muhammed yeryüzüne sonradan gelmiştir. Hâlbuki ruh halinde olan Muhammed ezelden beri vardı. Vakti gelen ruh maddi âleme iner. Önce cemâda, sonra nebâta, hayvana, insana ve en sonra da insan-ı kâmile geçer. Oradan da ilk büyük ruh olan Tanrı’ya döner ve onunla birleşir. Bu iniş nüzûl, tekrar Tanrı’ya dönüş de urûc denir. Bu iniş ve çıkışı anlatan şiirlere de devriye adı verilir” (Dilçin, 1983: 348). Tasavvufi kültürün bu türüne de hâkim olan Kaplan’ın bu mısraları devriye türüne örnektir:

*“Biz gelirken kapalıydı kapılar,
Açıp gittik...
Bir avuç türkümüz vardı terkimizde;
Saçıp gittik...
Gözümüzü çevirmedik harama,
Başımız önümüzde, geçip gittik...
Topladık çadırımızı minnet yaylasından;
Göçüp gittik...”*

*Göğ ekinden gönlümüzde sevdâ,
Bir acı söz için biçip gittik...
Bir damlacık can suyuydu ömrümüz;
İçip gittik...”*

(1995a: 17)

*“Geldik gidiyoruz işte...
Yüceyi aradık cücede,
Uzunu aradık kısıda,
Hesabımız masada...
Olur dedik olmazlara,
Olsa da, olmasa da...”*

(1995a: 18)

Kaplan’ın yukarıda sırasıyla verilen “Geldik – Gittik” ve “Hayat” şiirlerinden alınan bu mısralar içerik olarak devriye türünün örnekleri arasında değerlendirilebilir. Söz konusu mısralar, Kaplan’ın hayata bakışını ve bunu benimseyip yaşam tarzı haline getirmesi bakımından onun hayat algısını bizlere yansıtır.

Tevhid ve münacât türleri, Kaplan’ın şiir anlayışını yansıtmaları bakımından en önemli türlerdir. “Tanrı’nın birliğini ve ululuğunu anlatan şiirlere tevhid, Tanrı’ya karşı yapılan yalvarış ve yakarışları anlatan şiirlere de münacât denir” (Dilçin, 1983: 251). Divan şiirinde bu tür genellikle kaside biçimiyle yazılır ancak farklı nazım biçimleriyle de yazılabilir. Kaplan’ın şiirlerinde tevhid, münacât ve peygamberi övmek amaçlı yazılan naat türleri içerik olarak genelde aynı şiirlerde karşımıza çıkar ve serbest nazımla yazılır. Onun 1998’de yayımladığı *Esintiler* adlı şiir kitabı içerik olarak tamamen bu üç türün içeriğinden oluşur:

*“Yârabbi Celîl sensin, sende o ulu azamet,
Elbet kopacak İlâhî bildirdiğin kıyâmet.
Haşr olunca mahşerinde sayısı bilinmez ervâh,
Sen merhamet eylemezsen, eyvah bize, bize eyvah!...”*

(1998, 86)

Naat türü, “Hz. Muhammed’i övmek için yazılan şiirlere denir. Hz. Muhammed’in türlü vasıflarıyla birlikte mucizeleri de anlatılır. Na’tlar genellikle kaside biçiminde yazılır” (Dilçin, 1983: 257). Kaplan da dinî edebiyatın en çok kullanılan bu türün içeriğine gerek bağımsız şiir halinde gerekse farklı şiirler içerisinde tevhid ve münacât türleriyle birlikte yer verir. Bu bakımdan Kaplan’ın *Na’t* başlığıyla yazdığı şiiri önemlidir. Ancak Kaplan bu şiirini de yazdığı tevhid ve münacâtlardaki gibi serbest nazımla kaleme alır:

*“sen ki ‘hatem-i enbiyâ’ sen ki ‘fahır-ı âlem’
ne hadime vasfeyleye seni âciz kalem*

(...)

*güman sensin ya muhammed güman sensin
lûtfeyle ya resulullah aman sensin
ondört asır gelip geçti kuş kanadında
dursun zaman ayarında ‘tekbir’in
zaman sensin...”*

(1992: 26)

Kaplan, bir şiirinde aruz ölçüsüyle yazılan halk şiiri nazım biçimlerinden vezn-i aher örneği de verir. Bu tür “aruzun müstef’ilatün müstef’ilatün müstef’ilatün kalıbıyla murabba biçiminde yazılır. Birinci dizinin parçalarını dolduran sözler, sırasıyla ikinci, üçüncü ve dördüncü dizelerin ilk parçaları olarak yinelenir. Bu düzene göre birinci dize ile 4 dizinin birinci parçalarını dolduran sözler, yukarıdan aşağıya okunduğunda aynı olur. Bunun gibi ikinci parçalar ikinci dize ile üçüncü parçalar üçüncü dize ile dördüncü parçalar dördüncü dize ile yukarıdan aşağıya okunduğunda aynıdır” (Dilçin, 1983: 362, 363).

Kaplan, vezn-i aher türündeki bu şiirine “Satranç Kafiye Örnekleri” ismini vererek bu türü yeniden kurgular. Nitekim vezn-i aher gibi aruzla yazılan satranç türü de beyitlerle yazılır ve ortadan ikiye bölündüğünde beyitler dörtlük halini alır. Öte yandan vezn-i aher üç adet müstef’ilatün ile yazılırken Kaplan’ın kaleme aldığı bu şiirlerde fâilâtün/ fâilâtün / fâilâtün / fâilün kalıbı karşımıza çıkar. Bu, Kaplan’ın aruzla yazılan nazım biçimlerinden vezn-i aher’i farklı bir şekilde ele aldığını gösterir:

Fâilâtün	/ fâilâtün	/ fâilâtün	/ fâilün	
-----1-----	-----2-----	-----3-----	-----4-----	
Her zamanın	aynasından	yansıyan	bir ân olur,	(a)
-----2-----	-----3-----	-----4-----	-----5-----	
Aynasından	ayrı kalmış	bir cemal	vîrân olur.	(a)
-----3-----	-----4-----	-----5-----	-----6-----	
Yansıyan bir,	bir cemal	aşkıyla bir	fermân olur.	(a)
-----4-----	-----5-----	-----6-----	-----7-----	
Ân olur,	vîrân olur,	fermân olur,	devrân olur	(a)

(2011: 272)

Kaplan'ın, vezn-i aher türünü farklı bir aruz kalıbıyla kaleme aldığı bu şiirde her bir kelime yukarıdan aşağıya doğru okunduğunda da yeni bir mısra yaratır. Söz konusu şiire benzer diğer iki şiire ait mısralar da şu şekilde olup bunların kalıbı da üstteki mısraların kalıbıyla aynıdır:

*“Sende buldum **Yâ İlâhî** bende olmak **aşkını**
Yâ İlâhî bende olmak benliğin bir taş kını
 Bende olmak **benliğin** en derbeder **en şaşkıını**
 Aşkını **bir taş kını** en şaşkıını **en taşkıını**”*

*

*“**Sorma derdim** bir vefâsız **yâr için** her gam-keder
Bir vefâsız yâr için her gam-keder ömrüm heder
Yâr için her gam-keder **yâr sersefil** ben derbeder
Gam-keder ömrüm heder **ben derbeder** gaip kader”*

(2011: 272)

Kaplan, halk şiirinin aruzlu türlerinden olan vezn-i aher türünü farklı bir kalıpla, yukarıda verilen ve sırasıyla “Zamanın Aynası”, “Sende Buldum” ve “Sorma Derdimi” adlı şiirlerinde kaleme alır. Bu şiirler Kaplan'ın şiirleri içerisindeki aruz ölçüsüyle yazılan tek örnekler olması bakımından da önemlidir. Genellikle halk şiirinin heceyle yazılan nazım biçimlerini ve türlerini kullanan Kaplan, söz konusu bu üç şiirinde türün gereği olarak aruz ölçüsünü kullanır.

Beyit, dörtlük ve dize olarak sınıflandırılan nazım birimi “nazım biçimlerinde ölçü olarak kullanılan parça(dır)” (Karaalıoğlu, 1975: 261). Kaplan’ın şiirlerine hâkim olan nazım birimi dizedir. Kullandığı bu birim , beş ve daha fazla dizeli öbeklerden oluşur. Kaplan’ın yarattığı dizelerde anlam çoğunlukla aynı bent içerisindeki dizelerde tamamlanır:

*“Kalemim kr fıram sağır ama
Tuvalimde bitmiş bir resim var
Yeni bir türkü isteme benden...”*

(2011: 261)

Halk şiiri nazım birimi olan dörtlük de Kaplan’ın şiirlerinde dizeden sonra en çok kullandığı birimdir:

*“Hayat ne ki? Bir dikenin ucunda
Bitecektir erkeninde, gecinde
Acep hangi yolun dönemecinde
Bilemezsin nerde biter şu ömür”*

(1995: 58)

şiirlerinde en çok yer verdiği nazım birimleri olan dize ve dörtlükten sonra Kaplan’ın şiirlerinde kullandığı bir diğer nazım birimi de beyittir:

*“unutulmaz hatıralar bırakmak için dünyada
bizi bir an unutmayan yüce mevlâyı unuttuk”*

(1992: 10)

*“anne umut, anne mut, anne zge can demek,
anne nurlu bir sevgi, harlı heyecan demek...”*

(2001: 77)

Nazım biçimi, türü ve birimi olarak Kaplan’ın şiirlerinde en çok kullandığı nazım biçimleri 11’li hece ölçüsüyle yazılan koşma ve 8’li hece ölçüsüyle yazılan semai nazım biçimleridir. Tür olarak ise güzelleme, ağıt, ilahi devriye, tevhid, münacat, na’t gibi türler, Kaplan’ın en çok kullandığı türler arasındadır. Bu türler içerisinde tevhid, münacat, na’t ve ilahi türü Kaplan’ın İslâmî söyleme dair şiirlerinin en güzel örneklerini içerir. Vezin olarak hece vezni ve serbest vezni aynı ölçüde

kullanan Kaplan, aruz ölçüsünü ise hemen hemen hiç kullanmaz. Kaplan, şiirlerinde ahengi sağlayan en önemli unsurlardan biri olan kafiyei ise başarılı bir şekilde kullanır. Nazım birimi olarak beyit ve dördlüklerle yazdığı şiirler dışında çoğunlukla üç, beş ve daha fazla dizeli öbeklere yer verir.

Kaplan, şiirlerinin büyük bir bölümünü şekil bakımından vezin, kafiye, aliterasyon, asonans, nazım biçimi, nazım türü gibi geleneksel Türk şiirinin tüm olanaklarından yararlanarak kaleme alır. Bununla birlikte Kaplan'ın şiirlerinde aynı ağırlıkta, dizelerin uzunluk kısalıkları, uyak, redif, uyak düzeni, nazım birimi gibi nazımın bağlayıcı unsurlarının geri planda bırakıldığı serbest nazım özellikleri de görülür. Ancak Kaplan her halükârda şiirini, dinsel duyuşların ön plana çıktığı bir tavrı ve ustalıklı ele alır.

4.1.4. Dil ve Üslûp

Sadettin Kaplan, 1980 sonrası İslâmî şiirin temsilcilerinden olup sanatını bağımsız bir çizgide sürdürür. Hayatını ve sanatını inandığı değerler üzerinden yaşa(t)maya çalışan Kaplan, şiirlerinde de bu doğrultuda bir dil ve üslûp kullanır. Dinî ve milli değerler onun şiirlerinin yapı taşlarıdır. Kaplan, bunları kullanırken ideolojik bir çerçevede ele almaktan ziyade çokça önem verdiği Türk kültürünü ve değerlerini oluşturan ana unsurlardan biri olarak yansıtmaya çalışır. Bu doğrultuda ele aldığı öğeleri sade bir dil ve şiirsel üslûp ile okuyucusuna sunar.

Kaplan, sanatını hitap ettiği kesim doğrultusunda didaktik ve lirik bir söylem ile kaleme alır. Bunu yaparken İslâmî üslûptan da faydalanır ancak bunu, propaganda amacı gütmeyen bir şekilde gerçekleştirir. Yararlandığı Klasik edebiyat geleneğini de modern bir dil ve üslûp ile yeniden kurgulamaya çalışır. Yerli unsurları evrensele hitap eder şekilde ele aldığı Türk kültür ve medeniyetini, insanları kucaklar biçimde yansıtmayı, üslûp olarak bu bakımdan akla gelen ilk isimler olan Yunus Emre ve Mevlana'yı andırır. Bunlar, Kaplan'ın gerek hayat felsefesinde gerekse sanat felsefesinde yer edinen en önemli kişiler olarak karşımıza çıkar:

*“Sevgiler birleşti, gönüller yarıştı;
Sarılıp da savaşlar barıştı,
Zamanlar karıştı, mekânlar karıştı...*

...

*‘Sevelim, sevilelim...’
‘Ne olursan ol yine gel.
İster Mecusî ol’ ister Mazoşist.
...
Halleşelim elleşelim;
Tekrar evrenselleşelim...”*

(1993: 46)

Şiirlerinde yer yer alışılmışın dışında imge ve benzetmeler kullansa da her kesimden okuyucunun kavrayabileceği bir anlatım kurgusu yaratmaya dikkat eden Kaplan, kapalı ve anlaşılmaz dil ve benzetmelerden bilinçli bir şekilde kaçınır. Barındırdığı anlaşılır anlam alt yapısıyla sanatını toplumsal fayda amacı güderek gerçekleştirmeye çalışan Kaplan, okuyucusuna her zaman açık bir dil ve üslûp ile seslenir. Bu doğrultuda hayatında inandığı ve benimsediği değerleri okuyucusuna yol göstererek aktarması, iyiyi ve doğruyu öğütlemesi, içeriği biçimden daha çok ön planda tuttuğunu gösterir:

*“Dilinde hakikat sözü olmadan
içinde sevdânın özü olmadan
bilesin ki gönül gözü olmadan
o serv-i revânı görebilmezsın
...
Eğmeye gelir mi sevdânın dalı
koynunda kalır hep garibin kolu
uzar sonsuzluğa hasretin yolu
ömrün vefâ etmez varabilmezsın”*

(1992: 93-95)

*“Kafeste kuş sesi dergâhta Yunus
Dervişşin hırkası hirsına mahfe
İşte yıkılıp gitmekte Bâbil
Her gece bir Şeb-i Arus
Bir özge âlemsin/dal özüne/ sen seni bil
Ya uyan şu yakaza sandığın uykudan*

*Ya katıl bezmine Eshâb-ı Kehf'in
Ve sus
Bir nabız atmı ötede Efsûs".*

(2011: 259)

Şiirlerinde biçimi geri planda bırakan ancak içeriğin etkisini artırmak için üslûp kaygısı güden Kaplan, Türkçenin zengin ifade gücü ve kelime hazinesinden ustalıkla yararlanır. Kelimelerin birbiriyle uyumuna dikkat eden Kaplan, bununla birlikte şiirsel bir anlatım ve ifade etkisi yaratması bakımından kafiye, ses tekrarları, devrik cümle ve alıntılara da yer verir:

*"elvân elvân açtı güller bahçivândan bülbül olunca
çirkin çehre 'cemâl' oldu sevdâ yüze tül olunca
sineye 'seyran bağları'
yâr zülfüne 'tel' dediler
gösterip karlı dağları
ferhat'a 'git del' dediler"*

(1992: 39)

*"Saçların ki, ruhumdan çekilen sırma hüziün,
Saçların ki, savrulan ışığı bin gündüzün..."*

*"Ellerimin üstünden uçup havalanacak
Tedirgin güvercinler gibi beyaz ellerin..."*

(2001: 90, 91)

Bu mısralarda Kaplan'ın şiirlerinde sıkça karşımıza çıkan kelime tekrarları, aşağıdaki mısralarda da ses tekrarları ve kafiyeli kullanımla birlikte ahenk yaratan unsurlardır:

*"saklanıp rengi uçuk zamanın arkasına
sevdâmı soluyarak bir melteme nefessiz
sana işmar eyledim saksıdaki setresiz
ve fessiz
fesleğende..."*

(2001: 99)

Sular Susadıkça adlı şiir kitabında “Beyitler” başlığı altında kaleme aldığı aşağıdaki mısralarda, cümle sonlarında bir kelimenin diğerinin içerisinde yer alması ile oluşturulan tunç kafiye ile sağlanan ahenk ögesi de Kaplan’ın, şiirlerinde dili ve üslûbu kurgularken ustalıkla kullandığı bir unsurdur.

*“altı-üstü dünya malı öz doymalı göz doymalı
o göz ki etmez kanaat doymayan gözü oymalı...”*

(1992: 32)

Kaplan’ın, şiirlerinde Klasik edebiyatın bilinen özelliklerinden olan Arapça ve Farsça kelimeler ile oluşturulan tamlamalara da yer vermesi, onun eski şiir geleneğinden de yararlandığını gösterir. Şiirini sade bir dil ile kurgulayan Kaplan bunu, yalnızca dinî temaları ele alırken gerçekleştirir:

*“Ne bezm-i sûz-i dilâra ne uşşak ne sâki
Her mermerin ak alnında tek hat: ‘Hüvelbâki’”*

(2011: 187)

*“Dileğim budur İlâhî; son nefeste seni anmak
Şu gönül susuzluğumda ‘ab-ı kevser’ine kanmak
Ba’su ba’del mevt gününde, Sûr’a üfleyince melek;
Sağ elde âmel defterim, Anadolu’da uyanmak...”*

(1992: 33)

Halk edebiyatı geleneği ve özellikle Halk hikâyelerinin kahramanları da Kaplan’ın bu gelenek bağlamında dilini ve üslûbunu kurgularken beslendiği unsurlardır:

*“Kamber var mı hâlâ gönlünde Arzu
Allah için doğru söyle Emrah
Seher yelinde mi hâlâ Mihrimah
Karac’oğlan Dadaloğlu Köroğlu
Yok mu aranızda bir er oğlu
Güllere çiğ düşmedi mi bu sabah”*

(2011: 57)

Kaplan'ın, örnek olarak verilen bu mısralarda olduğu gibi dili ve üslûbu, bir kaynak olarak beslendiği halk edebiyatı geleneğinden büyük etkiler taşır. Bununla birlikte Kaplan, klasik edebiyat öğelerini de modern şiir bünyesinde harmanlayarak oldukça sade ve anlaşılır bir şiir dünyası yaratır.

Türkçenin ses yapısına ve ahengine katkı sağlayan şiirler kaleme alan Kaplan, şiirlerinde dinî bir söylem ile Türk-İslâm medeniyeti unsurlarını her zaman okuyucusuna aktarmaya çalışır. Dilini ve üslûbunu inandığı değerler uğruna didaktik bir söylemle sanatına yansıtan Kaplan, bunu yaparken de hiçbir zaman dil hassasiyetini göz ardı etmez.

4.1.4.1. Sözcük Kadrosu

Kaplan'ın şiirlerinin içeriğini ve imge dünyasını yansıtmaları bakımından sözcük kadrosu dil ve üslûbu içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Onun şiir dünyasında sözcük kadrosu bakımından en önemli unsurlar yer adlarıdır. Aynı zamanda bir Anadolu şairi olarak da bilinen Kaplan bu bakımdan Anadolu'ya ait mekânlara şiirlerinde sıkça yer verir. Yer adları başta olmak üzere Kaplan'ın şiirlerinde ön plana çıkan sözcük kadrosu şiir kitaplarından kronolojik olarak şu şekilde örneklendirilebilir:

-Yer Adları / Coğrafi Adlar:

Süphan, Erciyes (1992: 15), Tunus (1992: 37), Yemen (1992: 39), Vietnam (1992: 60), Ağrı Dağı, Koçhisar, Bolu, Aband, Diyarbakır, Kütahya, Bursa, Bor, Isparta (1992: 46) Hira Dağı, Allahüekber Dağı (1992: 48), Palandöken (1992: 50), Uludağ, Edirne, Erzurum, Maraş, Akdeniz, Konya, Koçhisar, Anamur, Rize, Ağrı (1992: 54), Harran, Edremit, Marmaris, Muş (1992: 55), Kapadokya, Kilikya (1993: 13), Mohaç, Otlukbeli (1993: 28), Sakarya, Fırat (1993: 32), Mars, Venüs, Jüpiter (1993: 91) Kırşehir (1995: 45), Haliç (1995: 50), İstanbul (1995: 49, 2001: 99, 2011: 282), Samanyolu (1995: 59) Balkanlar, Kafkasya, Orta Asya (1995: 60), Tûr-i Sinâ (2001: 21), Hicaz (2001: 36), Haliç, Süleymaniye (2001: 37), Sarıyer (2001: 30), Malazgirt, Kosova, Çaldıran, Dumlupınar, Kocatepe (2001: 40), Domaniç, Söğüt (2001: 48), Çanakkale (2001: 53), Beyoğlu (2001: 100), Babil (2011: 255), Nişantaşı, Bebek, Kuzguncuk (2011: 276), Kalamış, Moda, Caddebostan, Kadıköy (2011: 277), Salacak (2011: 278), Üsküdar (2011: 280).

-Hayvanlarla İlgili Sözcükler:

Kertenkele, yılan, ispinoz, horoz, yunus (1992: 111), akrep (1992: 111, 2011: 286), sırtlan, tavus, aslan, kedi, keçi (1992: 112), goril (1992: 109), çekirge (1993: 26, 1993: 86), baykuş, örümcek, sığır (1993: 86), arı, kelebek (1995: 38) at (1995: 44), kısrak, tay, küheylan (1995: 59), bülbül (1995: 61), koç (1995: 64), ceylan (1995: 70), balık (2001: 10), karınca (2001: 30), serçe (2001: 31), gelincik (2001: 88), güvercin (1996: 27), saksağan, kırlangıç, ardıç kuşu (1996: 40), köpek (1996: 69), kartal (1996: 78, 2011: 286), engerek (2011: 239), martı (2011: 256), kuğu (2011: 286).

-Müzikle İlgili Sözcükler:

Bam teli, gitar, saz (1992: 60), tambura, nevâ teli, beste (1992: 69), bağlama (1992: 96), mızrap/tezene (1993: 17, 2011: 323), pan, şan, fon (1993: 18), diya-pazon (1993: 79), kaval, kemençe (1993: 86), keman (1995: 46), oratoryo (1995: 48), lâ sesi (2001: 14), nota, ney, türkû (2011: 298).

-Masal ile İlgili Sözcükler:

Düş, masal dağı, devler, tepegöz, gulyabani, Aydede (1995: 37), “Dandini dandini dastana!..”, (2001: 10), “Danaların girmediği bostana...”, Kafdağı, (2001: 11, 2011: 286), cin (2001: 25), peri (2001: 25, 2011: 309), Anka kuşu (2011: 286), Hüma kuşu (2011: 289), Şahmaran (2011: 291, 2011: 307).

-Giyimle İlgili Sözcükler:

Kavuk (1992: 8), fes, potin (1993: 42), sarık (1993: 43), Lâhurî şal (2001: 49).

-Ticarî Mekânlarla İlgili Sözcükler:

Bazar, market, butik, bedesten, arasta, çarşı (1995: 49), dükkânlar (2011: 302).

-Ölçü Birimleriyle İlgili Sözcükler:

Endaze, terazi, dara (1992: 94), metre, litre, kırat, ons (1993: 57).

4.1.4.2. Edebî Sanatlar

İfadeye zenginlik katmak, etkililiği artırmak, az sözle çok şey ifade etmek için başvurulmuş edebî sanatlar, edebî metinlerde bir sözcüğü ya da sözcük grubunu düz anlamının dışında farklı anlam katmanlarına büründürme sanatıdır. “Edebî sanat, sözü daha etkili ve kuvvetli hale getirir. Böylece duygu ve düşüncenin nasıl söylendiği önem kazanır” (Aydın, 2002: 1). Şiirin en temel unsurlarından biri olan edebî sanatlar, Kaplan’ın şiirlerinde de sıkça karşımıza çıkar. Onun şiirlerinde en çok yer verdiği edebî sanatlar teşbih, teşhis, telmih ve cinastır. Dili ve üslûbu bakımından kapalı bir anlatımdan kaçınan Kaplan söz konusu edebî sanatları da vermek istediği mesajların etkililiğini artırmak amacıyla anlaşılır düzeyde ustalıkla kullanır.

Teşbih “sözü daha etkili hale getirmek için aralarında türlü yönlerden ilgi bulunan iki şeyden, benzerlik bakımından güçsüz durumda olanı nitelikçe daha üstün olana benzetmektir” (Dilçin, 1983: 405). Kaplan’ın şiirlerinde ustalıkla ele aldığı bu edebî sanata şiirlerinden şu şekilde örnek verilebilir:

*“Zamanın öfkesidir yüzün çağ aşımında,
Gözlerin birer hançer hasadı gibi kında
Bakışın sahralarda donan yıldız ışığı...”*

(1993: 73)

Kaplan, söz konusu mısralarda tasvir ettiği insanın yüzünü yılların yaşanmışlığını barındırması bakımından zamanın öfkesi benzetmesiyle daha güçlü bir hale getirir. Aynı şekilde teşbihte benzerlik bakımından güçsüz durumda olup güçlü olana benzetilen bir diğer öge de gözler ve bakışlardır. Gözlerin hançer kınında hasat edilmeyi beklercesine tasvir edildiği mısraların devamında, bakışlar da çöllerde donan bir yıldız ışığı gibi tasvir edilir.

*“Bir şair ki; ölçmemişse şiirini bedenine,
Daldıramamış demektir sanat pınarına tası...
Kendini gömmek değilse şairin dizelerinde;
Nedir şiir?...”*

(1993: 62)

Kaplan’ın bu mısralarında şiir, ilk olarak şair tarafından bedenine ölçülen bir elbiseye benzetilir. Daha sonraki mısralarda ise şiir, kendini şairin dizelerine gömen

canlı bir varlığa benzetilir. Söz konusu mısralarda şiir, aralarında ilgi oluşturulan daha güçlü varlıklara, anlam katmanı yaratılarak benzetmeye tabi tutulur.

*“Ölüm, bir özge heves,
Ömür, derin bir nefes,
Zaman, duyulmayan ses”*

(1993: 75)

Aralarında anlam ilişkisi bulunan ölüm, ömür ve zaman kelimeleri Kaplan’ın bu mısralarında yine benzerlik bakımından heves, nefes ve ses unsurlarıyla birlikte kullanılarak teşbih oluşturulmuştur. Zamanın sessiz bir şekilde geçmesi yönüyle duyulmayan sese, ömrün kısalık bakımından derin bir nefese, ölüm anının ise yine kısalık bakımından anlık bir hevese benzetilmesi söz konusu mısralarda anlam katmanı yaratarak mısraların etkililiğini artırmıştır.

“Gözleri yıldız yıldız, kaşları hilal gibi”

(2001: 51)

Kaplan’ın “Çanakkale” şiirinden alınan bu mısralarda tasvir edilen Mehmetçiğin gözleri ve kaşları, dile getirdiği olaylar bütünüyle uyumlu bir şekilde yıldıza ve hilale benzetilir. Aynı zamanda Mehmetçiğin uğruna canını feda ettiği bayrağı da simgeleyen yıldız ve hilal, bu bakımdan kutsallık atfedilerek benzetmeye tabi tutulur. Teşbih sanatının şiirlerinde ön plana çıktığı örnekler bakımından gurbet ve zaman unsurları da Kaplan’ın ustalıkla bu sanatı uyguladığı temalardır:

*“zaman denen ejderhanın içtiği
gençliğimi yeter ki sen bul getir”*

(1992: 74)

gurbet yüklü bir kamyon geçer yüreğimin üzerinden”

(1992: 73)

Söz konusu mısralarda Kaplan zamanı ve gurbeti kendilerinden daha güçlü unsurlar olan ejderhaya ve ağırlığı bakımından yük kamyonuna benzetir. Hızlıca akıp gitmesi ve güçlü olması bakımından zaman, gençliği içip tüketen bir unsur olarak

tasvir edilir. Gurbet hasretinin kendisinde yarattığı etkiler bakımından bu unsur da yüreğini ezip geçen bir kamyonu benzetilir.

Kaplan'ın edebî sanatlar içerisinde teşbih ile birlikte en çok kullandığı diğer edebî sanat da teşhistir. “Teşhis insan dışındaki canlı ve cansız varlıkları, düşünen, duyan ve hareket eden bir insan kişiliğinde göstermek, kişileştirmektir” (Dilçin, 1983: 419). Kaplan'ın teşhis sanatını sıkça kullandığı örnekler onun Anadolu temalı şiirleridir:

*“yiğidimsen kızanımsan
beni anlat beni söyle
eğer benim ozanımsan
beni anlat beni söyle”*

(1992: 37)

Kaplan'ın “Anadolu Adına” adlı şiirinden alınan bu mısralarda canlı bir varlığa büründürülen kişi Anadolu'dur. Atfedilen insanî özelliklerle Anadolu, içerisinde yaşayan insanlara seslenerek onu anlatmalarını ister.

*“anayım anadolu'yum seninle bahtiyarım ben
yurt olmuşum sizlere bir ebedi diyarım ben”*

(1992: 53)

Kaplan'ın yine Anadolu temalı bir şiirinden alınan bu mısralarında Anadolu, ana benzetmesiyle mutlu bir şekilde kişileştirilir. Bu, Kaplan'ın Anadolu'ya dair sıkça yaptığı kişileştirmelerden biridir.

“çağlar zamanı sallardı, yıllar uyurken asırda”

(1992: 39)

Kaplan'ın bu mısralarda ise birbiriyle benzer kelimeler olan çağ, zaman, yıl ve asır kelimeleri kişileştirilerek onlara insanî vasıflar yüklenir. Söz konusu mısralarda çağlar, zamanın ve yılların annesi gibi düşünülüp onları beşikte sallayan ve uyutan bir şekilde tasvir edilir.

*“rüzgârlar bulamadı yerini
kumsal tanımıyor ayaklarını”*

(1992: 72)

Mısralarında da Kaplan, rüzgârlara ve kumsala insani özellikler atfederek onları kişileştirir. Kaplan'ın teşhis sanatının yoğun olarak görüldüğü şiirleri şu şekilde örneklendirilebilir: “Anadolu’yu Uyumak”, “Ana-Yâr”, “Dalgalar Islatır Selamlarını”, “Dertli Bağlama”, “Sular Susadıkça”, “Bulutlar Saçlarını Yıldızlara Sağacak”, “Görüntünün Gölgesi” “Kör Işık”, “Zaman Denen Zemberek”, “Aldatan Işıklar”, “Baharı Vurdular Yol Ayrımında” (1992 Sular Susadıkça). “Sıyrılır Dekoltesinden Zaman”, “Akşamın Eteklerindemiz”, “Nerde Biter Şu Ömür?..”, “Kırık Saz”, “Hasret Pençesi”, “Küskün Bağlama”, “Hasret Meyhanesi”, (1993 Ferman). “Gülen Gül”, “Mermer Bebekler”, “Bizim Köyün Etekleri” (1995 Gülendam). “Gecenin Gözlerinden”, “Akşamın Dizlerinde”, “Dul Çiçeklerde”, “Önce Kuşlar Terkettiler” (2001 Düş Bedestâni). “Nereye Gidiyor Çiçekler”, “Gecenin Süvarileri”, “Zincirini Koparan Şehir” (2011 Nevâ Teli).

Kaplan'ın şiirlerinde dikkate değer bir biçimde ele alınan bir diğer edebî sanat da telmih sanatıdır. Telmih “söz arasında, herkesçe bilinen geçmişteki bir olaya, ünlü bir kişiye bir inanca ya da yaygın bir atasözüne işaret etmek, onu anımsatmaktır. Telmih edilen şey uzun uzadıya açıklanmaz, bir iki sözcükle anımsatılır” (Dilçin, 1983: 461). Kaplan'ın telmih sanatını kullanırken anımsattığı kişi ya da olaylar çoğunlukla Türk-İslam tarihinden örneklerdir.

Kaplan'ın şiirlerinde telmihte bulunduğu kişilere ya da olaylara şu şekilde örnekler verilebilir:

“ne olur ya israfîl bir an farzet ki ‘sur’um”

(1992: 18)

“ba’su ba’del mevt gününde, sur’a üfleyince melek”

(1992: 33)

Mısralarıyla inanışa göre İsrâfil'in Sur'a ilk üflediğinde kıyametin kopacağı ve daha sonraki üflemesinde de insanların hesap gününde toplanması;

“göle yoğurt mayalarken veliler”

(1992: 45)

Mısralarıyla Nasrettin Hoca'nın göle maya çalması,

“eyyub ’un derde sabır mağrası sende gizli”

(1992: 50)

Mısralarıyla Hz. Eyyub’a ve onun karakteristik özelliği olan sabrı,

“bozkıra incecikten ‘elif-elif’ yağar ya”

(1992: 76)

Mısrasıyla Karacaoğlan’ın Elif şiiri,

“sırnaştıkça kamışlara her gece narsis ’in aksi”

(1992: 119)

Mısrasıyla mitolojide geçen kendi yansımasına aşık olan Narkissos,

“havale edilmesin Mahkeme-i Kübrâ ’ya”

(1993: 10)

Mısrasıyla ahiret inancına göre öldükten sonra kurulacak olan büyük mahkeme,

“İsa ’ya çarmıh, Musa ’ya âsâ”

(1995: 20)

Mısrasıyla Hz. İsa’nın çarmıha gerilmesi ve Hz. Musa’nın asası,

“sevelim, sevillelim

(...)

ne olursan ol, yine gel”

(1993: 47)

Mısralarıyla Yunus Emre ve Mevlana,

“ezanı sonsuzlara taşıyan Bilâl bizi”

(1995: 66)

Mısrasıyla İslam dininde ezanı ilk okuyan kişi olan Bilal-i Habeş,

“Mansur ’u mahkûm edip o lafz-ı Enelhakk’a”

(2001: 66)

Mısralarıyla Enel Hakk lafzı yüzünden idam edilen Hallac-ı Mansur,

“Bezm-i Elest’te bana gel dediğinden beri”

(2001: 67)

Mısrasıyla inanışa göre insanların yaratılmadan önce ruhlarının toplandığı
alem,

“Yüzbinlerce ‘yed-i beyzâ’ yeşerdi niyâz elinde”

(2001: 70)

Mısrasıyla Hz. Musa’nın peygamberliğini kanıtlamak için gösterdiği mucize,

“ferhat kayasını deldi de gitti”

(2001: 110)

Mısrasıyla inanışa göre Ferhat’ın aşkı için dağları delmesi olayı,

“savruldum bu seda ile: ‘yere yüksel, göklere in!’”

(2011: 269)

Mısrasıyla Hz. Muhammed’in miraç hadisesi ve

“kuyuda şahmaran’ın şah damarı daraldı”

(2011: 291)

Mısrasıyla da efsaneye göre yarı insan yarı yılan bir karakter olan yılanların
şahı, Kaplan’ın şiirlerinde telmih sanatı içerisinde dikkat çeken unsurlardır.
Kaplan’ın tematik inceleme ile ele alınan şiir unsurları içerisinde başta din ve tarih
sevgisi ile dinî ve tarihî şahsiyetler başlıkları olmak üzere diğer başlıklarda da telmih
sanatı içerisinde yer verdiği olay ve kişiler örneklendirilmiştir.

Kaplan’ın şiirlerinde dikkat çeken bir diğer edebî sanat kullanımı da cinas’tır.
Cinas “söylenişleri ve yazılışları bir, anlamları ayrı iki sözcüğü bir arada
kullanmaktır” (Dilçin, 1983: 467). Kaplan’ın şiirlerinde görülen cinas sanatı şu
şekilde örneklendirilebilir:

“Gecenin bıraktığı; gözde kan, elde sürme

(...) Kırmızı gözlerdeki sefayı gel de sürme!...”

(1993: 80)

Mısralarında göze çekilen sürme ile sürmek eylemi,

*“Bir kıyametti Mehmet,
Ve kıyam etti Mehmet”*

(2001: 53)

Mısralarında kıyamet kelimesi ve kıyam etmek eylemi,

*“Sahipsiz bahçelerde ısırganlar gülüşür
Deli poyrazlar eser sağnak vurur gül üşür”*

(2011: 190)

Mısralarında gülüşmek eylemi ile güllerin üşmesi olayı ve

*“Ne zaman ki o atlar ya ölür ya taylaşır
Önlerinde tüm dikey engeller yataylaşır”*

(2011: 253)

Mısralarında da atın yavrusu olan tay kelimesi ile yatay kelimesi cinas sanatı doğrultusunda birlikte kullanılmıştır.

Kaplan’ın şiirlerinde sıkça kullandığı tespit edilen ve onun bu doğrultuda genel kullanımlarını örneklemesi bakımından ele alınan edebî sanatlar dışında dil ve üslûbu içerisinde ele alınabilecek bir diğerk unsur da imgedir.

4.1.4.3. İmge

Şairin dış dünyada var olan nesneleri yeni bir benzetme formu ile dile getirme eylemi olan imge aynı zamanda “soyutlamanın ön tasarımı, kendisi, sonucu, her şeyi” (Atasü, 2003: 12) olarak da tanımlanabilir. İmgeler, ele alındığı kelimelere ve kelime gruplarına mecazî anlamlar yükler. İmgeler sayesinde kavramlar yeni bir söyleyiş biçimine bürünür ve tıpkı edebî sanatlardaki gibi yeni bir anlam katmanı kazanır. Anlam kapalılığına sahip olmaları yönüyle imgesel kullanımlar yoruma ihtiyaç duyarlar. Sanat ve şiir anlayışı bakımından toplumsal anlaşılabilirlik gayesi güden Kaplan’ın şiirlerinde imgelere bireysel temalı şiirleri dışında çok fazla rastlanmaz. Ancak imgesel kullanımlar gerçekleştirdiğı mısraları da okuyucusuna ustalıkla sunar.

*“zemheri kaçkını ıslıklar kanatır dudaklarımı
(...)yüklenir kirpiklerime kırkikindi yağmurları*

*(...)bir kuş kanadı düğümle yolları orta yerinden
martı kanatlı vapura saplanır tren çığlığı
(...)bir kuşun gözyaşlarında akşama dökülürüm
asarım kahkahamı bir leyleğin gagasına”*

(1992: 72)

Kaplan’ın hasret ve gurbet temalarıyla kaleme aldığı söz konusu bu mısralar, onun imgesel kullanımla örülü mısralarına en güzel örneklerdir. Kış mevsiminin en sert zamanları söylemini zemheri kaçkını ısıklar kullanımı üzerinden dile getiren Kaplan, hasret ve özlem duygusu ile birlikte kirpiklerine yüklenen gözyaşlarını kırkikindi yağmurlarına benzetir. Devam eden mısralarda Kaplan, tren çığlıklarını, üzerinde dolaşan martıların kanatlarıyla özdeşleştirdiği vapurlar ile birlikte dile getirir. Kaplan, akşam vaktinin verdiği hüznü bir kuşun gözyaşları imgesiyle yansıttığı mısraların devamında, kahkahasını da bir leyleğin gagasına asarak oldukça yoğun bir anlam katmanı yaratır.

Kaplan’ın dikkat çeken bazı imgesel kullanımlarına şu mısraları örnek olarak verilebilir:

“dekolte düşler giymiş gecenin kahkahası”

(1992: 79)

“gergin gönül telinde kan pıhtısı ezgiler”

(1992: 113)

“gecenin namlusundan kurtulan ölü gözleri”

(1995: 16)

“üşür eskimo zıpkını kabaşındayken galaksi”

(1995: 119)

“tellenmeyen selamların kokusundan bir demet”

(1995: 124)

Kapalı bir anlatıma sahip imgeler, Kaplan’ın şiirlerinden örnek olarak verilen bu mısralardaki gibi alışılmadık benzetmelerle birlikte dile getirilir. Topluma yol gösterici bir anlayış ile dinî, tarihî ve millî değerleri okuyucuna sunmaya çalışan ve

dil ve üslûbunu bu doğrultuda kurgulayan Kaplan'ın şiirlerinde imgeler geri planda kalan bir unsur olarak ele alınabilir.

4.2. İÇERİK BAKIMINDAN İNCELEME / TEMA

4.2.1. Vatan veya Anadolu

Türk-İslâm senteziyle oluşturulan medeniyetin yuvası olan Anadolu, bu sahada gelişim gösteren Türk edebiyatının seyrine etki eden en önemli unsurlardan biridir. Ancak tam anlamıyla “Türk edebiyatı, Anadolu ile 19. yüzyılın sonlarında tanışmış, özellikle 1910’lardan sonra “Memleket Edebiyatı” anlayışının ortaya çıkması ile birlikte Anadolu ve Anadolu insanı edebiyatımızın başlıca konuları arasına girmiştir. Anadolu’da yaşanan savaşlar, acılar, sıkıntılar vb. sadece devlet adamlarının değil, şairlerin de yüzünü Anadolu’ya çevirmesine neden olmuş ve böylece Türk edebiyatında Anadolu konulu şiirler yazılmaya başlanmıştır” (Saltık, 2010: 44).

Sistematik bir şekilde ele alındığı Cumhuriyet döneminden önce Anadolu; Batı etkisinde gelişim gösteren Türk edebiyatının oluşumuna kadar temel olarak Halk edebiyatı geleneği içerisinde karşımıza çıkar. Tanzimat döneminde aydınların halka yönelmesiyle birlikte Anadolu sadece Halk edebiyatı içerisinde ele alınan bir unsur olmaktan çıkar. Türk edebiyatında temelden bir olgu olarak ele alındığı bu dönemlerde Anadolu, realist ve natüralist kuramsal bakışların hâkimiyeti ön planda olmak üzere çoğunlukla mekân bağlamında ele alınır. Anlatı unsurlarından biri olan mekân unsuru olarak Anadolu’nun edebiyatta kısmî bir şekilde ele alınması, özellikle Millî edebiyat döneminde son bulur ve Anadolu bu dönemden sonra ağırlıklı bir unsur olarak ön plana çıkmaya başlar.

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında yazarlar ve şairler Anadolu’yu ve Anadolu insanını edebiyatın merkezine konumlandırır ve onu her yönüyle ele almaya başlar. Özellikle bu dönemden sonra “Anadolu toprakları, içinde barındırdığı tüm unsurlarıyla, topraktan insana, şehirden köye, dağdan taş kadar, her dönemde şairlerin dikkatini çekmiş ve şiirlere konu olmuştur. Şairler, bu topraklara olan hayranlıklarını, tutkularını ve aşklarını ya da bu topraklarda yaşanan acıları, sıkıntı ve zorlukları çoğu zaman birer Anadolu âşığı olarak anlatmaya çalışmışlardır. Çünkü

onlar için Anadolu, öncelikle âşık/ hayran oldukları bir ‘vatan’dır. Onlar, bu vatan sevgisini her şeyden üstün tutmuşlardır” (Saltık, 2010: 30).

Şairliğinin hayatını ve sanatını şekillendirdiği, Anadolu temasının şairliğinin temelini oluşturduğu Sadettin Kaplan da Anadolu’ya ayrı bir önem veren yazarlardandır. Anadolu’nun kendi algısında sahip olduğu değerleri o, şu sözlerle dile getirir: "Bir türküdür Anadolu... Sesi uyan söyleyebilir bizim türkülerimizi... Vatan yaptığımız, ay-yıldızlı bayrağımızın gönderini kalbine sapladığımız bu toprak bizimdir... Göz dikenlerin gözlerine dikeniz..." (1995b: 211).

Eserlerinde Anadolu’yu kutsal vatan olarak ele alan ve aynı zamanda Anadolu şairi olarak da bilinen Kaplan, “herkesin bir vatani vardır. Her ne kadar, ‘Bülbülün vatani bahçeler bağlar / Garibin vatani kahveler hanlar’ desek de, vatan duygusu ağır basmaktadır. Her üzerinde yaşanılan toprak vatan değildir. Vatan denen toprağın altı da üstü de sizin olmalı ki adı vatan olsun... Toprağında ecdadınızın kanı, ninelerinizin mezarı, ufkunda dalgalanan bayrağınız olmalı ki vatan diyebileceğiniz yaşadığınız toprağa” (1995b: 203) diyerek eserlerinde ele aldığı Anadolu’ya atfettiği kutsallığı bu sözleriyle temellendirir.

*“Vatan sevgisiyle vurdukça yürek;
Gönül, mahmuz yemiş sağrı biline...”*

(1993: 22)

Kaplan, bu mısralarda vatan sevgisini duyan yüreği, mahmuz yemiş sağrı benzetmesiyle dörtnala harekete geçirilmek için uyarı almış bir canlıya benzetir. Bu doğrultuda vatan sevgisi ile dolu yürekler tasvir edilir.

Millî değerler bağlamında “vatan toprağı, millet olarak bir arada yaşamak için gerekli olan en önemli unsurdur. Aynı dili, aynı kültürü, aynı geçmişi paylaşan insanların beraber yaşadıkları vatan toprakları onlar için her şeyden önemlidir. Çünkü vatan onların dününü, bugününü ve de yarınını garantiye almış ve alacak olan tek ‘varlık’ tır. İşte şair, böyle bir vatana sahip olduğu için çok mutludur. O şiirinin tamamında bu sevginin karşılıksız, paha biçilmez ve sonsuz olduğunu tekrarlamakta, Anadolu’ya olan sevgisini şu dizelerde sesini yükselterek anlatmaya çalışmaktadır” (Saltık, 2010: 31). Söz konusu tespitler Kaplan’ın Anadolu’yu ele aldığı şiirlerinde

de geçerli tespitlerdir. Kaplan, Anadolu'yu üzerinde yaşayan insanların varlığı ile özdeşleştirir ve mübarek toprak diye niteler:

*“can sana can diyene sana göz dikene vay
ey engin geçmişine bin yıla kışneyen tay
ışırken göklerinde hilâl halindeki ay
adın anadolu'dur mübârek toprak diye
şafağın dalgalanır üstünde bayrak diye
zaferleri süsleyen kanımın alı gibi”*

(1992: 49)

Kaplan'ın söz konusu mısralarda benzetmeye tabi tuttuğu gibi “Anadolu, üzerinde yaşayanlar için sadece fizikî bir mekân değildir. Bu topraklar, bugüne kadar pek çok şeye sahne olmuş ve sonuç olarak hem coğrafi hem siyasî hem sosyal hem de dinî yönden önem kazanmıştır. Şairler de Anadolu'yu kutsal toprak olma özelliğiyle, mabet, türbe, Kâbe gibi kutsal değerler olarak görmüşler ve bu bakış açısıyla şiirleştirmişlerdir” (Saltık, 2010: 67). Kaplan da şiirlerinde Anadolu için bu tür kutsal benzetmeleri yapar:

*“Dileğim budur İlâhî; son nefeste seni anmak
Şu gönül susuzluğumda 'âb-ı kevser'ine kanmak
Ba'su ba'del mevt gününde, Sûr'a üfleyince melek;
Sağ elde âmel defterim, Anadolu'da uyanmak...”*

(1992: 33)

*“yarâb anadolu'nun toprağına kat beni
yağmur et her sağnakta bir şehrine at beni
her bahar bir çiçekle yeniden yarat beni
ta ki dünya bitirip zamandaki turunu
ve izinle isrâfil çalana dek sûr'unu
ayırma beni ondan denizle yalı gibi”*

(1992: 50)

Farklı şiirlerinden alıntılanan mısralarda Anadolu; Kaplan'ın, ahiret inancı ve bu doğrultuda gerçekleşecek olan olaylarla ilintili olarak dirilecek olan bedenlerle

birlikte kendi bedeninin de dirileceği kutsal yer olarak istenmektedir. Nitekim uyanılmasının istendiği bu mekân, şairin *sağ elde amel defteri* söylemiyle birlikte hayat macerasının sonunda ulaşılabacak cennet ile eş değer şekilde görülmektedir. Bu ve benzer söylemler Kaplan'ın hemen hemen tüm şiirlerinde dile getirilen bir yapıda olup şair, bu benzetme unsurlarında bazen Anadolu adına konuşan biri olarak karşımıza çıkar. Bu, çoğu zaman Anadolu toprakları üzerinde var olan Türk milletinin kültürel değerleri ile birlikte ele alınır:

*“yiğidimsen kızanımsan
beni anlat beni söyle
eğer benim ozanımsan
beni anlat beni söyle”*

(1992: 37)

Bu dizelerde Anadolu adına konuşan Kaplan, bu topraklarda yetişen ozanların dilden ve hafızadan düşmemesi gerekliliği önemi ile Anadolu'yu farklı bir boyutta kutsallaştırır.

Anadolu için uğrunda yüzyıllar boyunca bedel ödeyen Türk milletine, “tarihi kanlarıyla yazarak tarih olanların bize armağan ettikleri bu eşsiz vatanda yaşayanlara ne mutlu...” (1995b: 208) diyerek seslenen Kaplan, aidiyet duygusuyla toplumların yaşamlarına ve kültürlerine anlam kazandırdığı vatan algısının bütünüleyiciliğini Anadolu üzerinden dile getirir.

*“Milletimde görmedin mi erliği
kim bozacak bağrındaki dirliği
bir tekbîrle yumruk olan birliği
kıvançta göre tasada gör şanda gör
(...)
garip kuşum anadolu'm yuvam sen
yüzüm güler gözyaşımı silersen
gerçek benliğimi görmek istersen
tekbîr alıp şahlandığım anda gör”*

(1992: 51)

Bu mısralarda Kaplan Anadolu'yu, Anadolu insanı üzerinden benzetmeye tabi tutar. Üzerinde var olan dirliğin Anadolu sevgisinden kaynaklandığını dile getiren Kaplan ayrıca şu görüşleri belirtir: “Bizim kadar vatanına âşık başka bir millet yoktur... Vatan sevgisi bizlerde ilâhî bir sevda gibidir...” (1995b: 207)

*“Gülüyle yaprağıyla suyuyla toprağıyla
tutuşan bozkırıyla başı tuğlu dağıyla
kar saçlı ninesiyle kara gözlü kıızıyla
kanımla bayraklaşan ay'ıyla yıldız'ıyla
benim efsanelerim benim türkümle dolu
ezelî anadolu ebedî Anadolu”*

(1992: 47)

Sahip olduğu ve hoşgörüsüyle barındırdığı farklı milletlerle “Anadolu, üzerinde yaşayan toplulukları ve onların kültürlerini beslemiş bereketli toprakların adıdır. Coğrafi yapısı ve konumu Anadolu'yu yaşam için eşsiz bir kaynak hâline getirmiş ve bu durum Anadolu'nun tabii güzelliğine kültürel zenginliği de eklemiştir. Bereketli topraklar, Anadolu insanının fiziksel ihtiyaçlarını karşılarken bu coğrafyada yaşayan çeşitli medeniyetlerin meydana getirdiği zengin Anadolu kültürü de duygusal ve fikrî yapısını geliştirmiştir. Tarihten sanata kadar pek çok alan da bu oluşumdan nasibini almıştır” (Saltık, 2010: 43-44). Kaplan'ın şiirlerinde de Anadolu her zaman bu kültürel zenginlik ile birlikte yansıtılır ve bu, üzerinde yaşayan Anadolu insanının fikrî yapısına da etki eder:

*“insanını bir kez sına
gipta etmez gayrısına
şükürdeyse mevlâsına
orası anadolu'dur

deresinde sazan varsa
beş vakitte ezân varsa
her köyde bir ozan varsa
orası anadolu'dur”*

(1992: 57)

Afrika coğrafyasına kadar uzanan Türk-İslâm medeniyetin beşiği olan Anadolu, Kaplan'ın şiirlerinde bu toprakların yetiştirdiği değerler üzerinden ele alınır. Aşağıdaki mısralarda da Anadolu adına konuşan Kaplan, bu bağlamda Yunus Emre'ye de telmihte bulunur:

*“uyan benliğine susa
dindirmeye var yunus’a
uç kadirganla tunus’a
beni anlat beni söyle...”*

(1992: 37)

Yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde ve özellikle cumhuriyetin kuruluşundan sonra dikkatlerin Anadolu'ya çevrilmesinin nedenlerinden biri de dağılmanın eşiğinde olan Türk milletini birleştirici rolüyle, Anadolu insanının verdiği bağımsızlık mücadelesidir. Bununla birlikte Anadolu'nun ön plana çıkmasında barındırdığı kültürel, tarihî ve coğrafi güzellikler de etkili olur. Bu bağlamda başta edebiyat olmak üzere “Anadolu'nun maddî ve manevî zenginlikleriyle sanatın malzemesi olması gerektiği fikrini poetik düzlemde ilk kez ele alan şair Faruk Nafiz Çamlıbel'dir. Faruk Nafiz, ‘Memleket Edebiyatı’nın ilkelerini sıraladığı ‘Sanat’ isimli şiirinde ‘Anadolumuz millî sanat üretimi için bakir bir alandır. Hem tabii güzellikleri hem insanların kültür zenginlikleri, gönül dünyalarının renkliliği, insanî, medenî kimlik ve kişilikleri sanat ve edebiyat için yararlanılacak zengin ve önemli bir kaynaktır’ iletisi ile Anadolu'nun Türk edebiyatı için nasıl bir kaynak olduğunu, olması gerektiğini anlatmıştır” (Saltık, 2010: 47).

Anadolu'nun sahip olduğu güzellikler ve zenginlikler, şairler tarafından farklı şekillerde şiire konu edilir. Şairlerin beslendiği bir kaynak olması yönüyle Anadolu, Kaplan'ın da şiirlerinde çeşitli benzetmelere tabi tutarak ele aldığı bir unsurdur. O, söz konusu coğrafyanın çeşitli yerleriyle özdeşleşmiş unsurlarını kişileştirme unsurlarıyla ele aldığı ve kendisi için bir ilham kaynağı olarak gördüğü güzellikleri “Anadolu” adlı şiirinde okuyucuya şu şekilde sunar:

*“ağrı dağı'nda buzul ezeli bir and gibi
koçhisar'ın özlemi bolu'da aband gibi*

*diyarbakır'da güneş boyarken suriçi'ni
kütahya gönüllere işlenir çini-çini
zeytin gözlü turnalar erzurum'dan uçar da
gözleri edremit'te filizlenir ard-arda
sarar bursa gelini al-yeşil ipeğinden
allı gelin bir türkü olup çağlar eğin'den
palandöken'de güneş donuverir akşamla
öğle üzeri erir harran'da damla-damla
çarpar bor'da elmaya sağnak bir avuç dolu
isparta'da gül açar kokusu anadolu..."*

(1992: 46)

Anadolu coğrafyasından örneklerle dile getirilen mekânların özdeşleştiği unsurlar, söz konusu şiirde Kaplan tarafından adeta bahsi edilen mekânlara ayna tutulmuş gibi canlı tasvirlerle ele alınır. Ağrı'dan Bolu'ya; Diyarbakır'dan Kütahya'ya, Bursa'dan Harran'a ve Isparta'ya kadar çeşitli şehirlerle ele alınan Anadolu, bu mekânlarla var olan değerlerin birleştirici ögesi olarak dile getirilir.

Ele alındığı unsurlarla birlikte, tarihsel süreç içerisinde “sosyal ve siyasî şartlar, toplumsal ya da bireysel yaşantıdaki hareketliliğin yarattığı etkiler Anadolu'nun dönem dönem farklı algılanmasına neden olmuş; Anadolu, şiirlerde başka varlıklarla yer değiştirilerek işlenmiştir. Anadolu, kimi zaman ‘mekân’, kimi zaman ‘sevgili’, kimi zaman ‘ana’, kimi zaman ‘ata’ kimi zaman da ‘ata yadigârı’ olarak değerlendirilmiştir” (Saltık, 2010: 58). Anadolu'ya dair bu ve bu gibi benzetmeleri de ustalıkla gerçekleştiren Kaplan, aşağıdaki mısralarda dile getirdiği gibi Anadolu'yu, her şeyden önce aklından hiçbir zaman çıkmayan bir düğüm olarak niteler:

*Sen ey ebedî vatan, sen ki ey Diyâr-ı Rûm;
Aklım sana düğümlü, öteyi bilmiyorum..."*

(2001: 47)

Kutsal benzetmelerin atfedildiği “Türk edebiyatında Anadolu, her şeyden önce ‘ana’dır. Çünkü ‘ana’, ‘doğuran, besleyen, büyüten, koruyan’dır. Anadolu da tıpkı bir anne gibi insanını var eden, besleyen, yüzyıllar boyu yaşatan bir topraktır. O yüzden Anadolu için ‘ana’ benzetmesi yaygın olarak kullanılmış ve sembol hâlini almıştır” (Saltık, 2010: 79). Şiirlerinde ele aldığı Anadolu’ya dair benzer söylemlerde bulunan Kaplan da Anadolu’yu, kanlarıyla sulayan şehit ecdadın bağı bilerek bu unsurlar arasında ana çocuk ilişkisi gibi bir benzetme kurar ve bu bakımdan şehit ecdatlarımızı Anadolu ile özdeşleştirir.

*Şehid kanlarıyla vatan kılınan
Coğrafyamı kimse bölebilemez!...”*

(1993: 12)

*“Hür gezilen Anadolu toprağı;
Şehid ecdadımın bağı biline...”*

(1993: 22)

Şehit kanlarıyla vatan kılınan ve ecdadın bağı olarak tasvir edilen Anadolu için Kaplan: “Bu toprak şan ve destanlar diyarıdır... Her zerresi mübarek şehit kanlarıyla sulanmış, her taşında canımızdan can vardır. İşte bu yüzden özge bir vatandır” (1995b: 206) der. Kaplan, Anadolu’nun şehit kanlarıyla yurt kılındığı millet vatan ilişkisinin kutsallığını, ana oğul ilişkisiyle Anadolu’ya şu şekilde atfeder: “Vatan duygularını dile getiren şiirlerden yola çıkarak bu eşsiz sevdayı yeniden gönüllere işlemek istedik. Ana deriz vatanımıza, Anadolu deriz...” (1995b: 210).

*“Anayım ay oğul, Anadolu’yum,
Oğul kurban veren ana doluyum.”*

(2001: 44)

*“benim adım anadolu
bağrım yanık ana dolu
sağnak-sağnak dolu-dolu
beni anlat beni söyle”*

(1992: 38)

Anadolu’ya ana benzetmesiyle kaleme alınan bu mısralarda Kaplan, Anadolu’yu, şahadet şerbetini içen oğulların anasına benzetir. Bu yönüyle Anadolu,

bağrı yanık analarla doludur. Kaplan'ın Anadolu'yu benzer şekilde kişileştirdiği şiirlerinde, şu mısralar da dikkate değerdir:

*“anayım anadoluyum seninle bahtiyârım ben
yurd olmuşum sizlere ben bir ebedi diyârım ben”*

(1992: 53)

Yine ana benzetmesi atfedilen bu mısralarda Anadolu, oğul olarak tasvir edilen Türk-İslâm milleti ile bahtiyardır ve üzerinde yaşayan kişilerin ebedî yurdudur.

Kaplan'ın ana ve yâr olarak tasvir ettiği ve şiire isim olarak verdiği “Ana-Yâr” benzetmesi, Anadolu'dan sunulan manzaralarla mısralarına şu şekilde yansır:

*“tut ki dudaklarının arasında bir kiraz
hangi dilber dudağı ruha bu tadı verir
ağtın acısını ulurken munzur'da kış
harran'ın tavasında günde bir güneş erir
edremit zeytinidir şair gözünde bakış
marmarisli meltemin kanadında gelir yaz
beyaz gelinliğiyle erciyes'te yeşerir
bazı bir ince ağıt bazı bir sıcak gülüş
gül dikeninde gerçek tomurcuklarında düş
ruhunun hasretini çağlayan suda olmak
sevdânın kendisidir anadolu'da olmak”*

(1992: 55)

Bu mısralarda Kaplan, Anadolu'ya dair önce bir sevgili portresi çizer ve sonrasında Munzur, Harran, Edremit, Marmaris ve Erciyes'e, çeşitli benzetmeler atfederek dile getirdiği bu benzetmeleri tasavvur ettiği sevgili portresi ile tamamlar nitelikte Anadolu'yu sevdanın kendisi olarak betimler.

Şiirlerde Anadolu için kullanılan benzetmelerden biri de destan benzetmesidir. Destanlar yaratıcıları halk olan ve ozanlar/şairler tarafından sonraki nesillere aktarılan yaratmalardır. Bu yaratmalar için milletlerin yaşantıları efsaneler

yaratmaya elverişli; tarihlerinde çeşitli büyük olayların yaşanması ve yeni coğrafyalarda hüküm sürmesi gerekmektedir.

Destanların yaratım sürecini Nihad Sami Banarlı, milletlerin sahip olması gereken unsurlarla iki temel başlık altında ele alır. Bunlar “milletlerin ve halk hayâlinin efsaneler yaratmaya elverişli bulunduğu en eski ve iptidâi devirlerde yaşamış olması ve o milletin târihinde unutulmaz tabîat olayları, büyük savaşlar, göçler, istilâlar, yeni coğrafyalarda vatan kuruluşlar gibi halk hayat ve hâfızasını nesillerce meşgûl edecek hâdiseler bulunması” (Banarlı, 1983: 7) şeklinde dile getirilir.

Anadolu da Türk milleti için Banarlı’nın tespit ettiği iki temel unsuru bünyesinde barındıran bir vatandır. Bu bakımdan destan yaratmaya elverişli bir coğrafya olarak ele alınır. Kaplan da şiirlerinde Anadolu için bu güçlü benzetmeyi kullanan şairlerden biri olup şunları dile getirir: “Bu toprak şan ve destanlar diyarıdır... Her zerresi mübarek şehit kanlarıyla sulanmış, her taşında canımızdan can vardır. İşte bu yüzden özge bir vatandır...” (1995b: 206).

Aşağıdaki mısralarda da Kaplan’ın algısında Anadolu’nun bir destan olduğu anlaşılabılır:

*“anadolu unutulmuş hatıra
revâ mıdır düş gerçeği batıra
kâğıda sıçrayan üç beş satıra
‘anadolu için destân’ dediler”*

(1992: 38)

Şairler tarafından farklı yönleriyle ele alınan “Anadolu, şiire sadece güzellikleriyle kaynaklık etmez. O, aynı zamanda bu topraklarda yaşayan çeşitli milletlerin bıraktığı kültürel mirasla, farklı medeniyetlere ait çeşitli ve zengin eserlerle, tarihî mirasıyla da edebiyatımızı besleyen başlıca temalardan biri olmuştur” (Saltık, 2010: 50). Sahiplik ettiği kültürel değerlerle birlikte yansıtılan Anadolu, Kaplan’ın şiirlerinde de bu duyarlılıkla ele alınan tarihi bir miras olarak karşımıza çıkar:

*“Altı asır bu dirlik İlâhî sır değilse,
Nasıl durdu yan yana Câmi, Havra, Kilise?”*

(2001: 48)

Söz konusu mısralarda Anadolu, farklı din, kültürler ve medeniyetlere ait tarihi unsurları asırlar boyunca yaşatan bir mekân ve adaletin simgesi olarak tasvir edilir. Kaplan’ın şiirlerinde Anadolu’ya dair dile getirdiği bu tasvir ve kültürel zenginlikler, daha çok Türk-İslâm senteziyle ortaya çıkmış olan millî değerlerdir. Nitekim Anadolu, Kaplan’ın şiir dünyasında millî değerlerin ana yurdu olarak ele alınır.

4.2.2. Millî Değerler

Milletlerin ortak tarih ve yaşantılarının kendileri üzerinde birleştirici unsurları bulunur. Bu unsurlardan en önemli öğelerinden biri de değerlerdir. “Toplum tarafından, bireylerin sahip olması istenilen davranışlar ve duygular genellikle değerler olarak kabul görür. Değer paylaşımları bireyleri bir araya getirir ve ortak bir düşünce oluşturmalarına, bu düşünce etrafında kenetlenip toplumun sağlığını korumalarına yardım eder. Değerler insanların yaşamlarını yönlendirir, düşünce ve davranışlarının şekillenmesini sağlar. Değerler zaman içinde değişikliğe uğrayabilir; fakat bu değişiklikler, nesiller arası kopukluğa sebep olmamalıdır. Bu nedenle değerleri korumak oldukça önemlidir. Ortak değerler toplumun temel taşlarından biridir” (Kılıç ve Sezgin, 2017: 70).

Değerler, bir toplum içerisinde var olan çeşitliliklerden beslenerek o toplumun kimliğinin taşıyıcı rolünü üstlenir. Bu doğrultuda “bir milletin yaşam tarzı, hayat görüşü olan o milletin mensuplarının doğruluğunu onayladıkları ve anlaşma halinde oldukları ona bir değer hükmü verdikleri bir takım değerleri vardır ki bu değerler o milletin millî değerleridir” (Özsarı, 1996: III). Millî değerler, ait olduğu toplumun maddi ve manevi en önemli kültürel unsurlarından biridir. Bu unsurların nesilden nesle aktarılmasında başta edebiyat olmak üzere diğer alanların da taşıyıcı etkisi vardır. Türk kültürünün özellikle İslâm medeniyeti dairesine girdikten sonra sahip olduğu ve ürettiği millî değerler yazarlar ve şairler tarafından sıkça işlenen konulardan biridir. Türk-İslâm düşüncesi etkisinde sanatını gerçekleştiren Sadettin Kaplan da yazdığı şiirlerde Türk milletinin bu değerlerini ele almış ve onları

yeni nesillere aktarmaya çalışmıştır. Kaplan'ın "yetişmesini istediği insan; ailesini, dilini, dinini, vatanını, tarihi ve milletini seven, koruyan ve yücelten kahraman, çalışkan, sanata değer veren, içi insan sevgisiyle dolu insan tipidir. Bu özellikler aynı zamanda Türk milletinin millî değerleridir" (Özsarı, 1996: III).

*"Tekbîr sesleri tutar, dağları değiştirir,
Yine bir Fâtih çıkar, çağları değiştirir!.."*

(1995b: 218)

Türk milletinin birliğini yansıtan millî değerler bağlamında Kaplan, asırlar boyunca bu değerleri yok etmek isteyenlere karşı görüşlerini ve uyarılarını şu şekilde dile getirir: "Bu milletle oynanmaz! Cümle âlem bilir Türk'ü... Cihan durdukça söylenecek bu Türkü... Hiç kimse bu millet üzerinde hesaplar yapmaya kalkmasın. Bu millet; sabırla, kuruğu helva yapan bir millettir. Lâkin, sabırlının sabrıyla oynamak hamâkattır... bir kıvılcım çıkmayagörsün kanımızda. Şehâdet meltemi eser canımızda..." (1995b: 218)

Kaplan'ın şiirlerinde var olan millî değerler şu başlıklar altında ele alınabilir:

4.2.2.1. Bayrak

Şiir dünyasında millî değerlerin en önemlisi olarak dile getirdiği bayrak olgusu Kaplan'ın şiirlerinde bu bağlamda önemli yere sahip temalardan biridir. Söz konusu bayrak unsuru onun şiirlerinde Türk milletinin kurtuluş mücadelesini yansıtan şehitlerle dile getirilir. Bu doğrultuda bayrağa verilmesi gereken önemi Kaplan, şu sözlerle dile getirir:

"Her hür milletin bir bayrağı vardır. Lakin onca bayrak arasında, bir yakut gibi Türk bayrağı göze çarpar. Onu en yücelerde dalgalandırmak, nazlı duruşuna hâlel getirmemek her Türk'ün namus borcudur..." (1995b: 216). Bu sözlerle Kaplan, millî değerler bağlamında söz konusu bayrak unsurunun tarihsel geçmişini ve bütünleyiciliğini dile getirip onun korunmasını Türk milletinin namus borcu olarak görür.

Türk milletinin uğrunda zorlu mücadeleler verdiği şanlı bayrağın tarihsel geçmişini Kaplan şu sözlerle dile getirir: "Bu sancağı yere indirmek için kaç kere haçlı grupları ufkumuza kara bulutlar gibi ağdılar... Zulmet olup ak şafaklarımıza

yağdılar... Üstümüze yıldırımları çakıp tufanları sağdılar... Tek bir yumruk olan bu yüce millet, Tekbîr alarak savlet edince, tufanlar sustu, yıldırımlar süngümüzün ucunda söndüler... Ve bayrağımızı indirmeye gelenler, geldikleri gibi döndüler...” (Kaplan, 1995b: 216).

*“gün oldu dişe diş kana kan dedim
ezân dedim bayrak dedim şan dedim”*

(1992: 62)

Kaplan’ın yukarıda belirtilen görüşleri ve örnek olarak verilen mısralarında bayrak uğruna verilen mücadelenin tarihi bir panoraması çizilir. Bütünlüğüne kast eden düşmanlar karşısında İslâmî duyguların da içinde olduğu bir direniş mücadelesi gösteren Türk milleti, bayrağını indirmeye gelenleri olduğu gibi geri gönderir.

Türk bayrağının kendisinde uyandırdığı duyguları Kaplan, “o semâlara hilâl’i, kavradığı yıldızla birlikte alıp şehid kanından dokunan şalın göğsüne takmak ne yüce bir duygu, ne erilmez bir şereftir... O sancak ki, hürriyetin simgesi, yüz binlerce adsız şehidin kan ve can bedelidir. O sancak ki, cihan durdukça hür semâlarımızda nazlı nazlı dalgalanacak, şafaklarımızda hürriyeti dokuyacaktır...” (1995b: 213) sözleriyle ve bir milletin şerefi, hürriyetinin simgesi, şehitlerinin kan ve canlarının bedeli olarak tasvir eder.

*“kar saçlı ninesiyle kara gözlü kıızıyla
kanımla bayraklaşan ay’ıyla yıldız’ıyla
benim efsanelerim benim türkümle dolu
ezelî anadolu ebedî anadolu”*

(1992: 47)

Söz konusu mısralarda bayrak unsurunu Türk milletinin kanıyla özdeşleştiren Kaplan bunu, bayrak uğruna bedel ödenen kutsal topraklar olan Anadolu üzerinden efsaneler ve türkülerle dile getirir.

Kaplan, uğruna canların verildiği Türk bayrağı için “ay yıldızlı bir bayrak: Yani hürriyet!.. Yetmez mi? Bu uğurda insan bin kez ölmez mi?.. Onun nazlı dalgalanışı durmasın diye hür rüzgârda, tarih yeniden yazılmaz mı? Ona dokunan düşmanın mezarı kazılmaz mı? En güzel gölge onun gölgesi, en güzel renk onun

rengi değil midir? Onun gölgesinde dinlenmek, onun gölgesinde ölmek, ona sarılarak gömülmek kadar büyük şeref var mı?..” (1995b: 215) sözleriyle bu uğurda ödenen bedellerin kutsallığını dile getirir.

*“Dalga dalga, büklüm büklüm,
Hilâl’e asılı aklım...
Sen olmazsan yedi iklim
Sığmazdı sağ avucuma...”*

(1995a: 62)

Söz konusu mısralarda Kaplan, tarih boyunca farklı coğrafyalarda hüküm süren Türk-İslâm devletlerinin varlık sebeplerini ve başarılarını, hiçbir zaman aklından çıkmayan bayrak üzerinden dile getirir.

Kaplan, Türk milletinin diğer milletlere kıyasla bayrağa bağlılığını ve saygısını ise şu şekilde dile getirir: “Millet olarak bayrağımıza duyduğumuz saygı bir başkadır. Sanırsız başka milletler bizim kadar bayraklarına saygı duymuyorlar. Bayraklarından giyecek bile imâl edebiliyorlar. Ama biz... Sanırsız bu bayrağın hem rengi, hem dokusunun şehid kanı oluşu yüzündendir... Bu bayrağı kolay kazanmadık. Hürriyetin ve bayrağın bedeli kan ve candır. Kutsiyeti ondandır...” (Kaplan: 219).

*“Alına dokunduğum an,
Oğuz damarımdan akan,
Gül kokulu bir damla kan;
‘Türk’ yazdı sağ avucuma...”*

(1995a: 62)

Kaplan’ın “Bayrağıma” adlı şiirinden alınan bu mısralarda bayrak, yine uğruna can verenlerin kanıyla birlikte dile getirilir. Kaplan burada aynı zamanda, damardan akan gül kokulu bir damla kanın simgelediği bayrağı da Türklükle özdeşleştirir.

Kaplan’ın bayrağa dair dile getirdiği farklı bir görüşü de Türk milletinin bu simgeyi hayatının her alanına yerleştirdiği üzerinedir: “Vakti gelince, çocuklarımızı askere yollarız. Davullar vurulur harman yerlerinde, köy meydanlarında. Bıyıkları henüz terlemiş karayağız gençler, bayrak altında toplanırlar. Bayraklarla, duâlarla

yollarız asker ocağına... Olur ya... Bir kahpe kurşun gelir, ak alnını bulur yiğitlerden birinin. Üzerine örtülen bayrakla, şehid olarak döner köyüne... Hacca gider hacılar. Giderken bayrak altında, gelirken bayrak altında gelirler... Bayrağımızın gönlümüzdeki yeri başkadır... Gelin olur genç kızlar, düğün alayının başını çeken yiğidin elinde bayrak vardır. Bir bina yaparız. Çatısı kapatılırken, zirveye bayrak dikeriz... Ninelerin sandığında bayrak, genç kızların çeyizinde bayrak...” (1995b: 221). Bu sözlerle kutsal bayrağın, Türk milletinin hayatının her alanında edindiği yerlerden örnekler veren Kaplan bu doğrultuda Türk milletini, kanını bayrağa veren ve bayraklaşan bir millet olarak tasvir eder.

*“Bayrağımı asıp da bağrıma ferman diye,
Bayrağımın altında hüküm-ü ferman olaydım.”*

(2001: 50)

Türk milletinin millî değerler bağlamında en önemli unsurlarından biri olan bayrak simgesi bu mısralarda olduğu gibi Kaplan’ın şiirlerinde her zaman kutsal benzetmeler atfedilerek dile getirilir. O, bu unsuru, benzer önem derecesine sahip vatan ve şehitler ile birlikte kaleme alır. Bayrağa ve simgelediği bağımsızlığa dair Türk milletinin millî marşı olan İstiklal Marşı hakkında da Kaplan, “dinlerken gurur ve huzur duyduğumuz bu cümleler, gönderlere çekilen bayrağımıza rüzgâr, yüreğimize fer olmaktadır” (1995b: 213) der. Kaplan, her toprağın vatan her şalın bayrak olmadığını da dile getirdiği görüşlerinde Türk bayrağının ve simgelediği değerlerin önemine değinir. O, millî değerler bağlamında ayrı bir önem verdiği bayrak temasını gerek mısralarında gerekse beyan ettiği fikirlerinde her zaman bir kutsallık atfederek hassas bir duyarlılıkla yansıtmaya çalışır.

4.2.2.2. Şehitler

Kaplan’ın millî değerler bağlamında, mısralarında çoğu zaman bayrak temasıyla birlikte değindiği temalardan biri de şehitler ve şehitlik mertebesidir. Kaplan, bu kutsal mertebeye erişenleri “tarihi kanlarıyla yazarak tarih olanlar” (1995b: 208) diye niteler.

*“Kanımla boyadığım sancağın gölgesinde,
Bin kerre şehid olup, çıkmayan can olaydım...”*

*Ey şehid, meleklerin şehâdet şerbetini,
Sana sundukları o şâh-ı fincan olaydım...”*

(2001: 49)

Söz konusu mısralarda Kaplan, şehitlerin kanlarıyla boyadığı sancakların gölgesinde bu mertebeye erişmek ister. Kaplan, devam eden mısralarda da yine şehitlere seslenip meleklerin kendilerine şahadet şerbetini sundukları kutlu fincan olmayı bile mutlulukların en güzelini istemek olarak tasvir eder.

*“Sancağı dik tutarken Hasan’ın cansız eli,
Topkapı surlarında donan zaman olaydım...
Ah, beni de emeydi çölün çatlak dudağı,
Şühedâ damarında bir damla kan olaydım...”*

(2001: 49)

Aynı şiirin devam eden bu mısralarında Kaplan, Ulubatlı Hasan’ın şehit olduktan sonra bile sancağı bırakmayan mücadelesinden Topkapı’ya ve oradan da çöllerde savaşan askerlerin kutlu mücadelesine uzanan bir betimleme yapar. Kaplan okuyucunun zihninde canlandırdığı bu sahnelerden sonra, vatan ve millet uğruna canlarını veren şehitlerin damarlarında bir damla kan olmayı arzular.

Kaplan’ın şehitlik mertebesini bayrak temasıyla birlikte ele aldığı bir diğer tema da vatan diye nitelediği bu kutsal topraklardır:

*“Nice ervah su diye bu torakla yıkanmış?
Bu toprak ki, nice bin şehid kanıyla kanmış...”*

(1995a: 51)

Kaplan’ın nazarında “bu topraklar şan ve destanlar diyarıdır... Her zerresi mübarek şehit kanlarıyla sulanmış, her taşında canımızdan can vardır. İşte bu yüzden özge bir vatandır...” (1995b: 206). Yukarıdaki mısralarıyla benzer bir söylemi Kaplan, şu mısralarında da dile getirerek şehitlere kurban olmak isteyen biri olarak karşımıza çıkar:

*“Siz ki, ey bu toprağa kurban olan yiğitler;
Ben ki, her birinize bin kez kurban olaydım...”*

(2001: 50)

Kaplan, şehitliği vatan uğruna canını feda etme sevdasına benzetir: “Bu sevda, sevdaların en tatlı sızı vereni... En acılı tatlısı. Vatan uğruna şehit olurken, ecele şerbet diyenlerin duydukları erilmez ve anlamı kolay anlaşılmaz duygular(dır)” (1995b: 207). Şehitlik sevdasını her daim içinde taşıyan Mehmetçiğe ise Kaplan şu şekilde seslenir:

*“Uğrunda canını verdiğin Sancak,
Ölünce eğilir önünde ancak...
Ölüm dediğin ne? Al bağrına çak!
Öldükçe yaşarsın; öl Mehmed'im, öl..”*

(2001: 46)

Kaplan'ın şehitlere seslendiği yukarıdaki mısralarla benzerlik gösterdiği şu dizelerinde de vatan, millet, bayrak ve namus için canlarını feda eden şehitlerin hiçbir zaman ölmeyeceği dile getirilir:

*“mahzun bakma al tayım o yiğitler ölmedi
kanını bayrak yapan o şehitler ölmedi”*

(1992: 15)

Kaplan, aşağıda bazı mısraları verilen *Ferman* adlı şiir kitabında yer verdiği “Ali'min Türküsü” adlı şiirinde, Anadolu'dan bu kutsal topraklar için savaşmaya giden ve kendisinden haber alınamayan binlerce gencin hikâyesini, şehit olmaya giden kahraman Ali'nin hayatı üzerinden manzum bir şekilde kaleme alır:

*“Burçak tarlasında bir yaz öğlesi
Doğmuştu Ali...
Çığlık çığlık isyân doluydu sesi.”*

(1993: 38)

Mısralarıyla şiire başlayan Kaplan, Ali'nin isyan dolu çığlıklarını ilerleyen mısralarda babasının da şehit olmasına şu şekilde bağlar:

*“Kalktı yavaş yavaş köyün üstünden
Şehid babasının yası Ali'min...”*

(1993: 38)

Şiirin ilerleyen bölümlerinde yine bu kutsal vatan uğruna mücadele edilecek bir olaylar dizgisi yaratan Kaplan, Ali'nin bu mücadele uğruna yola çıktığını ancak kendisinden haber alınamadığını, annesinin yaktığı ağıtla dile getirir:

*“Gideli kaç bahar, nice güz oldu?
Derdim binbir idi, binbeşyüz oldu;
Son seferde imi-timi düz oldu;
Yitiktir potini, fesi Ali'min...”*

(1993: 42)

Kaplan'ın “Ali'min Türküsü” adlı şiiri, Anadolu'dan vatan uğruna şehit olmaya giden “henüz on altıya basmıştı Ali'm” (1993: 41) mısralarından da anlaşılacağı üzere çocuk, genç, yaşlı demeden kahramanca savaşmaya giden Anadolu halkının türküsüdür.

Bu kutsal vatan uğruna en çetin mücadelelerin verildiği savaşlardan biri olan Çanakkale Savaşı da Kaplan'ın şiirlerinde bu tema üzerinden ele aldığı bir destandır:

*“Çanakkale'deydi bilcümle cihan,
Çanakkale idi bir Anadolu...”*

(2001: 53)

“Çanakkale” adlı bu şiirinde tıpkı “Ali'min Türküsü”nde olduğu gibi manzum hikâye tarzında olayları kurgulayan Kaplan, kullandığı dil ve üslûpla da şehit olmaya giden binlerce gencin son anlarını okuyucusuna adeta o duyguları yaşattırarak aktarır:

*“Bu akşam bir özge hüznün var dalgalarda,
Bu akşam kuşlardaki mutluluk melâl gibi.
Bir Mehmet çömelmiş siperde dalgın,
Gözleri yıldız yıldız, kaşları hilâl gibi”*

(2001: 51)

*“Yarabbi!.. Bu kuşlar neden huzursuz?
Ecel mi erkenci, zaman mı âhir?”*

(2001: 52)

Bu mısralarla Kaplan, Mehmetçiğin şahadet şerbetine kavuşmadan önceki anlarını mekân betimlemeleriyle bütünleştirerek ele alır. Kaplan şiirin ilerleyen bölümlerinde de Mehmetçiğin şahadetini, şehitlerin ruhlarının kendilerine seslenmesiyle şu şekilde betimler:

*“Mart’ın onsekizine kurulmuştu kıyamet,
Sesleniyordu ervâh-ı şühedâ yücelerden;
‘Bre Mehmet, kıyam et!..’
Bir kıyametti Mehmet,
Ve kıyam etti Mehmet;
Denizlerin mavisini boyandı kan rengine...”*

(2001: 53)

Çanakkale’yi, Türk halkının kanlarıyla geçilmez kılıp bu vatanı savunanları dile getirdiği bu şiirinde Kaplan, kaleme aldığı bu mısralarla da şehitlerin mücadelesinin sonunda bu kutsal vatanın hiçbir zaman kaybedilmeyeceği uyarısında bulunur:

*“Senin erliğine paha biçilmez.
Şehâdet şimşegi çakar kanında,
Anlayacak cümle cihan sonunda;
Mehmet ölür, Çanakkale geçilmez!...”*

(2001: 53)

Şehitlerin, uğruna canlarını verdiği değerlerin yaşatılması ve unutulmaması halinde ebedî uykularında hoşnut bir şekilde sonsuzluğa erişeceğini de Kaplan, şu şekilde dile getirir:

“şehidler hoşnud uyur ebedî uykularda”

(1992: 50)

Kaplan, aşağıda dile getirdiği mısralarda da şehitlerden mahşer günü temennisi olarak bu kutlu bayrağın gölgesinde şefaât diler:

*“Ey şehid! Bayrağa sarılan bayrak,
Dön diyen Allah’a varılan bayrak,
Bizi de şefaât gölgeni çağır,
Mahşerde altında durulan bayrak!...”*

(2001: 45)

Millî değerler bağlamında şehitlik temasını bayrak ve vatan temalarıyla birlikte ustalıkla ele alan Kaplan, bu şiirlerinde millî bir bilinç oluşturmaya amaçlar. O, kutsallık atfettiği bu değerleri destansı bir üslûpla dile getirir.

4.2.2.3. Ezan

Kaplan'ın millî değerler bağlamında, vatan, bayrak ve şehitler temasıyla aynı derecede önem verdiği bir diğer unsur da ezandır. İslâmiyet dininin simgesi olarak bu unsuru Kaplan, mısralarında kutsallık atfederek ele alır.

Kaplan'ın ezan temasıyla birlikte en çok kullandığı tema Anadolu'dur. Nitekim Kaplan'ın nazarında Anadolu, Türk-İslâm medeniyetinin yuvasıdır. O, kutsallık atfederek Anadolu'ya dair kaleme aldığı çoğu şiirinde Anadolu'yu İslâmî yaşam tarzının simgesi olan ezanlarla birlikte yansıtır:

*“deresinde sazan varsa
beş vakitte ezân varsa
her köyde bir ozan varsa
orası anadolu'dur”*

(1992: 57)

Anadolu tarifinin yapıldığı bu mısralarda Anadolu ile özdeşleşen kimi değerleri dile getiren Kaplan, uğruna canların verildiği bu kutsal vatani tarif ederken beş vakitte ezanlarının olduğu bir yer olarak tarif eder.

Kaplan, çanları susturan ezanların simgelediği İslâmî yaşam tarzı ve değerlere bağlılığı, tarih sahnesinde Türk milletinin ebediliği için önemli bir unsur olarak dile getirir:

*“Bir ezân ki, sadâsı susturacak çanları,
Bir nûr ki, ağartacak kapkara zindanları...
Minaresi göklere yükselen mâbetlerin,
Nakışında beliren Koca Sinan olaydım...”*

(2001: 47-50)

Bu mısralarda İslâm'ı ve İslâm medeniyetini temsil eden ezanların, Türk-İslâm âlemiyle ezelden bir mücadele içerisinde olduğu, Hıristiyan âlemi ve bunu

temsil eden anların da ezanla susturulacağı dile getirilir. Kaplan, bu unsuru ezanların göklere yükseldiği minarelerin nakkaşı Mimar Sinan üzerinden ele alarak aynı zamanda millî değerlerin inşasında en önemli rolü oynayan tarihî karakterlere de telmihte bulunur.

*“Anadolu denen bu vatan için,
Beş vakit ünleyen ezân aşkına
(...)
Bil ki; nerde ölsen, bende yatarsın,
Her gün bende doğar, bende batarsın...”*

(2001: 46)

“999. Sefer” adlı şiirinden alınan bu mısralarda Kaplan, şahadet şerbetini içmeye giden şehitlere seslenerek onların bu kutlu mücadelesinin nedenini de hatırlatır. Kaplan’ın nazarında Türklüğü ve İslâmiyet’i temsil eden ezanlar, burada kutsal vatan Anadolu birlikte ele alınır. Kaplan, bu kutsal vatanda beş vakit ünleyen ezanlar aşkına Mehmetçiğe, düşmana geçit vermemesi için yalvarır. Canlar pahasına savunulan bu değerlerle şehitlere, her zaman kalbimizde olduğunu dile getirir.

Şehitlerin ezan ve millî değerler uğruna döktüğü kanları unutmayacağını ve kalbimizde her daim var olacakları sözünü veren Kaplan, hayatını ve sanatını da bu değerleri benimseyen bir çizgide devam ettirir. Nitekim Kaplan için ezan sesi ona bu kutsal din ve vatan uğruna verilen mücadeleleri hatırlatır:

*“yüklendi hıçkırımların bir ince ezân sesine
karıştı başıboş ışık ve sesler hengâmesine”*

(1992: 11)

Söz konusu mısralarda Kaplan, bu kutsal çağrının kendi üzerinde bıraktığı tesiri dile getirir. Aynı şiirin şu mısralarında da ezanların simgelediği değerleri şu şekilde betimler:

*“şerefelerde şühedâ ervâhından binbir hevenk
mandallanmış mahyalara yorgun ezândaki ahenk”*

(1992: 11)

Kaplan, bu mısralarda camilerin minare şerefelerinden, iki minare arasına gerilen ipler üzerine yazılan mahyalara, birbirleriyle yan yana olma manasındaki

hevenk kelimesiyle, şehitlerin ruhlarını yan yana gözünün önünde canlandırır. Kaplan'ın bu mısraları, barındırdığı anlam altyapısı ile simgelediği şehit ruhlarına dair, ezanları en güzel şekilde tasvir ettiği mısralarıdır.

Bayrağı, ezanı ve bu kutsal vatanı “değecekse namusuma yâd eli” (2001: 46) diyerek namus diye niteleyen Kaplan, yaratıcıdan her zaman bu değerlerle yaşama isteğini de yine ezan üzerinden dile getirir:

*“âşına kıl her dem bizi ezâna
isyânımız ile çekme mîzân'a”*

(1992: 30)

Kaplan, “Millî Gençliğin Sesi” adlı şiirinde kaleme aldığı aşağıdaki mısralarda da İslâm'ın simgesi ezanı yaşatacak olan kişilerin gençler olacağını onların ağzından şu şekilde dile getirir:

*“Gönülde Tevhîd eser, dillerde ezân olur;
(...)
Mâzi bizdik, hâl bizde, nurlu istiklal biziz,
Ezânı sonsuzlara taşıyan Bilâl biziz,
Küfrün karanlığında ışıyan Hilâl biziz...”*

(1995a: 65, 66)

4.2.2.4. Tarih Sevgisi

Milletlerin varlıkları sürdürebilmeleri için tarih bilinci en temel gerekliliklerden biridir. Binlerce yıllık köklü bir tarihe sahip olan Türk tarihi ve sonrasında içerisine girdiği İslâm medeniyeti dairesi, Kaplan'ın şiirlerinde millî değerler bağlamında sıkça yer verdiği temalardandır.

Türk-İslâm sentezini, tarih temasıyla şiir dünyasına dâhil eden Kaplan, devletlerin sürekliliği için temel unsur olarak bu bilincin gerekliliğini ön plana çıkarır. Türklerin İslâm medeniyeti dairesi içerisine girmesiyle oluşan Türk-İslâm tarihi Kaplan'ın şiirlerinde çoğunlukla Osmanlı döneminden olaylarla yansıtılır. Nitekim altı asır boyunca süren bu dönem Türk-İslâm tarihinin en parlak dönemleri olarak bilinir. Kaplan da bir Osmanlı hayranı olarak bu dönemden olayları tarih sevgisi ile ele alır:

*“Bir güneş ki, muhteşem; bir çınar ki, şanlıydı;
Bir devlet ki, adı Türk, ünvânı Osmanlı’ydı...”*

(2001: 48)

Kaplan, bu mısralarında muhteşem bir güneş ve şanlı bir çınar benzetmesi ile Osman Bey’in düşüne telmihte bulunur. Öte yandan Kaplan, tarih bilinci bağlamında söz konusu mısralarda geçen benzetmeleri şiirlerinde sıkça kullanır. Bu doğrultuda Kaplan, tarihsel farkındalık yaratmak isteyerek şiirlerinde bazı tarihi olaylar ve tarihi şahsiyetler üzerinden mesajlarını vermeye çalışır:

*“her gece bir yıldırım iner tuna üstüne
mohaç fırtınasında gürleyen gök tuğundan”*

(1992: 8)

Bu mısralarda da Osmanlı tarihine damga vuran Mohaç zaferine telmihte bulunan Kaplan, benzer bir söylemi şu mısralarda dile getirir:

*“Kükreyen Mehmet idi her çakal çıldıranda,
Bir elin Kosova’da, bir elin Çaldıran’da...”*

(2001: 40)

Örnek olarak verilen bu mısralarda Kaplan yine okuyucusunu farklı bir tarih sahnesine çıkarır. Osmanlı’nın Doğu’da ve Batı’da gerçekleştirdiği savaşları lirik ve epik bir söylemle kaleme alan Kaplan Türk-İslâm tarihinin zaferlerle elde edilen oluşum sürecini milli bir bilinç oluşturmak için kaleme alır.

*“Kuruyacak sandılar altı asırlık çınar,
O şafak vakti neydi Yârabbi, Dumlupınar?”*

(2001: 40)

Birinci Dünya Savaşı sonrası Türk milletinin verdiği Kurtuluş mücadelesi içerisinde Dumlupınar zaferine telmihte bulunduğu bu mısralarında Kaplan, burada altı asırlık çınar benzetmesiyle Osmanlı tarihinin son bulmadığını, yeni kurulan Türk devletiyle devam ettiğini kasteder. Nitekim Kaplan’ın şu mısraları bu görüşü destekler niteliktedir:

*“Dün bir imparatorluk, bugün bir Cumhuriyet;
Pâyidar kalacaktır bu ülke ilelebet!...”*

(2001: 48)

Millî değerler bağlamında tarihî olaylara bağlı olarak, Türk-İslâm şuurunun ebedî kalması için fikirlerini dile getirdiği aşağıdaki mısralarda Kaplan, bu eylemin niteliğini söz konusu şiire isim yaparak bunun “Bitmeyen (bir) Koşu” olduğu uyarısında bulunur.

*“Yedi iklim, üç kıt’a, serâpa Diyâr-ı Rûm;
Gönlümün aynasından göklere geçiyorum...”*

*Bir güneş ki, doğuyor Edebâli düşünden..
Bir sevdâ ki, kaynıyor Osmancık’ın döşünden...”*

(2001: 47)

Anadolu’dan yedi iklim, üç kıtaya yayılan Türk-İslâm tarihi, bu mısralarda Şeyh Edebâli’nin rüyası olayına telmihte bulunularak dile getirilir. Aşağıdaki mısralarda da Kaplan yine bu tarihi olaylara dair farklı benzetmelerde bulunur:

*“Zaman lime limedir, toprak parça parçadır;
Domaniç Yaylası’ndan Söğüt’e konan çadır,
Bir at ki, heybesinde sevdâ, yelesinde sır,
Bir mübârek koşu ki, sürececek altı asır...”*

(2001: 47)

Şiirlerinde adeta bir tarih sahnesi yaratan Kaplan, bu mısralarda Osmanlı’nın kuruluşu ve altı asırlık hükümrânlığını, heybesinde sevda taşıyan bir atın mübarek koşusu şeklinde tasvir eder.

Kaplan, Türk-İslâm tarihinden örneklerle okuyucunun zihninde canlandırdığı olaylarla aynı zamanda Türk devletlerinin sürekliliğinin ve başarısının akıllardan ve tarih sayfalarından hiçbir zaman unutulmayacağı düşüncesine katkı sağlar. O, bu düşüncelerini mısralarında şu şekilde dile getirir:

*“Zafer arayan orda Türk ismini bulacak,
Çıkarılsa Türk adı, tarih bomboş kalacak...”*

(2001: 40)

Bu mısralarda Türk isminin zaferleri anımsatmasına ve Türk tarihinin dünya tarihi içerisindeki önemine değinerek tarih sevgisini yansıtan Kaplan, bu başarıların tarih var olduğu sürece devam edeceğini de şu şekilde dile getirir:

*“Yetmez tarihin hacmi, kıvrıldıkça engerek;
Türk’ün şehnâmesine yeni sayfalar gerek...”*

(2001: 40)

Tarih bilinci bağlamında millî değerlerin, Türk insanının düşünce ve yaşam tarzı ile bir olması gerektiği fikri ile şiirlerini kaleme alan Kaplan, bu doğrultuda Türk milletinin asırlar boyunca Batılılaşma süreci altında gerçekleştirdiği kimlik kaybına da değinir. Bu değinme tarihsel gelişim süreci içerisinde Türklerin Batıyla etkileşim içerisinde olduğu olayların dile getirilmesi ile bir panorama niteliği kazanır:

*“çağlar boyu çağırdınız
olmayanları “var” diye
gösterdiniz merdi barbar
ve nâmerdi “uygar” diye*

(1992: 52)

Kaplan’ın Türk toplumun Batılılaşma sürecine değindiği bu mısralarda yansıtılmak istenen ile var olan gerçekler karşılaştırılarak dile getirilir. Söz konusu mısralarda Kaplan aynı zamanda uygarlık adı altında toplumumuza dayatılan Batı kültürünün barbarlıktan başka bir şey olmadığını savunur.

*“unutunuz alparslan’ı diyojen de unutmuştur
osman söğüt’ü bırakmış cennet’te mekân tutmuştur
bırakınız kaçanları bırakıp taht ve taçları
varın silin tarihlerden kosova’yı mohaç’ları*

*yüreği türk türk atan şu tarihin ağzını tutun
gömün akdeniz'e gitsin preveze'yi unutun"*

(1992: 52)

Malazgirt'ten Osmanlı'ya, Kosova'dan Mohaç'a, Akdeniz'den Preveze'ye Türk tarihinden olayları ve mekânları dile getirdiği bu mısralarda Kaplan, epik ve didaktik bir söylemle bu şanlı tarihin bizlere unutturulmak istendiğini uyarısında bulunur.

*"birleşince sandınız ki cihan titrer adınızdan
doksan nesil geçse çıknaz çanakkale yad'ınızdan"*

(1992: 52)

"Anadolu'dan Cihana" isimli şiirinden alınan yukarıdaki mısralarda Kaplan, Türk-İslâm tarihinde hep bir mücadele içerisinde olunan düşmanların birleşmeler bile bu medeniyeti yok edemeyeceklerini Çanakkale zaferi üzerinden dile getirir.

*"biz yeşerttik siz kırdınız
yaz olmasın bahar diye
asırlardır haykırdınız
türk ırkına barbar diye
ey türk oğlu haykır beni sesimi cihana duyur
sana saldıran düşmanlar dizimin dibinde uyur
el tetikte göz ufukta düşmanını tanı sen de
bir tekbîr'de tutuşacak ecdâdının kanı sende..."*

(1992: 53)

Türk-İslâm medeniyetinin, Batılılar tarafından barbarlık diye nitelendirildiğini dile getirdiği bu mısralarda Kaplan, bu kutsal medeniyet adına konuştuğu diğer mısralarda ise Türk milletine seslenerek düşmanlarının farkında olmasını ister. Bu, Kaplan'ın algısında *tekbîr* sözünden de anlaşılacağı gibi İslâm çatısı altında birleşmekle gerçekleşecek bir eylemdir.

Tarihsel olaylardan örnek verilerek okuyucuya sunulan bu mısralarda Kaplan, unutturulmak istenen milli değerlerle Türk ulusuna seslenerek millî bir bilinç kazandırmak ister. Düşmanların, dizlerimizin dibinde olduğu uyarısında bulunan

Kaplan, burada hem Türk-İslâm tarihini hem de bu tarihe şahitlik eden Anadolu'yu kişileştirmeye tabi tutup sesinin cihana duyurulması gerektiğini, Türk milletine haykırır.

Düşüncelerini somutlaştırmak için şiirlerinde çeşitli benzetmeler kullanan Kaplan, aşağıda bazı mısraları alınan “Türk Halısı” adlı şiirinde halı motifi üzerinden, tarih temasıyla çeşitli kültürel değerleri dile getirmeye çalışır.

*“birden bir yol olur önüne gelir
götürür gurbetten sılaya doğru
birden bir seccâde olup yükselir
tekbîr kanadıyla mevlâya doğru
türkmen çadırında bey yalısında
âşık sadâkati yiğit sözüdür
renk değil gördüğün türk halısında
sevdâ türküsüdür gönül özüdür”*

(1992: 13)

Kaplan'ın söz konusu mısralarda dile getirdiği bu değerler seccade, tekbir ve Mevlâ kelimeleri üzerinden dinî unsurlarla birleştirilir. Tarih boyunca çadırlarda, yalılarda, yiğit sözünde ve sevda türkülerinin gönül özünde var olan değerler; Kaplan'ın okuyucunun zihninde canlandırdığı bir halı üzerindeki unsurların mükemmel uyumu şeklinde geleneksel olanın yansıtılması bakımından benzetmeye tabi tutulur.

*“edebâli elini sürmüş ki al sırtına
asırlar dinmedi ak yelende fırtına
nalındaki şu çamur ezdiğin son haç'tan mı
bu uçuş çalduran'a bu koşu mohaç'tan mı”*

(1992: 14)

Kaplan'ın, çoğu şiirinde olduğu gibi tarihsel unsurların ele alındığı “Al Tayım” adlı şiirinden alınan yukarıdaki mısralarda da tarih temasının dinî şahsiyetler ile birlikte ele alındığı ve bu yönüyle Türk-İslâm tarihine bir kutsallık atfettiği görülür.

Kaplan'ın şiirlerinin temel ögesi, “tarihi kanlarıyla yazarak tarih olanların bize armağan ettiği” (1995b: 208) millî değerlerdir. Bu değerlerden söz konusu unsur olan tarih teması, Kaplan için şiirlerinde düşüncelerini somutlaştırdığı bir temadır. Kaplan, hâkim olduğu Türk-İslâm tarihini zengin şiir birikimiyle harmanlayıp okuyucusuna ustalıkla sunar. Onun bu tema doğrultusunda millî değerleri ele aldığı bir diğer tema da tarihi şahsiyetlerdir.

4.2.2.5. Tarihî Şahsiyetler

Şiirlerinde ele aldığı temalar itibariyle millî değerler bağlamında Kaplan, tarihî şahsiyetleri tarihî olaylarla birlikte okuyucuya sunar. Kaplan, bu temayı şiirlerinin düşünsel altyapısını oluşturan millî bilinci edindirme doğrultusunda sıklıkla kullanır.

Şiir anlayışını dinî bir çizgide İslâmî söylem üzerinden hassas bir duyarlılıkla yaratmaya çalışan Kaplan, tarihî şahsiyetleri konu edindiği mısralarında, çoğunlukla Türklerin İslâm medeniyeti dairesi içerisinde bulunduğu dönemlerden kişileri yansıtır ve onları unutulmaması gereken değerler olarak “onlar ki; bizim ecdâdımızdır” (1995b: 43) diye niteler.

*“unutunuz alparslan’ı diyojen de unutmuştur
osman söğüt’ü bırakmış cennet’te mekân tutmuştur”*

(1992: 52)

Söz konusu mısralarda Kaplan, Malazgirt Muharebesi’yle Anadolu’nun Müslümanlaşmasında büyük katkıları olan Türk hükümdarı Alparslan’a ve Osmanlı devletinin kurucusu Osman Bey’e telmihte bulunur.

*“İneydim ölümüne, ölümün tepesine;
Zâlimin zulmetine Yıldırım Hân olaydım”*

(2001: 49)

Kaplan, bu mısralarda da yine Osmanlı tarihinden bir isim olan Yıldırım Bayezid’e çeşitli özellikler atfederek şiirinde yer verir.

Ele aldığı tarihî şahsiyetleri Türk-İslâm medeniyetini temsil eden kişiler olarak bilinçli bir şekilde şiirlerine yansıtan Kaplan, bu bağlamda Türk-İslâm medeniyetini asırlar boyunca temsil eden Osmanlı devleti hükümdarlarına şiirlerinde

sıkça yer verir. Nitekim Kaplan'ın bir Osmanlı hayranı olduğu, başta tarih ve tarihî şahsiyetler temalı şiirlerinde olmak üzere diğer şiirlerinde de görülür:

*“ ‘Ya ben Konstantiniye ‘yi alırım ‘ diyordu,
‘Ya Konstantiniye beni!..
Ahd ediyordu
Murâd oğlu Mehmed Hân...
Yiğit mi yiğit,
Soylu mu soylu, civân mı civân!.. ”*

(1995b: 152)

*“tekbîr sesleri tutar dağları değiştirir
yine bir fâtiḥ çıkar çağları değiştirir”*

(1992: 15)

İstanbul'un fethi ve fethinin tarihî etkilerini destansı bir üslûpla dile getiren Kaplan'ın şiirlerinde en çok yer verdiği tarihî şahsiyetlerden biri de Fatih Sultan Mehmed'tir. Kaplan'ın okuyucusuna tarih bilinci aşlamak için Fatih'le aynı mısralarda dile getirdiği diğer isimlere de şu şekilde örnek verilebilir:

*“bir seste şimşekleşir bir elde bayraklaşır
her mehmet fâtiḥ olur her şemseddin ‘ak’laşır”*

(1992: 15)

Bu mısralarda da Kaplan'ın Fatih Sultan Mehmed'in hocası olarak bilinen Akşemseddin'e telmihte bulunduğu görülür.

*“Onlar ki; Fâtiḥ idiler, Onlar ki Yavuz idiler,
Tutup yıldırım gökte, fırtınaya ‘dur’ dediler!...
Onlar; cihana sığmayan ‘Muhteşem Süleyman’ dılar;
Küfrün kara zulmetinde meş‘ale gibi yandılar...”*

(1995a: 43)

Yukarıdaki mısralarda olduğu gibi Osmanlı padişahlarından Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman da Kaplan'ın şiirlerinde Fatih ile birlikte tarihin hafızasına kaydettiği olaylarla sıkça yer verdiği diğer kişilerdir:

*“fatih’in süleyman’ın tuğrası sende gizli
köroğlu’nun çığ gibi nâğrası sende gizli”*

(1992: 50)

*“Barış, elimde bayrak; savaş, elin sorunu;
Mehmetçik; Yavuzların, Fâtihlerin torunu”*

(2001: 40)

*“deseler de gürleyen gök bir zaferin nâğrasıdır
çaldıran bir ova değil selim hân’ın tuğrasıdır”*

(1992: 52)

Kaplan’ın bu mısralarda telmihte bulunduğu Kanuni ve Yavuz da tıpkı Fatih gibi İslâm çatısı altında dünya tarihine damga vuran Osmanlı’nın en başarılı padişahlarıdır. Dinî bir hassasiyete sahip olan Kaplan da bu bakımdan İslâm’ı, başarılarla temsil eden bu kişileri övgülerle ele alır.

Kaplan’ın Türk-İslâm senteziyle ele aldığı tarihî şahsiyetler arasında sıkça yer verdiği bir diğer isim de Mustafa Kemal’dir. Nitekim Kaplan yeni kurulan Türk devletini,

*“Dün bir imparatorluk, bugün bir Cumhuriyet;
Pâyidar kalacaktır bu ülke ilelebet!...”*

(2001: 48)

Şeklinde tasvir eder ve yeni Türk devletinin kurucusu Mustafa Kemal’e de şu mısralarla telmihte bulunur:

*“Kucaklıyor kalbimiz seni bir Hilâl gibi,
Her Mehmet Fâtih gibi, Mustafa Kemal gibi...”*

(2001: 48)

*“Öyle büyük, öyle vâkur, öyle can;
Bakışları Mustafa Kemal gibi...”*

(2001: 51)

*“Ya kahrolup yitecek, ya var olacaktı Türk,
‘Ya istiklâl, ya ölüm’ emretmişti Atatürk...”*

(2001: 56)

Örnek olarak verilen bu mısralar dışında Kaplan, “Çanakkale”, “23 Nisanlarda” ve “Cumhuriyet Marşı” adlı şiirleri başta olmak üzere birçok şiirinde Mustafa Kemal’e telmihte bulunur.

Yukarıda sıkça yer verdiği tarihî şahsiyetler dışında, Ahi Evrân (2001: 48), Mimar Sinan, (2001: 50), Hacı Ârif, Şevki Bey, İtrî, Tamburî Cemil (2011: 155), Hammamizâde (İsmail Dede) (2011: 155) gibi isimler de Kaplan’ın şiirlerinde bu temayı kullanarak millî değerleri aktarmak amaçlı çeşitli yönleriyle mısralarında yer verdiği tarihî şahsiyetlerdendir.

4.2.2.6. Din Sevgisi

Kaplan’ın millî değerler bağlamında şiirlerinde sıkça yer verdiği temalardan biri de din ve din sevgisidir. “Din, farklı disiplinler açısından ele alınıp tanımı yapılan bir kavramdır. Kelimenin etimolojik kökeni ve tariflerinin yanında, kaynağı, tasnifi, bireyi ve toplumu etkileyen ilkeleri ve esasları itibarıyla de tanımlanmıştır. Genel bir tanımla din; insanın Tanrı, âlem ve insanlar karşısındaki konumunu belirleyen, onlarla olan ilişkilerini düzenleyen kurallar bütününe verilen addır” (Kemikli, 2016: 9). Bu bağlamda, Kaplan’ın şiirlerinde de din sevgisi onun Tanrı, âlem ve insanlar karşısındaki konumunu belirleyen en önemli unsurdur.

Kaplan, şiirlerinde din temasını ve buna bağlı olarak İlahî sevdâyı da millî değerler üzerinden ele alır. Çünkü Kaplan’a göre İslâm dini Türklüğün simgelerinden biridir:

*“Türk-İslâm’ın Türk-İslâm’ın
İslâm türk’ün Türk-İslâm’ın
muzaffer kıl ya ilâhi
kılıcıdır Türk-İslâm’ın”*

(1992: 25)

Bu mısralarda Kaplan, İslâmiyet’i Türklükle özdeşleştirir ve onu Türk’ün kılıcı olarak tasvir eder. Ayrıca yaratıcıdan bu iki unsuru muzaffer kılması için de istekte bulunur.

*“milletimde görmedin mi erliğı
kim bozacak bağrındaki dirliğı
bir tekbîr’le yumruk olan birliğı
kıvançta gör tasada gör şanda gör
gerçek benliğimi görmek dilersem
tekbîr alıp şahlandığımda gör”*

(1992: 51)

Kaplan, “Can Anadolu” şiirinden alınan bu mısralarda ise din temasını Anadolu ve Anadolu insanı üzerinden ele alır. Bununla birlikte İslâmiyet’in Türk milleti üzerinde, iyi ve kötü günde birleştirici bir unsur olduğunu da Kaplan, tekbir kelimesini çoklu anlamda kullanarak dile getirir.

*“her kim ki hak yolda eyleye cihâd
cihâd viranını hak ede âbâd”*

(1992: 32)

Bu mısralarda Kaplan, hak yol olan İslâm dini uğruna mücadele edilmesi gerekliliğini dile getirir. Bu kimi zaman dini olduğu gibi yaşamak kimi zaman da yaşadığı gibi yaşamaya davet etmektir. Mısralarında dile getirdiği gibi bir şekilde yaşamaya özen gösteren Kaplan’ın hayatını ve hayat anlayışını da hak yolda şekillendirme çabası bakımından bu mısralarla özdeşleştirilebilir. Kaplan, dinî sevgiyi benimsemeyen ve yaşamayan insanlara ise şu şekilde seslenir:

*“yazık ettin geçen ömrüne yazık
testinde suyun yok heybende azık
endâzen eğreti terazin bozuk
ağırlık bilmezsin sevda bilmezsin”*

(1992: 94)

Bu dörtlükte Kaplan, dini ve dinî gereklilikleri hayatına yerleştirememiş kişilere uyarı niteliğinde mısralar kaleme alır. Nitekim burada Kaplan’ın, testideki su ve heybedeki azık benzetmesi dünya hayatında insanların yaptıkları eylemlere göndermedir. Endaze ve terazi benzetmesi de insanların amelleriyle hesaba çekileceği günü anımsatır.

*“Unutulmaz hatıralar bırakmak için dünyada
bizi bir an unutmayan yüce mevlâ’yı unuttuk”*

(1992: 10)

Kaplan, bu mısralarda dini ve İlahî sevgiyi unutan insanları dile getirir. Bu insanlar hakkında ise şu tespitte bulunur: “Kendine büyük güçler vehmeden insanlar, çoğu zaman âciz kaldıklarını anlar, boyun bükerek sonsuz kudrete râm olurlar... Her şeyin Allah’tan gelip yine ona döneceğini anladıkları an, bir gariplik sarar yürekleri...” (1995b: 18). Kaplan, dünya hayatının son bulmasından sonra insanların amelleriyle “Mevlâ’ya Doğru” bir yolculuğa çıkacağı inancını da şu şekilde dile getirir:

*“Has bahçeler, virân bağlar,
Kimi güler, kimi ağlar...
Sökülür bir gün otağlar;
Göçülür Mevlâ’ya doğru...
Var ise elinde berât,
Kıldan ince değil sırat...
Takılır ilâhi kanat;
Uçulur Mevlâ’ya doğru...”*

(1995a: 52)

Bu mısralarda, insanların sadece aciz kaldıkları zaman dine ve yaratıcıya sığınmamaları, hayatın her zamanında bu sevgiyle yaşanması gerekliliği uyarısında bulunan Kaplan, dine ve yaratıcıya dair düşüncelerini şu şekilde de somutlaştırarak okuyucusuna sunar: “Düşünün ki; şiddetli bir soğuk var. Kar tipiliyor... Hemen sığınacak bir yer ararız. En kolayı, evlerimize sığınırız. Sıcacık evlerimizde rahatlar içimiz, ısınırız... Ya bir zelzele sallarsa!.. Allah korusun. O zaman da soğuğu düşünmeden dışarı fırlarız can korkusuyla... Ya dışarda ayağımızı basacak yer yoksa... Ya dünya yoksa?.. İşte, bütün bunları düşünüp her şeyi yaratan esirgeyip koruyan Yüce Mevlâ’ya sığınmak gerek...” (1995b: 23).

Yukarıdaki cümlelerinde herhangi bir zorlukla karşılaştığı zaman dine ve yaratıcıya sığınan insan portresini çizen Kaplan, sadece zor duruma düşüldüğü zaman dine sığınmayı doğru bulmaz. Dile getirdiği bu fikirleri ilke edinen Kaplan,

hayatının her alanında dini ve dinin gereklerini benimser. O, gerek hayatında gerekse sanatında benimsediği bu değerlerle mutlu olan biridir. Bu mutluluğunu ve yaratıcıya şükürlerini ise şu şekilde dile getirir:

*“şükür o’na şükür o’na
sabır bize şükür o’na
kur’anı indirdi bize
tâbi olduk şükür ona*

*dindir allah dindir allah
dinimiz son dindir allah
mazlumların her derdini
dermânınla dindir allah”*

(1992: 25)

Kaplan için, son din olan ve yaratıcıya en güzel şekilde ulaştıran İslâmiyet bir şükür ve mutluluk vesilesidir. Çünkü ona göre “bu dünya ki Güneş sisteminde küçücük bir kürre... Nice galaksiler var ki, her zerresi bir dünya... Akıllar durup, acze düştüğü an, bu sonsuz âlemleri yaratan Allah’(ın)” (1995b: 22) varlığı, kulun bu acizlik içerisinden çıkabileceği tek yoldur.

*“tüten çorba benim bakır tasımda
ezânım var uyandıran sabaha
mevlâna’m var beni çeken allah’a”*

(1992: 47)

Îlâhi sevdaya ulaştıracak unsurları dile getirdiği bu mısralarında Kaplan, din sevgisini ve ezanın simgelediği İslâmî yaşam tarzını, bakır tasta çorba söylemiyle azla yetinip şükreden dinî şahsiyetlere atıfta bulunarak Mevlâna ile örneklendirir. Bu bakımdan Kaplan’ın millî değerler bağlamında, şiirlerinde din sevgisinin yanında ele aldığı bir diğer tema da dinî şahsiyetlerdir.

4.2.2.7. Dinî Şahsiyetler

Kaplan'ın "fikir dünyasında başta Yunus Emre olmak üzere Anadolu'nun kültür ve manevi hayatında etkili olan isimlerin tesiri olduğu görülür" (Aydemir, 2014: 228).

Kaplan, hayatında ve sanatında, dinî şahsiyetler içerisinde Yunus Emre'ye ayrı bir önem verir. Yaşamı boyunca Yunus Emre felsefesinin hümanist anlayışını benimseyen Kaplan bu doğrultuda bir hayat sürdürmeye çalışır. Hayatının son anlarında bile "Yunus Emre gibi sessiz sedasız ayrılıp gitmek istiyorum" (<http://ayvakti.net/?p=3116>) diyen Kaplan'ın hayatında ve sanatında en çok etkilendiği kişi Yunus Emredir.

Yunus Emre sevgisini hayatında olduğu gibi sanatında da başarıyla yansıtan Kaplan bu doğrultuda, içerik olarak bu felsefeyi ele aldığı millî değerlere ve bazı dinî şahsiyetlere gerek Yunus Emre'ye ithafen yazdığı şiirlerinde gerekse diğer şiirlerindeki mısralarında ustalıkla telmihte bulunur. Onun, "Yunus'a Özlem" (1992: 19), "Yunus, Mevlâna ve Evrensellik" (1993: 46), "Yunus Meltemi" (1995a: 48), "Nerde Yunus" (2011: 25) gibi şiirleri Yunus Emre'ye ithafen yazdığı şiirlerine örnek olarak verilebilir.

Geleneksellik, yerel değerler ve bu bağlamda evrenselliğe ulaşma temaları, şiirlerinin tümüne hâkim olan Kaplan, şiirlerinde bu mesajlarının çoğunu Yunus Emre üzerinden verir.

*"mevlâ vere berâtımı
varam yunus'a yunus'a
hakka şahlanan atımı
sürem yunus'a yunus'a"*

(1992: 19)

*"Bir özge cemredir ki her mevsim buram-buram
Zengini zekâtında yoksul aşında Yunus"*

(2011: 25)

Kaplan, Yunus Emre'ye telmihte bulunduğu bu mısralarında Yunus üzerinden Mevlâ, Hakk, zekât gibi dinî söylemlerini dile getirir. Ancak Kaplan'a göre başta

Yunus Emre olmak üzere dinî şahsiyetleri değil, vermek istedikleri mesajları dikkate almak gerekir:

*“Aslolan gönüllerde o meltemi estirmek,
Önemli mi hırkası ve endâmı Yunus ’un?..”*

(1995a: 48)

Bu mısralarda dile getirdiği gibi Kaplan’a göre aslolan kişilerin vermek istediği mesajlardır. Onların hırkası da endamı da önemli değildir. Önemli olan gönüllerde yaratıcıya ulaştırmak için dile getirdiklerini yaşamak ve yaşatmaktır. Kaplan, benzer bir söylemi yine Yunus Emre üzerinden şu mısralarında da dile getirir:

*“Ne hoyrat kahkahada ne gözyaşında Yunus
Gönüldedir sanmayın mezar taşında Yunus”*

(2011: 25)

Kaplan’ın, Yunus Emre’den sonra millî değerler bağlamında şiirlerinde en çok yer verdiği dinî şahsiyet Mevlana’dır:

*“Severiz Mevlâna’yı;
Sever diye Mevlâ’yı...”*

(1993: 46)

Kaplan, şiirlerinde Mevlâna’yı dile getirdiği mısralarında çoğu zaman onu Yunus Emre ve diğer dinî şahsiyetler ile birlikte ele alır:

“Âşıklar Yunus gibi, gönüller Mevlâna’ydı...

(...)

*Mevlâna melteminde eseydim Yunus gibi,
Edebâli bağında gül ü reyhan olaydım...”*

(2001: 48, 49)

Kaplan, şiirlerinde Yunus Emre gibi hümanist bir anlayışla İslâmî söylemi dile getiren Mevlâna’ya, kimi zaman da sözlerine ve düşüncesine telmihte bulunarak yer verir:

“Ne olursan ol, yine gel.”

(1993: 47)

*“aşkı çilesinde örüp
fâni dünyayı boş görüp
yaradılanı hoş görüp
‘her ne isen gel’ dediler”*

(1992: 40)

“ ‘Şeb-i ârus’larda kadehler kırdık!..”

(1993: 46)

Ele aldığı dinî şahsiyetleri kimi zaman da mekânlar üzerinden dile getiren Kaplan, bu değerleri Anadolu topraklarıyla özdeşleştirir. O Anadolu’ya, barındırdığı değerlerle şu şekilde seslenir: “Sen ki vatansın, sen ki Anadolu’sun... Bağrın, bağı yanık analarla dolu. Yolların kahramanların, erenlerin yolu. Başımıza sarık gibi sardığımız, tülbent gibi bürüdüğümüz eşsiz bir sevdâsın sen Anadolu...” (1995b: 209). Kaplan’ın bu benzetmelerle dile getirdiği Anadolu, anaların, kahramanların ve erenlerin diyarıdır:

*“gel göğsümde güneşi tut
aşkı mevlânâ’da uyut
köşe köşe boyut boyut
beni anlat beni söyle
benim adım anadolu
bağrım yanık ana dolu”*

(1992: 37)

Bu mısralarda “Anadolu Adına” konuşan Kaplan, kendisini bağı yanık analarla dolu, Yunus’un ve Mevlana’nın diyarı olarak tasvir eder.

Geçmişten günümüze Anadolu toprakları üzerinde yaşayan Türk milletinin yaşam tarzı da Kaplan’ın şiirlerinde dinî şahsiyetler ile birlikte ele alınan unsurlardandır. Kaplan, bu şahsiyetleri dile getirirken Türk milletinin sahip olduğu millî değerleri okuyucunun zihninde ustalıkla canlandırır. Aşağıda örnek olarak

verilen mısralarda Kaplan, ele aldığı dinî şahsiyetlerin Anadolu'daki serüvenini, onların hayat görüşleriyle birlikte yansıtır:

*“bağdaş kurup oturdular gâh halıda gâh hasırda
adım adım anadolu bir çadırda bir kasır'da
mâna delirdi sözlerde
obalara “el” dediler
dağlar küçüldü gözlere
fırtınaya “yel” dediler”*
(1992: 39)

Kaplan'ın “Anadolu'da Niceler” şiirinden alınan bu mısralarda Türk-İslâm geleneğinin en önemli kişileri olan evliyaların, dervişlerin ve diğer dinî şahsiyetlerin halıda, hasırda, çadırda ve kasırda adım adım Anadolu'nun dört bir köşesinde İslâmiyet'i yayma çabalarını bizlere aktarır.

*“beklediler bin sabrile helva olsun koruk diye
yücelerden enginleri gözlediler doruk diye
aşkı çilesinde örüp
fani dünyayı boş görüp
yaradılanı hoş görüp
“her ne isen gel” dediler”*
(1992: 39)

Bu mısralarda da Kaplan, Anadolu'da var olan hoşgörü geleneğini şiirlerinde en çok yer verdiği dinî şahsiyetlerden olan Mevlana'ya telmihte bulunarak şiirsel bir üslûpla dile getirir.

Dinî şahsiyetler, Kaplan'ın şiirinde Türk-İslâm sentezinin bir sonucu olarak millî değerlerin en önemlileri arasındadır. Kaplan, Türk insanının bu değerleri olmadan hiçbir şekilde millî kimliğin tezahürü olan *ulusal ulumak* eylemini gerçekleştiremeyeceğini, ancak bu değerler ile söz konusu eylemin olabirliğini ve evrenselliğe ulaşılabilirliğini dile getirir:

*“Ne bu ses? Tizden de pes... Yoksa bu mu
Milletten habersiz ulusal ulumak?”* (1993: 47)

Millî değerleri ve din sevgisini ele aldığı şiirlerinde, en çok yer verdiği dinî şahsiyetler Yunus Emre ve Mevlâna dışında Kaplan, Anadolu ile özdeşleştirerek dile getirdiği diğer isimlere de önem atfeder. Nitekim Kaplan, Anadolu’yu ve dinî şahsiyetleri birlikte ele aldığı mısralarında Anadolu’yu bu vesileyle kutsal topraklar diye niteler:

“Kaç Nebî kaç Velîyle burda hemrâh olmuştur?

Kaç İlâhi sevdâya son haclegâh olmuştur?...

Nice ervah su diye bu toprakla yıkanmış?”

(1995a: 51)

Anadolu’ya bu mısralarla üzerinde yaşayan velilerden dolayı kutsallık atfeden Kaplan’ın bu bağlamda dile getirdiği dinî şahsiyetlerden bazıları şunlardır:

“Onlar ki Hak dergâhında ve Süphan’dan yanaydılar

Kırşehir’de Hacı Bektaş Konya’da Mevlana ’ydılar

Onlar ki sonsuz âlemi kucaklayan fanustular

Kimi zaman Hacı Bayram kimi zaman Yunus ’tular

Onlarki Meczûb-u Mevlâ sevda ile deliydiler

Onlar ki Şems-i Tebrizî Şeyhmus-u Enzelî ’ydiler

Onlar ki genç yaşlarında aksakallı kocaydılar

Gâh Molla Gürânî ’ydiler gâh Nasreddin Hoca ’ydılar”

(1995a: 45)

“Onlar Ki” adlı şiirden alınan bu mısralarda değinilen dinî şahsiyetler, Anadolu’nun Müslümanlaşması sürecinde önemli rol üstlenen kişilerdir. Öte yandan Kaplan, ele aldığı bu dinî şahsiyetleri “*Meczûb-u Mevlâ*” diye niteleyerek kendilerini Allah yoluna adayan ve Allah aşığı olan yüce kimseler olarak görür. Söz konusu bu kavram aynı zamanda Allah yolunda aklını yitirmiş kişiler için de kullanılır. Kaplan, İslâm tarihinde dile getirdiği “Enel Hak” sözünün farklı şekillerde yorumlanmasıyla Allah yolunda “*Meczûb-u Mevlâ*” diye nitelendirilen isimlerden olan Hallac-ı Mansur’a da bu bağlamda mısralarında yer verir:

“Ruhumu hallaç gibi savurur Sûr’un sesi,

Hançer gibi bağrımda uyur Mansûr’un sesi.

*Mansur’u mahkûm edip o lafz-ı Enelhakk’a;
Hakkı ketmeden kıptî, tavassut eder Hakk’a....”*

(2001: 65, 66)

*“Her gün beş vakitte duydukça Sûr’u,
Kendinde aradı cümle kusuru,
Her seher celâda verip Mansûr’u;
Enelhak sırrını bildi de gitti...”*

(2001: 111)

Kaplan, bu mısralarında tasavvufun gelişmesinde önemli katkıları bulunan ünlü mutasavvıf Hallac-ı Mansur’a ve onun ölümüne neden olduğu varsayılan “Enel Hakk” lafzına telmihte bulunur. Kaplan, Hallac-ı Mansur’u idam edenleri, hakkı ketmeden (gizleyen, saklayan) kıpti (Mısır halkından olan kimse) diye niteler. Kaplan, sonrasında tavassut kelimesiyle de bu kişilerin aslında hakkı gizlemeye çalışırken Hakka aracılık ettiklerini ve Mansur’u ölümsüzleştirdiklerini dile getirerek telmihte bulunduğu bu olaya kendi yorumunu katar.

Kaplan’ın dinî şahsiyetler bağlamında sıkça değindiği bir diğer isim de Osmanlı’nın kuruluş yıllarında görüşleriyle etkili olan ve Osmanlı’nın fikir babası olarak bilinen İslâm âlimi Şeyh Edebâli’dir:

*“edebâli elini sürmüş ki al sırtına
asırlar dinmedi ak yelende fırtına”*

(1992: 14)

“Bir güneş ki doğuyor Edebâli düşünden.”

(2001: 47)

Dinî bir bakış açısıyla sanatını şekillendiren Kaplan, bu bağlamda İsrâfil, Âdem, Havva, İsa, Musa ve Yunus gibi dinler tarihinden çeşitli isimlere de telmihte bulunur:

“Bu ne bitmez uyku, nerde İsrâfil?”

(1995a: 7)

“Adem ile Havva’yı yoğuran ol mayaydı...”

(2001: 87)

“Üşüşürler başıma İsa’nın havârilere”

(2011: 238)

“İsa’ya çarmıh, Musa’ya âsâ”

(1995a: 20)

“Ne âsâsı Musa’nın ne yed-i Beyzâ”

(2011: 239)

“Musa denizinden bir Yunus geçer gibi.

Musa’nın titrediği o ulu nidâ gibi...

Bir dilimde Tûr-i Sinâ’nın sesi,

Bir dilimde Firavun’un geçersiz tövbesi.”

(2001: 21)

Kaplan’ın düşüncelerini pekiştirmek amacıyla telmihte bulunduğu dinî şahsiyetlere; rivayetlere göre Yavuz’un Mısır seferini kendisine müjdeleyen evliya Düllük Baba (1992: 45) ve Hz. Muhammed döneminde yaşayıp onu görmek için Medine’ye kadar giden ancak peygamberi göremeyip geri dönen ve peygamberin kendisine, hırkasını hediye olarak gönderdiği Veys-el Karanî (1992: 45) gibi isimler de örnek olarak verilebilir.

Millî değerler başlığı altında tespit edilen bayrak, şehitler, ezan, tarih sevgisi, tarihi şahsiyetler, din sevgisi, dinî şahsiyetler gibi temalar Kaplan’ın şiirlerinde millî ve manevi ruhu besleyen unsurlardır. Kendi hayatında da bu değerleri yaşayan ve insanlara aktarmaya çalışan Kaplan, şiirlerinde çoğu zaman bu değerlerin isimlerini vermeden tarihi olaylar ve kişilikler üzerinden dile getirir. O, “şiirlerinde Türk Milletine ait olan milli, manevi, ilmi, maddi birçok değeri yansıtmıştır. Şair, inançlı, imanlı ve tarih şuuruna sahip bir insan olması vasfıyla düşünce dünyasını değerler üzerine yapılandırmıştır. Sonuç olarak şair bizleri geçmişten günümüze, dünü ve bugünü ile milli ve manevi değerlerimiz ışığında kendimizi sorgulayarak düşünmeye ve ilerlemeye, vatanımıza, milletimize ve değerlerimize sonsuza dek sahip çıkmaya davet etmiştir” (Kılıç ve Sezgin, 2017: 88).

4.2.3. Halk Edebiyatı Unsurları

Farklı şiir anlayışlarını sentezleyerek sanatını oluşturan Kaplan'ın beslendiği kaynaklardan biri de Halk edebiyatı geleneğidir. “Halk edebiyatı, halkın yaşayışının, inanç ve değer hükümlerinin bir hazinesidir. Bu edebiyat beşikten başlayarak insan hayatının bütün safhalarını içine alır” (Kaplan, 1993: 41).

Kendisini oluşturan tarihî gelişim ve unsurlar bakımından Halk edebiyatı, “Anadolu'da sözlü geleneğin bir ürünü olup günümüze değin süregelen sözlü edebiyatın karşılığı olarak bilinmektedir. Muhtevasını gelenek-göreneklerden, yani halk kültüründen karşılamaktadır. Burada halkın yaşayış biçimi, duygu ve düşünceleri dikkate alınır ve tüm bunların yansımaları görülür. Halk edebiyatı unsurları ise işte bu sözlü gelenekten türeyen halk edebiyatının uzantısı ve kolları olarak bilinir. Manzum ve mensur biçimde gelişen ve ayrılan halk edebiyatı unsurları, yine halkın tesirlerinden oluşmuş ve biçimlenmiş kavramlardır. Konularını da elbette halk kültürü ve geleneklerinden alarak gelişmiş kavramlar bütünüdür. Halkın yaşamış olduğu coğrafyanın ve yaşam biçiminin tesirleriyle hayat bulmuş ve gelişim göstermiş, sözlü ürün halinde zuhur etmiş, yazılı ürün olarak da devam ederek sistemleşmiştir” (Altun, 2020: VI). Bu doğrultuda, gelişim gösterdiği Anadolu coğrafyası üzerinde halk edebiyatı, yazarlar ve şairler tarafından beslenen zengin bir kaynak olur. Çoğunlukla sözlü ve manzum bir şekilde süregelen bu edebiyat geleneğine ait unsurlar Anadolu şairi olarak bilinen Kaplan'ın şiirlerinde de karşımıza sıkça çıkar.

Kaplan, “şiirlerinde Halk şiiri geleneğinden faydalanarak Anadolu gerçeğini modern bir tarzda dile getirir. Onun şiirlerinde, Halk edebiyatına ait motiflerin ve “Tahir ile Zühre, Ferhat ile Şirin, Kerem ile Aslı” gibi hikâyelerin yoğun bir şekilde kullanıldığı görülür” (Aydemir, 2014: 229). Beslendiği bu gelenek doğrultusunda Kaplan'ın, halk hikâyeleri ve kahramanları şiirlerinde en çok yer verdiği unsurlardandır.

4.2.3.1. Halk Hikâyeleri

Türk edebiyatında, Batı etkisi altında gelişim gösterdiği dönem içerisinde yer almaya başlayan roman ve hikâyenin yerine kullanılan türlerden biri de halk hikâyeleridir. Roman ve hikâye ile benzer bir şekilde anlatmaya dayalı türlerden olan

“Halk hikâyeleri, Türk Halk edebiyatı bünyesinde yer alarak aynı zamanda bir anlatımı öngören, menkıbe, hikâye, masal, destan ve efsane gibi türleri ifade eden ve halkın muhayyilesine dayanan bir ögedir” (Altun, 2020: 106). Yaşanmış olan bir olayın ya da sözlü kültürde yer edinen bir anlatının toplumların hafızasında vücut bulmasıyla halk hikâyeleri, nesilden nesle aktarılan anlatımlardır.

İçerik bakımından “nazım ve nesir olarak karışık bir yapı gösteren ve hacim bakımından uzun olmasıyla da diğer halk anlatılarından kolaylıkla ayrılabilen halk hikâyeleri, Türk halkının kültürel değerlerini bünyesinde toplayan önemli türlerden birisidir. XVI. yüzyıldan günümüze gelene kadar toplumun çeşitli kesimlerinin ilgisini çeken bu metinlerin konusu sevgi ve kahramanlıktır” (Sakaoğlu, 2018: 4). Konuları bakımından bu şekilde tasnife tabi tutulan halk hikâyeleri Kaplan’ın şiirlerinde, çoğunlukla sevgi konulu olanlar başta olmak üzere az da olsa kahramanlık konulu halk hikâyeleri şeklinde karşımıza çıkar.

Kaplan’ın şiirlerinde en çok yer verdiği halk hikâyesi Leyla ile Mecnun’dur. Şükrü Elçin’in halk hikâyelerinin kaynakları tasnifine göre Arap-İslâm kaynağından geldiği tespitinde bulunduğu (1986: 444, 445) Leyla ile Mecnun hikâyesi edebiyatımızda en çok işlenen halk hikâyelerindendir.

*“Sırrı var ki o ulu sevdânın aşk-ı tende;
Sevdikçe buldu Mecnûn, İlâhî aşkı tende...”*

(2001: 81)

Bu mısralarıyla Leyla ve Mecnun hikâyesine telmihte bulunan Kaplan, bu sembolik hikâyenin içeriğine dair okuyucusuna bilgi verip söz konusu hikâyeyi gelenekte olduğu gibi ilâhi aşka dair mesajını vermek için ele alır.

*“İlâhi sevdâların estiği gönüllerde,
Kaybolup Mecnûn gibi, sırr-ı nihân olaydım....”*

(2001: 49)

Kaplan, bu mısralarda yine hikâyenin içeriğini yansıtır nitelikte bir olay örgüsü kurgular. Burada, Mecnun’un Leyla’yı bulmak için kaybolduğu ve gizli bir sır olarak tasvir edildiği görülür. Kaplan, Mecnun’un Leyla’da bulduğu ilâhi aşk uğruna çektiklerini de herkesin çekemeyeceğini,

“Kaç Mecnun Leyla denen çölün kalır içinde”

(2011: 231)

Mısralarıyla dile getirip bu ilâhi aşk yolunda Mecnun’un ahını gırtlığında şu şekilde hisseder:

“Çöller bir damla yaştı Leylâ’nın gözlerinde

Tutuştı hançeremde Mecnûn’un özge âhı”

(2001: 96)

Kaplan, aşağıda kaleme aldığı mısralarda da söz konusu hikâyenin motifleri olan çöl, ceylan ve vaha gibi unsurları yeniden kurgulayarak hikâyeyi okuyucunun zihninde şu şekilde canlandırır:

“gayrı yiteceğin ıssız çöller yok

ceylanların anladığı diller yok

vahalarda açan kızıl güller yok

mecnuuuun

(...)

bir sahra kentinin gecikmiş akşamını

köşedeki çiçekçiden alıp bir sarı mimoza

leylâ’nın simsiyah saçlarına takar mıydın

bizler mi uydurduk seni gerçekten var mıydın”

(1992: 82)

Bu mısralarda Kaplan, bu hikâyeyi ve bu hikâyenin gerçekliğini sorgular nitelikte bir üslûp takınır ancak bu sorgulama Leyla ile Mecnun’u yüceltme düşüncesi barındırır. Kaplan’ın burada vurgulamak istediği, Mecnun’un Leyla’da bulduğu gibi artık ilâhi aşkın tende bulunmamasıdır. Nitekim Kaplan benzer bir eleştiriyi diğer halk hikâyelerinden örnek olarak verdiği şu mısralarda da yapar:

“Birir birer koptu gönül tellerimiz...

Niye delsin ki Ferhat

Dağları Şirin için?

Ne Kerem’in ah çekip yanmaya var niyeti,

Ne Aslı aslı gibi...”

(1995a: 40)

Kaplan’ın sevda konulu halk hikâyeleri bağlamında şiirlerinde sıkça yer verdiği bir diğer halk hikâyesi de Kerem ile Aslı’dır. Ali Berat Alptekin’in “Âşıkların hayatından kaynaklanan halk hikâyeleri” (1997: 42) başlığı altında sınıflandırdığı Kerem ile Aslı hikâyesi, Kerem Dede adlı 17. yüzyılda yaşadığı sanılan aşığın hayatı etrafında gelişen bir halk hikâyesidir. Kaplan’ın şiirlerinde diğer temalarla birlikte ele alıp düşünceyi pekiştirmek amacıyla değindiği sevda konulu bu halk hikâyesine şu mısralarla örnek verilebilir:

*“aslıhân’ın ateşiyle kerem yanıp ‘kül’ olunca
sevgilinin olmadığı diyara ‘gurbet’ dediler”*

(1992: 40)

*“tutulunca aslıhan’a
kerem oldum yana yana
közüme düşman oldular”*

(1992: 60)

*“neden dertli kerem neden
yoksa aslı mı bilmeden
bam teline sert dokundu”*

(1992: 60)

“Kerem’in ardı sıra yanar Aslıhan gider”

(1996: 49)

“Kaç Kerem’in külünü süpürür şu Aslıhan?”

(2011: 231)

Elçin’in kaynağını Fars edebiyatı olarak gösterdiği (1986: 445) sevda konulu halk hikâyelerinden Ferhat ile Şirin hikâyesi, Kaplan’ın mısralarında şu şekilde karşımıza çıkar:

*“sineye seyran bağları
yâr zülfüne ‘tel’ dediler
gösterip karlı dağları*

ferhat’a ‘git del’ dediler”

(1992: 40)

“ferhat idim şirin cana”

(1992: 60)

Bu mısralarda Kaplan, aynı zamanda hikâyenin içeriğini yansıtır nitelikte, Ferhat’ın Şirin için dağları delmesi olayına da telmihte bulunur.

Kaplan, sevda konulu halk hikâyelerinden olan ve Alptekin’in tıpkı Kerem ile Aslı hikâyesinde olduğu gibi “Âşıkların hayatlarından kaynaklanan halk hikâyeleri” (1997: 42) başlığı altında sınıflandırdığı Ercişli Emrah’ın hayatı etrafında şekillenen Emrah ile Selvihan hikâyesine de telmihte bulunur:

“emrah’ım var bağlamamı dinleten”

(1992: 47)

“sazın için doğru söyle emrah”

(1992: 83)

“emrah’ı merhem et cana”

(1992: 38)

Sözü edilen halk hikâyelerinden farklı olarak Pertev Naili Boratav’ın sınıflandırdığı Âşık Garip’in hayatı etrafında şekillenen Garip ile Senem, Âşık Tahir’in hayatı etrafında şekillenen Tahir ile Zühre (Boratav’dan akt. Sakaoğlu, 2018: 13) ve “Türkiye’nin dışında, Musul, Kerkük ve Balkanlarda” (Sakaoğlu, 2018: 106) bilinen Kamber ile Arzu hikâyeleri de Kaplan’ın şiirlerinde değindiği sevda konulu diğer halk hikâyeleridir:

“Tahir’dim, akıttı Zühre kanımı

(...)

Garip, Şahsenem’le erdi murada”

(1995a: 107)

“kamber var mı hâlâ gönlünde arzu”

(1992: 83)

Kaplan'ın şiirlerinde tespit edilip mısralarla örneklendirilen sevda konulu halk hikâyelerinden ayrı olarak kahramanlık konulu halk hikâyelerine de telmihte bulunduğu görülür. Dadaloğlu ve “Köroğlu gibi haksızlığa başkaldırının isimleri, onun şiirlerinde” (Aydemir, 2014: 228) bu tema etrafında karşımıza çıkar. Kaplan, esas itibariyle sevda konulu olan ve hayatı etrafında “Karaca Oğlan ile İsmikan Sultan, Karaca Oğlan ile Benli Eşe, Karaca Oğlan ile Elif, vb.” (Alptekin, 1997: 42) hikâyeler dile getirilen Karaca Oğlan'ı da Köroğlu ve Dadaloğlu ile birlikte ele alır.

*“karac’oğlan köroğlu dadaloğlu
yok mu içinizde bir er oğlu
güllere çiğ düşmedi mi bu sabah”*

(1992: 83)

“köroğlu’m var mor dağları inleten”

(1992: 47)

*“düzen tut karac’oğlana
n’olur hiç değilse bana
beni anlat beni söyle”*

(1992: 38)

Kaplan'ın halk edebiyatı unsurları bağlamında şiirlerinde yer verdiği bir diğer unsur da halk inanışlarıdır.

4.2.3.2. Halk İnanışları

Halk inanışları, toplumların “tarih sahnesine çıktıkları günden bugüne kendi iç kültürel dinamiklerinden doğan ana inanç sistemi ile bu süreç içerisinde karşılaştığı kültür, kabul ettikleri din ve yaşadıkları coğrafyanın katkısı ile oluşturdukları inanışlardır” (Güngör ve Köylü, 2017: 4). Bu doğrultuda toplumların kutsallık atfettikleri bu inanışlar gündelik hayatın içerisinde de sıkça karşımıza çıkan unsurlardır. Bir Anadolu şairi olan Kaplan da şiirlerinde Anadolu halk inanışları içerisinde yer alan kimi öğelere şiirlerinde yer verir.

Kaplan'ın halk edebiyatı unsurları bağlamında yer verdiği halk inanışlarından biri Şahmeran efsanesidir. “Şahmeran efsanelerinin halk arasında çok farklı anlatımları bulunmaktadır. Anadolu sözlü geleneğinde Şahmeran, insan başlı bir

yılan olup, yılanların kralı (şahı - padişahı) olarak anlatılır” (Sökmen ve Balkanal, 2018: 285).

Anadolu’nun birçok yerinde anlatılan “Şahmeran efsanelerinin halk inanışları üzerinde önemli ölçüde etkisi bulunmaktadır. Bu inanışlarda, Şahmeran’ın hastalara şifa veren, onlara can veren, insanları koruyan, insanlara mutluluk veren, insanların dileklerini yerine getiren ölümsüzlük kimliği ön plana çıkmaktadır” (Sökmen ve Balkanal, 2018: 289). Kaplan da *Nevâ Teli* adlı şiir kitabında “Şahmaran” başlığıyla bu halk inanışına değindiği şiirinde Şahmeran’a aşk yarasına merhem vermesi için dilekte bulunur.

*“Şâh-ı Mâran nerelerdeydi aklın
Bunca zehri akıtırken içime
Pullanıp bengisular dökünse de Camsâb
Aşk onulmayan veremdir.”*

(2011: 306)

Bu mısralarda Kaplan, inanışa göre Şahmeran’ı gören Camsâb isimli oduncunun vücudunun, yılan derisi gibi pul pul olduğu olayına telmihte bulunup kendisini bu kişi ile özdeşleştirir ve aşkını bu şekilde onulmayan bir verem olarak tasvir eder. Ancak Kaplan, içerisinde bulunduğu bu duruma rağmen halk inanışında olduğu gibi kendisine şifa vermesi için Şahmeran’dan ümidini kesmez ve ondan dilekte bulunur:

*“Zaman zülüflerinin zemheri ayazında
Buz gibi kollarında ısıt beni Şahmaran
Dem bu demdir
O karanlık kuyuda yokluğa yak gönlümü
Varlığım aşka gemdir...”*

(2011: 306)

Kaplan’ın, halk inanışında kendisinden şifa dilenilen ve kutsal kabul edilen Şahmeran’ı benzetmeye tabi tuttuğu bir diğer unsur da zamandır:

*“Kuyuda Şahmaran’ın şah damarı daraldı
Çatladi çatlayacak nar ağacında zaman”*

(2011: 291)

Bu mısralarda Kaplan söz konusu benzetmeyi, zamanın bir şeyler değiştirmesi bekleyişinde olan insanın içerisinde bulunduğu durumu tasvir etmek için kullanır.

Kaplan'ın şiirlerinde halk inanışları bağlamında dikkate değer bir diğer unsur da sayılardır. “Pek çok dinde belli sayıların dinsel önemi ve gizemli karakteri kabul edilmiş ve sayıların özel karakterine dair inanışlar kuşaktan kuşağa aktarılmıştır” (Yücel, 2011: 18). İslâm dini etrafında da halk arasında kutsallık atfedilen sayılar vardır.

Kutsallık atfedilen sayılar, halk inanışlarında köklü bir geçmişe sahiptir. Türk halk inanışı ve tasavvufi gelenekte de üçler, yediler ve kırklar diye nitelendirilen Ricâlü'l-Gayb “âlemde tasarruf sahibi gizli ve âşikâr velîler topluluğu” (Uludağ, 2008: 81) diye tanımlanır. Kaplan da dinî bağlamda bir halk inanışı olması doğrultusunda insanların kutsallık atfedip üçler, yediler ve kırklar diye adlandırdığı bu velilere “Nerdesiniz?..” adlı şiirinde yer verir:

*“Üçler, yediler, kırklar,
(...)
Uyuturdunuz zamanı salıncağında bir ney'in
(...)
yürürdünüz kumlarda gün izi bırakmadan”*

(2001: 62)

Bu mısralarda üçler yediler ve kırklar diye nitelendirilen velilere telmihte bulunan Kaplan aynı zamanda onları, zamanı uyutmaları ve mekânda iz bırakmamaları yönüyle, zamandan ve mekândan münezzeh (bkz. tayy-i zaman, tayy-i mekân) (Tan, 2019: 582) olarak tasvir eder.

*“Kırklar, yediler, üçler,
(...)
Gönlümün gölgesinde bekliyorum bir emri,
sevgiliyi beklerce...
(...)
Hangi seferde kaldınız, ah hangi seherdesiniz?*

Kör mü oldu gönül gözüm, nerdesiniz, nerdesiniz? ”

(2001: 63)

Halk inanışı içerisinde kutsallık atfedilip şifa temennisinde bulunulan üçler, yediler ve kırklar Kaplan’ın bu mısralarında da benzer bir şekilde dile getirilir. Kaplan bu kişileri sevgiliyi beklercesine bekler ve onların henüz gelmemiş olmasını kendi gönül gözünün kör olması ihtimaline bağlar. Ancak Kaplan, yine de ümitsiz değildir ve kendisini sıkıntılı bir şekilde tasvir ettiği bu mısralarda onları tüm inancıyla bekler.

Kaplan’ın halk inanışları bağlamında bir şiirinde yer verdiği inanış da Kesik Baş inanışdır. “ ‘Dâsitân-ı Kesik Baş’, ‘Hikâye-i Kesik Baş’ olarak da adlandırılan Kesik Baş destanı mevlid metinlerine eklenen geyik, güvercin vb. hikâyeler gibi Hz. Peygamber’in faziletlerini ve Hz. Ali’nin İslâm uğrundaki kahramanlıklarını dile getirerek halkın dinî duygularını canlı tutmak amacıyla anlatılan veya toplantılarda makamla okunan bir halk hikâyesidir. Kahramanı gövdesiz bir insan başı olan hikâye bu garip özelliğiyle dikkat çekmiş, Anadolu’dan başka Balkanlar’da ve Asya içlerinde de yaygınlık kazanmıştır” (Albayrak, 2002: 308). Bununla birlikte “Savaş esnasında düşman tarafından başı kesilmiş kahraman motifi” (Albayrak, 2002: 309) olarak da karşımıza çıkan bu inanışı Kaplan “Kesik Baş” adlı şiirinde, kendisini bu şekilde tasvir eden bir insan betimlemesi ile ele alır:

*“Kişneyince küheylân ansızın koptu yular
Gönlümün heybesinde bir moloz taş gibiyim
(...)
Ruhum bir baykuş gibi cesedime tünemiş
Dört cephede amaçsız süren savaş gibiyim
Utkulara uzanan cümle yolları yemiş
Ayağını kemiren bir kesik baş gibiyim”*

(2011: 252)

4.2.3.3. Ağıtlar

Kaplan’ın şiirlerinde tespit edilen Halk edebiyatı unsurlarından biri de ağıtlardır. “Ağıtlar, genellikle ölüm veya acı duyulan bir hadise karşısında insanların

dertlerini, üzüntülerini, ızdırablarını manzum olarak, belirli bir ritimle ifade etmeleridir” (Şimşek, 1991: 55).

Daha çok sözlü gelenek içerisinde aktarılan ağıt türünün, bu özelliğinden dolayı Halk edebiyatının diğer türleri ile iç içe geçtiği görülür. “Değişik yörelerde özel hallere ya da ezginin ve sözlerin çeşitlenmesine göre türkü kelimesinin yerine şarkı, deyiş, ninni, ağıt adları da kullanılabilir (Boratav, 1992: 150). Bu bağlamda, halk edebiyatının anonim türlerinden biri olan ağıt türü acıklı bir ezgi ile söylendiği için kimi zaman türkü biçiminde de karşımıza çıkar:

*“Yer mi yoktu yeryüzünde?
Er mi yoktu sahralarda yitecek?
Gayrı Galiçya mı olur, Yemen mi?”*

(1993: 39)

*“Yüreği avcunda, açtı Ali’m,
Daha onbeşinde; küçüktü Ali’m...
Kelebek kanadı nasıl tozarsa,
Öylesine benzi uçtu Ali’m...”*

(1993: 39)

Kaplan’ın “Ali’nin Türküsü” adlı şiirinden alınan bu mısralarda ağıt türü, türkü şeklinde ele alınmıştır. Çanakkale’ye cepheye giden henüz on beş yaşındaki Ali için kaleme alınan bu şiir Kaplan’ın tüm şehitler için yaktığı ağıttır. Şiirde anlatıcı bakış açısıyla olayların gelişim serüvenini ağıt tarzında kaleme alan Kaplan şu mısralarla da şehit olan Ali’nin annesi tarafından yakılan ağdı dile getirir:

*“Anacığı şivan kurup ağladı.
Hançer gibi bir ağıt yırttı da ciğerini,
Hançeresinden bir türkü
Deliçaylar gibi çağıladı:*

*‘Deline de kara dağlar deline,
Üç sıralı fişek takmış beline,
Söyler selâmını seher yeline,
Uçar mor dağlara sesi Ali’mın...’ ”*

(1993: 41, 42)

Kaplan'ın içerik bakımından ağıt türünü örneklendiren bir diğer şiiri de “Bosnalı Şehid Çocuğa” adlı şiiridir:

*“Minik ömrü bir çığlıkta bitirdin,
Misketini son yangında yitirdin,
İlkbaharı saçlarında götürdün,
Son baharlar sıcak olur ey çocuk...”*

*Kahpe kurşun gül işledi bağrına,
Sağır dünya cevap vermez çağrına,
Bazan vatan denen toprak uğruna,
Çocuklar da toprak olur ey çocuk...”*

(1995: 70)

Kaplan'ın, Bosna Hersek bağımsızlık mücadelesinde şehit edilen çocuklar için yazdığı söz konusu şiir, onlar için yakılan bir ağıttır. Söz konusu savaşı onların gözünden tasvir eden Kaplan “sağır dünya cevap vermez çağrına” mısrasıyla da şiirinde eleştirel bir tavır sergiler.

Kaplan'ın, şiirin tamamında ele alınması yönüyle ağıt türünü örneklemesi bakımından belirgin bir şekilde dikkate değer bir diğer şiiri de “Âşık Veysel” adlı şiiridir.

*“Hançerimizde ah gibi
Sevdalanmış semah gibi
Yunus gibi Emrah gibi
Kalbe aşkı çizen gitti

Mânâydı aşk maddesinde
Yarındı dün caddesinde
Sözünü had haddesinde
Dokuz kere süzen gitti”*

(2011: 323)

Gönül Gözlü Ozan benzetmesiyle şiirine başlayan Kaplan'ın, Âşık Veysel adına kaleme aldığı bu şiir onun ölümünün ardından duyulan hüznü dile getirir.

Dokuz adet dörtlükten oluşan şiir boyunca Kaplan, dile getirdiği mısralarla Âşık Veysel'in ardından ağıt yakar.

4.2.3.4. Halk Edebiyatı şahsiyetleri

Kaplan'ın halk edebiyatı unsurları bağlamında, halk hikâyeleri başlığı altında ele alınan ve hayatları etrafında halk hikâyeleri meydana gelen şahsiyetler Leyla - Mecnun, Kerem - Aslı, Ferhat - şirin, Emrah - Selvihan, Aşık Garip - şahsenem, Tahir - Zühre, Dadaloğlu, Köroğlu ve Karaca Oğlan dışında değindiği diğer şahsiyetler Dede Korkut ve Aşık Veysel'dir.

Yarı-efsanevi bir bilge kişilik olarak bilinen "Dede Korkut göçebe Türklerin yüceltip kutsallaştırdığı, bozkır hayatının geleneklerini ve törelerini çok iyi bilen, kabile teşkilâtını koruyan bir Oğuz büyüğüdür." (Gökyay, 1994: 78) Bu özellikleriyle birlikte Dede Korkut, aynı zamanda kendi adıyla anılan hikâyelerin anlatıcısı ozandır.

"Destân dokur Dedem Korkut"

(1993: 78)

Mısrasıyla Dede Korkut'a telmihte bulunan Kaplan onu, hayatı etrafında şekillenen özelliklerinden olan destan yaratıcısı ve kültürel bir değer olarak dile getirir.

Kaplan'ın halk edebiyatı şahsiyetleri bağlamında telmihte bulunduğu bir diğer kişi de Âşık Veysel'dir.

"Anadolu bir Sivr'alan

Geceye gün yazan gitti

Sazımı znce alan

Gönül gözlü ozan gitti

(...)

Bağlamaya tel bulunmaz

Tezeneye el bulunmaz

Bir daha Veysel bulunmaz

Sazımdaki düzen gitti"

(2011: 322, 323)

Halk hikâyeleri, halk inanışları, ağıtlar ve şahsiyetler başlıkları üzerinden tespit edilen unsurlar, Kaplan'ın şiirlerinde tematik olarak belirgin bir şekilde karşımıza çıkan halk edebiyatı unsurlarıdır. Kaplan, hâkim olduğu bu edebiyat geleneğinden de ustalıkla faydalanarak şiir dünyasını zenginleştirir.

4.2.4. İdealize Edilen Davranışsal Temalar

4.2.4.1. Adalet

Kaplan'ın, idealize edilen davranışsal temalar başlığı altında ele aldığı unsurlar, onun kişilerde ve toplum içerisinde oluşmasını istediği davranış biçimleri olarak karşımıza çıkar. Söz konusu temalar içerisinde, Kaplan'ın şiir anlayışında önemli bir yere sahip olan temalardan biri adalet duygusudur:

*“Adaletin terazisi sapmaya;
Görüldüğü yerde zulüm ezile!...”*

(1993: 8)

Kaplan, *Ferman* adlı şiir kitabının içerisinde aynı adla kaleme aldığı şiirlerinde, dile getirdiği değerleri ve bu değerlerin hüküm süreceği bir ülkenin ne şekilde olacağı kurgusunu, söz konusu duyguları okuyucuda oluşturmaya çalışarak kaleme alır. Bu mısralarda da dile getirdiği adalet ve zulme karşı olma durumu, bu şiir serisi içerisinde Kaplan'ın yer verdiği en önemli temadır.

*“Hakkı bırakılmasın mazlumun kıyamete,
Haksızlığın hesabı bu dünyada sorulsun!...”*

(1993: 9)

Aynı şiirin devam eden bu mısralarında Kaplan, hiçbir mazlumun hakkının kıyamete kalmaması ve haksızlığın hesabının bu dünyada görülmesi gerektiğini dile getirir. Benzer bir söylem, Kaplan'ın şu mısralarında da görülür:

*“Havale edilmesin Mahkeme-i Kübrâ'ya,
Haksızlığın hesabı bu dünyada görülsün!...”*

(1993: 10)

Ahiret inancına göre öldükten sonra Allah'ın huzurunda kurulacak olan “en büyük mahkeme, ahirette bütün insanların amel defterlerinin tartıldığı ve dünyada

yaptıklarının hesabını verecekleri yer(e)” (<https://www.İslâmiyet.gen.tr/sozluk/mahkeme-i-kubra-nedir.html>) Mahkeme-i Kübrâ denir. Düşüncelerini pekiştirmek amacıyla bu benzetmeden yararlanan Kaplan, önceki mısralarda dile getirdiği adaletin sağlanması ve haksızlığın hesabının bu dünyada görülmesi gerektiğini söz konusu mısralarda pekiştirerek sürdürür.

Dünya hayatında adaletin, hem halkın kendisi tarafından hem yöneticiler tarafından sağlanması gerekliliğini Kaplan, “Ferman” adlı şiirinde şu şekilde buyruklaştırır:

*“Derd ile hemderd olan sanılmasın divâne,
Bir çift yaşlı göz için yüce divân kurulsun!..
Mazlumun ayağına hasır olsun yürekler,
Zalimin karşısında duvar gibi durulsun!..”*

(1993: 9)

*“Zulme fırsat verilmeye ülkemde;
Kul hakkı kalmaya Rûz-i Mizân’a!...”*

(1993: 20)

Söz konusu mısralarda Kaplan, hakkın ve adaletin sağlanmasını, şiirinde kurguladığı hayalî ülkenin yöneticisi olarak aynı zamanda bu şiir serisinin adı olan “Ferman”da emreder. Kaplan’ın burada, önceki mısralarda dile getirdiği *Mahkeme-i Kübrâ* söylemine benzer bir benzetme de *Rûz-i Mizân*’dır. Hesap günü anlamındaki bu kelime grubunu da Kaplan, düşüncesini pekiştirmek amacıyla kullanır.

Adalet teması, Kaplan’ın şiirlerinde Türk-İslâm tarihinin en parlak dönemini oluşturan Osmanlı devleti dönemi yaşantılarıyla birlikte de yansıtılır. Nitekim Kaplan, hayalî bir ülke tasvir ettiği “Ferman” adlı şiirinde adaletin ne şekilde olması gerektiğini, aynı zamanda bir Osmanlı hayranı olarak bu dönem üzerinden dile getirir. Aşağıda alıntılanan mısralarda Kaplan, adalet temasını, Türk-İslâm medeniyeti içerisinde asırlar boyunca bütünleştiği unsurlarla birlikte yansıtır:

*“Bir güneş ki, muhteşem; bir çınar ki şanlıydı;
Bir devlet ki, adı Türk, ünvânı Osmanlı’ydı...”*

*Hümkâr halkın içinde, Kadı Hak'tan yanaydı,
Âşıklar Yûnus gibi, gönüller Mevlâna'ydı...
Altı asır bu dirlik İlâhî sır değilse,
Nasıl durdu yan yana Câmi, Havra, Kilise?
Tutkundu adâlete, vurgundu istiklâl,
Bin güneşi eritip, işledi bir Hilâl'e..."*

(2001: 45)

Şanlı bir çınar ve güneş benzetmesiyle Türklüğün unvanı niteliğinde betimlenen Osmanlı portresi; yetiştirdikleri değerler, adalet anlayışı ve bu anlayışın etkileri olan kiliselerin, camilerin ve havraların temsil ettiği dinlerin ve değerlerin aynı çatı altında asırlar boyunca adaletle yönetilmesi bakımından Kaplan tarafından övgüye tabi tutulur.

4.2.4.2. Yiğitlik

Yiğitlik teması Kaplan'ın şiirlerinde, tıpkı adalet temasında olduğu gibi kişilerde oluşmasını istediği bir davranış biçimi olarak ele alınır. Kaplan, söz konusu temayı milli değerleri korumaya çalışan kişilerden savaşta kahramanlık gösteren şehitlere kadar toplumun pek çok kesimi üzerinden ele almaya çalışır. Kaplan'ın millî değerler bağlamında ele alınan şehitler, tarihî şahsiyetler ve dinî şahsiyetler üzerinden de sıkça dile getirdiği bu temaya dair diğer unsurlar şu şekilde örneklendirilebilir:

*"Toprağı vatan kılan kutlu aşkın harcına;
Yiğidin alın teri, er gayreti karılsın!..."*

(1993: 9)

Bu mısralarıyla üzerinde yaşanan toprakları kutsal bir şekilde vatan kılan yiğitlere seslenen Kaplan, alın terleriyle gayretlerinin her daim birlikte olmasını ister.

*"Hayrete düşmemenin tek yolun gayret bilüp,
Yiğitlerim dost yüzlü tembelliğe darılsın!..."*

(1993: 9)

Kaplan, önceki mısralarda dile getirdiği alın teri ve er gayreti söylemleriyle övgüye tabi tuttuğu çalışkanlık eylemini, bu mısralarda da yiğitlerin dost yüzü tembelliğe darılması istemiyle sürdürür.

*“yiğidimsen kızanımsan
beni anlat beni söyle”*

(1992: 37)

Kaplan, “Anadolu Adına” adlı şiirinden alınan bu mısralarda, kendi algısında var olan ve her zaman güzel değerlerle dile getirdiği Anadolu ve Anadolu insanını, yiğitlik temasıyla pekiştirir. Söz konusu mısraları Anadolu adına kaleme alan Kaplan, Anadolu insanının yiğitliğini benzer mısralarda şu şekilde kaleme alır:

*“Bilsin ki yiğidim, mertlik özünde;
Eller eline su dökemez!...”*

(1993: 14)

Yiğitliğin ve mertliğin Anadolu insanının özünde olduğunu dile getiren Kaplan, Köroğlu gibi yiğitlik ile özdeşleşen isimlere de bu bağlamda yer verir:

“köroğlu’m car mor dağları inleten”

(1992: 47)

Kaplan, “Ferman” adlı şiir serisinde adalet temasıyla birlikte en çok yer verdiği temalardan olan yiğitliğe dair şu benzetmelerde de bulunur:

*“Yiğit odur, kış gününde yaz vere;
Nevbaharı çevirmeye hazâna...
Mert odur ki, sözü senet biline;
Ekmeğini alçalmadan kazana...”*

(1993: 19)

Bir davranış biçimi olarak yiğit kişinin ne şekilde olması gerektiğini dile getirdiği bu mısralara Kaplan, en güzel örnek olarak ecdatlarımızı gösterir:

*“O yiğitler ki;
Sağrılarda ölümü döverlerdi!..
O yiğitler ki;*

*Sevdiler mi, ölüm gibi severlerdi!..
O yiğitler ki, baharı kapmak için kıştan;
Kaç ateş nefesi geçirirlerdi kamıştan...
Sonra döner, sonra döner, sonra dönerlerdi.
Dönen dünyayı durduran,
İşte o erlerdi...”*

(1993: 28)

Sanatını topluma ve toplumun gelecek fertlerine yön göstermek amacıyla icra eden Kaplan, bu mısralarda yiğitliği ecdat ile özdeşleştirir. Dünyayı değiştiren ecdadın torunları olarak Kaplan, onların davranış biçimlerinin yeni nesillere verilebilecek en güzel çeyiz ve en keskin silah olduğunu dile getirir:

*“En güzel çeyizdir, en zağlı pusat;
Ecdâd terbiyesi kıza-kızana...”*

(1993: 20)

4.2.4.3. İnsan Sevgisi

Kaplan'ın hayatının ve sanatının en belirgin yönlerinden biri de insan sevgisidir. Onun benimsediği insan sevgisinin temelinde ilahî sevgi yatmaktadır. Sahip olduğu dinî bakış açısıyla genel bir hoşgörü özelliği barındıran Kaplan, bunu şiirlerine de didaktik bir söylemle yansıtır.

Kaplan, şiirlerinde ele aldığı insan sevgisini genellikle dinî şahsiyetler ile birlikte verir. “Yaratılanları yaratandan ötürü sevme yaklaşımını temel düstur edinerek öğretilerinde canlı ve cansız tüm varlıklara yönelik sevgi hissi taşıyan evrensel bir şair” (Altun, 2020: 80, 81) olan Yunus Emre ve “insanlığı sekiz yüzyıl öncesinden sevgiye, kardeşliğe, hoşgörüye, sonsuz huzura, ebedî saadete ve ilâhî rahmete davet” (Yazoğlu, 2017: 2) eden Mevlâna, bu bağlamda Kaplan'ın şiirlerinde bu tema ile birlikte en çok yer verdiği kişilerdir.

*“gönül gözümse yunus karac’oğlandır
mevlâna sofrasında sevgim dilim dilimdir
yüreğim sevdâlarda dokunan bir kilimdir”*

(1992: 49)

Bu mısralarda Kaplan, Yunus Emre ve Karaca Oğlan'ın insan sevgisi ile bakan gönül gözünü Mevlâna sofrasındaki sevgi ile birlikte dile getirerek yüreğini de bunlardan esinlenip sevdalara dokunan bir kilime benzetir.

*“dertler eridi sevgide diken kırıldı nasırda
onlar ki sevdâ yeliyle sildiler yürekten kini
hor görmediler çirkini”*

(1992: 39)

*“Onlar ki; kibrin gözüne melâmeti mil ettiler,
Süzüp tevâzu tülünden, sevgiyi sebil ettiler...”*

(1995: 45)

Kaplan söz konusu mısralarda, başta Yunus Emre ve Mevlana olmak üzere Anadolu'nun Müslümanlaşmasında katkıları olan kişilerin sahip olduğu insan sevgisini dile getirir.

*“Andederim dilimdeki Tekbîr'e,
Rızam yoktur tek bir gönül üzüle!...”*

(1993: 8)

Sahip olduğu dinsel duyarlılığın temelini oluşturan ilahî sevdâyı, bu mısralarda insan sevgisiyle dile getiren Kaplan, tek bir gönlün bile üzülmesine rızasının olmadığını belirtir. Kaplan, aşağıdaki mısralarda da yine benzer bir söylemle ilahî sevda ekilen topraklardan, insanlara sevgi gülü derilmesini ister:

*“Kin çorağına ekin ilâhî sevdâları;
Yeşeren filizlerden sevgi gülü derilsin...”*

(1993: 10)

Kaplan, adalet ve yiğitlik temalarıyla birlikte şiirlerinde kişilerde oluşmasını istediği insan sevgisini, kaleme aldığı “Millî Gençliğin Sesi” adlı şiirinde ise şu şekilde dile getirir:

*“Dilimiz gönül dili, yolumuz Hakk’ın yolu,
Atımız nûr yeleli, heybemiz sevgi dolu”*

(1995: 66)

Bu mısralarda Kaplan, gönül diliyle hak yolunda, başta insan olmak üzere cümle yaratılana karşı sevgi dolu bir gençlik portresi çizer. Bu, aynı zamanda Kaplan’ın dinî ve millî bir bilince sahip olarak var olmasını istediği nesildir.

4.2.5. Diğer Temalar

4.2.5.1. İstanbul

Türk edebiyatında en çok işlenen temalardan biri olan İstanbul hakkında Mehmet Kaplan, “fetihten sonra beş yüz yıla yakın Osmanlı devletinin payitahtı olan ve nesiller boyunca Türk zevk ve yaratıcılığının her sahada en mükemmel örnekleri ile dolarak, büyük bir medeniyet merkezi hâline gelen İstanbul Türk edebiyatı üzerinde derin te’sirler icrâ etmiştir” (<https://core.ac.uk/download/pdf/38306458.pdf>) der. Ancak, Tanzimat’tan sonra ise halka yönelen yazarlar bir Anadolu ve İstanbul karşılaştırması yaparlar. İstanbul’un Türk edebiyatında bıraktığı söz konusu tesirler, bu yönelimle birlikte kaynağını Anadolu’dan almaya başlar. Bu doğrultuda Anadolu’yu edebiyatın merkezine alan yazarlar, İstanbul’un edebiyattaki bu hâkimiyetini kırar.

Türk edebiyatının Batı etkisi altında gelişim göstermeye başladığı döneminde Anadolu’ya yönelme hareketine dâhil olan gerek ilk dönem gerekse son dönem şair ve yazarların bazıları, edebiyatı İstanbul dışında ele almaya çalışırlar. Özellikle Millî mücadele dönemi ve sonrası Türk edebiyatında ön plana çıkan “Anadolu, İstanbul’un çirkinliklerinden, dejenere toplum yapısından, baskı ve savaş ortamlarından kaçan aydınlar için sığınılması gereken tek yerdir. Anadolu’yu kaçıp sığınılacak bir mekân olarak algılamak” (Akyol, 2005: 15) Cumhuriyet dönemi yazarlarında da görülür. Bu dönem içerisinde, bir Anadolu şairi olarak bilinen Kaplan ise şiirlerinde İstanbul’u bu şekilde ele almaz. Kaplan’ın şiirlerinde İstanbul, Anadolu ile bütünleşmiş bir yapıdadır. Şairin Anadolu algısına İstanbul da dâhildir. Nitekim Anadolu ile birlikte dile getirilen değerlerin çoğunu o İstanbul için de dile getirip İstanbul’u Türk kültürünün taşıyıcılığını üstlenen coğrafyalardan biri olarak tasvir

eder: “İstanbul bugün yekpâre Anadolu’dur. İstanbul sevgisi vatan sevgisi demektir” (1995b: 155).

İstanbul hakkında Kaplan, “belki de hakkında en çok şiir yazılan şehir olma özelliğini hep sürdürecektir... Türküler onu söyler, şarkılar onu anlatır, şiirlerin konusu odur. Ondan ilham alır şairler...” (1995b: 223) der. Bu bağlamda kendisi de İstanbul’u bir ilham kaynağı olarak şiirlerine konu eder.

*“sana vurgun sana hasret senin derdinle deliydim
vuslatına ermek için kırk yıl mı beklemeliydim
sensiz geçen kırk senelik ömre ömür değil derken
seni görmeye alışmak için kırk yıl bile erken”*

(1992: 11)

Bu mısralarda İstanbul hasretini vuslata erdiren duyguları yansıtan Kaplan, bu kutlu şehri görmek için yıllarca beklemenin lafının bile edilmeyeceğini dile getirir. Nitekim onun gözünde İstanbul, Anadolu gibi sahip olduğu değerlerle Türk-İslâm medeniyetinin en önemli mekânlarından:

*“şerefelerde şühedâ ervâhından binbir hevenk
mandallanmış mahyalara yorgun ezândaki âhenk
yüklendi hıçkırıklarım bir ince ezân sesine
karıştı başıboş ıstık ve sesler hengâmesine
hep boğaz’dın adalar’dın, dost ıstıklı üsküdar’dın
mehtapla iri güllerle yahya kemal ile vardın...”*

(1992: 11)

Boğaz, adalar, Üsküdar ve Yahya Kemal gibi unsurlara değindiği bu mısralarda Kaplan, cami minarelerindeki şerefelerle şehit ruhlarının yan yana dizildiği bir mahya tasvir ederek okunan ezandaki yorgun ahenk misali bir İstanbul portresi çizer. Onun çizdiği bu İstanbul portresi yine millî değerler ile birlikte dile getirilen “bir rüya şehirdir” (1995b: 225).

İslâm tarihinde “İstanbul’un fethi, İstanbul’u alacak emiri ve onun askerlerini öven hadîs-i şerif münasebetiyle Müslümanlar arasında Feth-i Mübîn diye anılır”

(<https://dergi.diyanet.gov.tr/makaledetay.php?ID=24891>). Kaplan da İstanbul'un fethi için dile getirilen bu hadise şu şekilde telmihte bulunur: “En önemlisi, onu fetheden kumandan ve askerlerinin Peygamberin iltifâtına mazhar oluşudur” (1995b: 159):

*“İstanbul’un kapısı Türklere açılıyordu
Peygamber muştusuyla şereflenmiş Hünkâr,
İstanbul’u alıyordu...”*

(1995b: 153)

Kaplan için İstanbul, birlikte yaşattığı değerlerle Türk-İslâm medeniyetinin en güzel temsillerini içerisinde barındıran bir şehirdir: “ Medeniyetlerin, yolların düğümlenip yeniden lif lif çözülerek özge bir nakış dokuduğu (...) akıl almaz güzellikteki gurubunda, kızaran sulara akseden incecik silüetindeki esrâr nedir?.. Yoksa Türk-İslâm inceliğinde mi aramak gerek Haç ile Hilal’in, çan ile ezanın beraberliğini?” (1995b: 151).

İstanbul, Kaplan’ın şiirlerinde mekân tasvirleriyle de ele alınır. “Boğaz, Adalar, Üsküdar” (1992: 11), *Haliç* (1995a: 50), *Galata, Nişantaşı, Bebek* (2011: 276), *Kalamış, Moda, Caddebostan, Kadıköy* (2011: 277), *Salacak* (2011: 278) gibi mekânlar çeşitli özellik ve benzetmelerle Kaplan’ın şiirlerinde yer verdiği İstanbul mekânlarına örnek olarak verilebilir.

İstanbul, Kaplan için “bir şiir şehir, şairlere ilham, âşıklara sığınak olan bir güzel belde(dir)” (1995b: 159). Ancak Kaplan, İstanbul’u dile getirirken kimi zaman da ona sitemde bulunur:

*“Kaldı mı söyle ey şehir, bağrında mâziden iz?
Şu başıboş gürühtan söyle hangisi ‘biz’iz?..”*

(1995a: 49)

*“Her lahza bir kuytuda katledip talihimi,
Söyle ey şehir!... Nereye sakladın tarihimi?..”*

(1995a: 50)

Kaplan'ın bu sitemi aynı zamanda, değişen insanların kendileriyle birlikte İstanbul'u da değiştirmelerine dair bir sitemdir:

*“Ağlama... Ecdâd ile gönlümüzde yatansın,
Utanma, Seni sende bitirenler utansın!..”*

(1995a: 50)

İzlenimlerini yansıttığı mısralarda dile getirdiği bu duygular, Kaplan'ın yine İstanbul'a dair sevgisini yansıtır. Çünkü onun algısında var olan İstanbul her zaman olumlu bir yapıdadır: “Zaman zaman sitem de etsek, İstanbul gönlümüzün hiçbir zaman vazgeçemeyeceği mübarek bir şehir, güzel bir sevgilidir...” (1995b: 232).

4.2.5.2. Gurbet

Kaplan'ın şiirlerinde sıkça yer verdiği temalardan biri de gurbet temasıdır. O, ustalıkla benzetmeye tabi tuttuğu bu unsur için şu sözleri dile getirir: “Durup durup boyun büktüğümüz duygudur gurbet. Gidilip gelinmeyen, gelinip görülmeyen kaygıdır gurbet... mihnettir, hasrettir...” (1995b: 165).

Ele alındığı şiirlerde şairlerin ruh hallerini yansıtmak için de kullanılan gurbet ve “gurbette olma, bulunulan yerde ‘garip’ kalmaktır. Bir bakıma toplum içinde ‘öteki’ olarak boy göstermektir. Bu nedenle gurbette kalan biri hem başka bir toplumu karşısında bulur hem de bu başka toplum içinde oluşan yeni kimliğini. Bu kimlik, beraberinde, gurbet temasından ayrı olarak da ele alınabilecek yalnızlık duygusunu içinde barındırır. Hayatında ilk defa yabancı bir âlemle karşılaşan birinin gurbet duygusunu hissetmesi tabiidir. Türk edebiyatı bu konu ile ilgili yazılmış şiirlerle doludur” (Akyol, 2005: 59). Kaplan da gurbet algısını, “gurbet, Anadolu insanının değişmez çilesi, onulmaz yarasıdır... Sazımızın teli, gurbet havalarına akord edilmiştir. Hançerimiz gurbet türküleriyle inler hep...” (Kaplan, 1995b: 161) diyerek gurbet duygusunu, şiirlerinin temelini oluşturan Anadolu ve Anadolu insanı ile özdeşleştirerek çeşitli benzetmelere tabi tutar.

*“soramazsın şu feleğin kasti ne
her an gurbet dolar gönül testine”*

(1992: 95)

Kaplan bu mısralarında gurbeti, feleğin bir kastı olarak algılar. Bu bakımdan kimi insanlar için gurbeti kaçınılmaz bir şekilde görür: “Kim çıkar gurbete kendi gönül rızasıyla?. Ya mecbur kalır, ya çeker bir şeyler insanı gurbete... Kimi zaman, bir şeylerden kaçıp gidilir, kimi zaman çeker, bir gizli el uzaklara...” (1995b: 164).

*“Gurbet elde kanayan bir yarayım,
Pençe vurup, kara bağrım yarayım.
Kanadım yok, yâr yanına varayım”*

(1995a: 85)

Söz konusu mısralarda Kaplan, gurbet elde olan kişiyi ise kanayan bir yara olarak tasvir eder. “Gurbet, yürekte kıvrılan bir engerek gibidir” (1995b: 169). Bu yüzden gurbette olan kişiyi Kaplan, bu mısralarda olduğu gibi bağrını delmek isteyen dertli bir insan gibi algılar.

*“Gurbet elde hatırimi soran yok,
Akşamları yollarıma duran yok”*

(1995a:85)

Gurbette olan kişi, Kaplan’ın yukarıda dile getirdiği gibi yapayalnızdır. “Gurbette olana bir sormayagörün. Dertleri bir hasırın lifleri gibi çözülür de bir daha toplayıp bükemez...” (1995b: 168).

Gurbete ve hasrete dair “kimine bitmeyen bir çile, kimine bitmesi beklenen hasret...” (1995b: 168) benzetmesi yapan Kaplan, bu sözlerini şu mısralarıyla da şiirleştirir:

“Bitmiyor hasretlik, çilem dolmuyor”

(1995a: 84)

*“Hasret beni halden hale atarken
Gurbet elde, gün bağrım da batarken”*

(1995a: 85)

Kaplan’ın bu mısralarında, çile ve hasret ile gurbette olan kişi için her gün, bağrında batan bir zaman algısıyla yansıtılır. Bu zaman algısı, aşağıda verilen mısralardaki gibi bazen bitmeyen bir hasret, bazen de aynı anı yaşayan kişiler için çağlar kadar bir mesafedir:

*“Yaşıyoruz dizdize bitmeyen bir hasreti,
(...)*

Yaşarken aynı anı, çağlar var aramızda...”

(1995a: 102)

Gurbet algısında hasret duyulan unsurlar değişkenlik gösterir. Bu, bir kişi, bir mekân ya da farklı bir unsur olabilir. Her durumda gurbet hissi ayrılık hissini de beraberinde getirir. “O gurbet ki, sevenleri, sevilenleri, hasretin en acılısına çeker... O gurbet ki, anayı evlattan, Leyla’yı Mecnun’dan ayırır.” (1995b: 165). Sevenleri ayırması yönüyle gurbet, aşağıda örnek olarak verilen mısralarda da Kaplan tarafından sevgilinin olmadığı bir diyara benzetilir:

*“aslıhân’ın ateşiyle kerem yanıp ‘kül’ olunca
sevgilinin olmadığı diyara ‘gurbet’ dediler”*

(1992: 47)

Kaplan’ın gurbet algısında hasret duyulan mekân ise çoğunlukla Anadolu’dur. Aşağıda örnek olarak verilen mısralarda Kaplan, gurbette olan birine Anadolu’yu şu şekilde tarif eder:

*“dereler akarken serin
yanık ise bağı yerin
mehmet ise adı erin
orası anadolu’dur”*

(1992: 56)

*“insanını bir kez sına
gipta etmez gayrısına
şükürdeyse mevlâsına
orası anadolu’dur”*

(1992: 57)

Söz konusu mısralarda Kaplan, gurbette olma hisleriyle zihninde yer edinen Anadolu’ya vuslatını bu şekilde dile getirir. Kaplan aynı şiirin,

*“eller nasır nasır ise
bir günü bir asır ise*

*halı yerde hasır ise
orası anadolu'dur*

(1992: 57)

*“deresinde sazan varsa
beş vakitte ezân varsa
her köyde bir ozan varsa
orası anadolu'dur”*

(1992: 56)

Mısralarında ise insanının adının Mehmet; Mevla'sına şükürde, ellerinde nasır, halısının yerde hasır, beş vakit ezanlı ve her köyünde ozanların olduğu Anadolu ve Anadolu insanının bir panoraması ile bir vuslat hissi yaratır.

*“gurbet diyarına geldim geleli
bırakmaz yakamı hasretin eli”*

(1992: 91)

Kaplan için “gurbet demek hasret demektir. Hasretin en acısı, en zağlısı(dır) sızıların...” (1995b: 165). Gurbetin ve kişide yarattığı hislerin farklı benzetmelere tabi tutulması bakımından Kaplan'ın bu sözleri ve yukarıdaki mısralar bu duyguyu somutlaştıran söylemlerdir. Benzer bir biçimde ele alınması yönüyle,

*“yolları katlayıp heybeme koydum
gayrı dosta giden yolum kalmadı
gurbet kadehinden hasrete doydum
sevdânı içmeye halim kalmadı”*

(1992: 92)

Mısralarında da gurbet, insanı olgunlaştıran bir unsur olarak ele alınır.

*“dört mevsim yaşarım tek baharda ben
çiçek de ben başak da ben kar da ben
gurbet de ben hasret de ben yar da ben”*

(1992: 110)

Kişilerde oluşturduğu duygular bakımından Kaplan bu mısralarda, çiçekleri, başakları ve karları mevsimlerle, mevsimleri gurbetle ve gurbeti de kendisiyle özdeşleştirir.

Uсталıkla ele aldığı gurbet teması Kaplan'ın şiirlerinde kimi zaman alışılmışın dışında soyut benzetmelerle de karşımıza çıkar:

*“ne zaman hasretini düşünsem
bir kuş kanadı düğümler yolları orta yerinden
martı kanatlı vapura saplanır tren çılgılığı
gurbet yüklü bir kamyon geçer yüreğimin üzerinden”*

(1992: 73)

Hasret düşüncesinin akla geldiği anda, kuş kanatlarının vuslatı engellercesine yolları düğümlediği ve yine vuslata erdiren tren çılgınlığının martı kanatlı vapurlara saplandığının tasvir edildiği bu mısralarda Kaplan, gurbet yüklü ağır bir kamyonun yüreğini ezdiğini dile getirir. Kaplan'ın “Gazoz Kapakları” adlı şiirinden alınan söz konusu benzetmelerle yüklü bu mısralar ile “Balacan” şiirinden alınan “*Dertlerimi düğümlerim tellere / Sazım üşür, sizler aklım Balacan,.. / Kışlarımı serdim gurbet elere, / Yazım üşür, sizler aklım Balacan...*” (1995a: 73) mısraları onun şairliğinin içsel duyarlılığını yansıtan ve gurbet temasını en güzel şekilde ele alan mısraları olarak yorumlanabilir.

4.2.5.3. Anne

Anne teması, “şiirlerde ve öbür sanatsal türlerde genellikle sevgi, sıcaklık, güven, şefkat gibi duygusal çağrışımlarla” (Kul, 2007: 224) birlikte ele alınır. Kaplan'ın şiirlerinde de bu tema, söz konusu çağrışımlarla, benzer bir şekilde karşımıza çıkar. O, şiirlerinde sıkça yer verdiği bu unsurun kelimelerle anlatılamayacağı; bu kelimenin dile geldiği zaman dilde çiçeklerin açtığı ve anneyi sevgiyle, fedakârlıkla ve kucakların en sığıyla özdeşleşen bir değer olarak görür. (1995b: 25).

“Sorma anne, sensiz bir an ne demek?

Anne erilmeyen övgü demektir.

Bence her lisanda bir ‘anne’ demek;

Bin kez ‘tükenmeyen sevgi’ demektir...”

(2001: 76)

Kaplan’ın bu mısralarında “anne sevgisi tartışılmaz bir sevgidir. Her canlıda, her millette değişmeden tartışılmadan bilinen” (1995b: 27) ve tükenmeyen bir sevgidir.

*“Anne umut, anne mut, anne özge can demek,
Anne nurlu bir sevgi, harlı heyecan demek”*

(2001: 77)

Kaplan’ın anneleri; umut, mutluluk, can, nurlu bir sevgi ve coşkun bir heyecan olarak gördüğü bu mısralar onun nazarında anneleri kişiler için en değerli varlıklar kılar.

*“Sabah başucumda görünce seni,
Üstüme bulutsuz bir gök eğilir.
Dokunsam, toprağa düşen gölgeni,
Gözüm görmeden de ellerim bilir...”*

(2001: 76)

Bir çocuğun gözünden tüm annelerin koruyuculuğunu tasvir ettiği bu mısralarda Kaplan, anneleri çocuklarının başucundayken bulutsuz masmavi bir göğe benzeter. Kaplan’ın nazarında “anneler, çocuklarının sığınacağı tek kucaktır. Korkuları onda biter, susuzluğu anne sevgisinde diner” (1995b: 26).

*“Kanatlanır yüreğim hayır duâlarıyla
Sen ey sevgi çiçeği, sen ey mübarek kadın!...”*

(2001: 78)

Kaplan için anneler mübarek kişilerdir. Onların hayır duaları, çocukları için yürekleri ferahlatan en güzel sözlerdir. Kaplan’ın annelere kutsallık atfetmesi onun dinde anneye verilen değer algısından da kaynaklanır. Nitekim bu konuda o, cenneti annelerin ayakları altında tasvir etmesi yönüyle yüce bir din olarak dile getirdiği İslâmi bakış açısıyla (1995b: 26) bu temayı ele alır.

Kaplan'ın çocukluk anılarından hareketle kaleme aldığı “Anamı Seyrederdim Seccadesinde” adlı şiiri, onun anne sevgisini dile getirmesiyle birlikte hayatında ve sanatında büyük yer tutan din sevgisinin temellerine de ışık tutar:

*“Her seher anamı seyrederdim seccadesinde
Akça bir aydınlık süzülürken tepelerden
Ilık bir meltem dolardı odama
Bakardım seccadesinin üstünde anam
Uçan bir halıya diz çökmüş melek gibi”*

(1996: 92)

Annesini namaz kılariken izleyen bir çocuğun gözünden kaleme aktardığı bu mısralar, Kaplan'ın kendi anılarıdır. Üzerinde bulunduğu seccadeyle birlikte annesini uçan halıda diz çökmüş bir meleğe benzeten Kaplan onun ellerini açarak dua etmesini de şu mısralarla tasvir eder:

*“Alacakaranlıkta iki eli iki yaprak
Ya da iki kelebek gibi”*

(1996: 92)

*(...) beyaz bir güvercinin
kanatlarından düşmüş bir telek gibi”*

(1996: 93)

Söz konusu benzetmeler, Kaplan'ın annesine dair sevgisiyle birlikte söz konusu dinî ibadete dair onun kutsayıcı bakış açısını yansıtır.

Kaplan için anne sevgisi sürekli hatırlanması gereken bir sevgidir. Bu bakımdan annelerin sadece anneler gününde hatırlanmasına dair şu mısraları kaleme alır:

*“Anneleri senede bir gün olur mu anmak?
Gaftettir böyle garip bir modaya aldanmak...
Anne dedikçe ruhum tığ gibi deler günü,
Senede bir gün değil, her gün anneler günü...”*

(2001: 78)

Bu mısralar Kaplan'ın, bir moda olarak algılanıp tek bir günde hatırlanan anne sevgisine dair eleştirilerini yansıtır. Yine anneler günü hakkında “biz ki, annelerimizi yılda bir gün anan zihniyetten çok uzaktayız...” (1995b: 26) diyen Kaplan için bu sevgi her daim var olması gereken bir sevgidir. Bu bağlamda onun şiirlerinde anne teması yüce bir değer olarak tasvir edilip kutsallık atfedilerek dile getirilir.

4.2.5.4. Çocuk

Kaplan'ın “şiirlerinde ‘çocuk’ ve ‘çocukluk’ temaları önemli bir yer tutar. Doğrudan çocuklar için yazılmış birçok şiiri bulunan şairin, geleceğin büyükleri olarak gördüğü çocuklar konusundaki duyarlılığı büyüktür” (Aydemir, 2014: 225). Aynı zamanda çocuk edebiyatı türünde de pek çok eser veren Kaplan, onları geleceğin teminatı olarak görür: “O çocuklar ki, bugünün küçüğü, yarının büyükleri, geleceğimizin teminatı...” (1995b: 37).

*“Ne zaman koşan bir çocuk görsem
Koparır dizginlerini içimde bir at
Başlar yüreğimde bir deli koşu
Dermansız dizlerime inat”*

(2011: 226)

Koşan bir çocuğu, yüreğinde dizginlerini koparırcasına koştuğu bir ata benzettiği bu mısralar, Kaplan'ın çocukların hallerini tasvir ettiği duygularını yansıtır. “Çocuk denince, yüreği yaprak gibi titremeyecek kim vardır?..” (1995b: 41) diyen Kaplan, çocuklar konusundaki duyarlılığını dile getirir. Kaplan bu duyarlılığı, yukarıda örnek olarak verilen mısralardan alınan “Ne Zaman Bir Çocuk Görsem” adlı şiirin devam eden mısralarında korkan, gülen ve ağlayan çocukları betimleyip onların içerisinde bulundukları ruh haline bürünüp kendisini onlarla özdeşleştirerek devam ettirir:

*“Ne zaman ağlayan bir çocuk görsem
Bulutlar asılır kirpiklerimden
Birden kapkara olur yedi renk gökkuşağı
Ateş bir testere şimşek hızıyla*

Biçer benliğini benden aşağı”

(2011: 226)

Nasıl ki gülen bir çocuk Kaplan’ın yüreğinde deliler gibi koşan bir at gibi güzel duygular barındırıyorsa bu mısralarda tasvir edilen ağlayan bir çocuk da yine aynı şekilde Kaplan’ın yüreğinde derin tesirler bırakır. Ağlayan bir çocuk, Kaplan için kirpiklerinden gözyaşları süzdüren bulutlar, kapkara olan gökkuşağı ve benliğini şimşek hızıyla biçen ateş bir testere etkisi yaratır.

*“Top oynuyordu çocuk tek başına
İyilikle kötülük yoğrulan sokaklarda
Yorulsa çöküyordu bir kaldırım taşına
Düşleri geleceğe sallanan beşik
Çehresi delik deşik
Ve elleri birleşik
Yorgun apartmanların tutunup eteğine
Belini tuta tuta doğrulan sokaklarda”*

(2001: 74)

Kaplan, “Top Oynayan Çocuk” adlı şiirinden alınan bu mısralarda söz konusu çocuğu, içerisinde tasvir ettiği mekânla özdeşleştirir. İyilik ve kötülüğün iç içe olduğu sokaklar, içerisinde bulunulan yorgun apartmanlar ve top oynayan çocuğun tasvir edilen çehresi şiirin devamında Kaplan’ın kurguladığı olaylara etki eden unsurlardır:

*“Boşalan bir frenin zehir zemberek sesi
(...)
Bir gazete şefkat gibi örterken
Yerde yüzükoyun yatan çocuğu...”*

(2001: 75)

Bu mısralarda dile getirilen olay örgüsünde Kaplan, tüm masumiyetiyle çocukça bir şekilde sokakta top oynayan bir çocuğun başına gelen bir felaketi dile getirir. Söz konusu şiir, Kaplan’ın çok değer verdiği çocukların korunması için, yarattığı hislerle ders niteliğinde mısralar barındırır. Bu bağlamda Kaplan, çocuklarını önemsemeyen ebeveynleri de şu şekilde eleştirir:

*“Nerde niye hiç merak etmez miydi anası
Ah ciğeri yanası”*

(2001: 75)

Kaplan’ın nazarında çocuklar, geleceği inşa eden bireylerdir ve bu önemle yetiştirilmelidir. Bu doğrultuda Kaplan, geleceğin teminatı olan çocukları “İslâm’ı *ülkü seçen*” (1995a: 66) bir nesil olarak görmek ister ve onlara şu şekilde seslenir:

*“Unutma ki yavrum bu şehir senin
Sokağına açılır evimizin kapısı
Tevhîd minareli ulu câmiler
Alnında tuğralarla
Ecdâdının tapusu
Unutma ki yavrum bu vatan senin
Ovanla/dağınla/ırmağınla
Bulutlar alnından öperken toprağını
Şehit ruhları yükselir gökyüzüne
Ay-Yıldızlı bayrağınla”*

(2011: 224, 225)

Çocuklara seslendiği “Unutma Ki” adlı şiirin bu mısralarında Kaplan, onlara dinî ve milli değerleri aşlamak ister. Söz konusu değerler Kaplan tarafından, ecdadın tapusu olarak tevhid minareli ulu camiler ve şehit ruhlarının gökyüzündeki temsili olarak ay yıldızlı bayrak olarak benzetmeye tabi tutulur.

*“Zaman ses vermiyor gönül telince,
Gayrı nefesin yok seher yelince,
Güller kanar dudağında gülünce,
Ak kefenin bayrak olur ey çocuk...”*

(1995a: 70)

İslâmî bir bakış açısıyla şiirlerini kaleme alan Kaplan’ın, şiirlerinde tespit edilen halk edebiyatı unsurlarının ağıtlar başlığı altında değinilen Bosnalı çocukları konu ettiği şiirinden alınan yukarıdaki mısralar da yine onun, çocukları kutsallaştırdığı mısralara örnek olarak verilebilir.

4.2.5.5. Öğretmen

Kaplan'ın, şiirlerinde yer verdiği öğretmen teması, geleceği inşa eden çocuklar ile birlikte kutsallık atfedilerek ele alınır. Bu birliktelik, öğretmenlerin, toplumların temeli olan çocukları en güzel biçimde şekillendirmeleri yönüyle Kaplan'ın şiirlerinde yer alır.

*“Çile bülbülüydün, şakıdın bizi,
Hem okuttun hem de okudun bizi,
Madem nakış nakış dokudun bizi,
Gönül sarayına ser öğretmenim...”*

(1995a: 68)

Çocukların ağzından dile getirdiği bu mısralarda Kaplan, kendi algısında var olan ve benimsetmek istediği öğretmen tipini yansıtır. Söz konusu mısralarda öğretmenler, çile bülbülleri gibi şakırcasına çocukları dile getiren, okutan ve onları nakış nakış dokuyup gönül sarayına serecek olan kişiler olarak tasvir edilir.

*“Dağlar koşar gelir, eğer ‘gel’ desen,
Çirkin güzel olur, sen ‘güzel’ desen,
Nurlu geleceği ufkumuza sen,
Mübârek elinle ger öğretmenim...”*

(1995a: 68)

Kaplan'ın öğretmen tipine atfettiği kutsallık bu mısralarda, onun isteğiyle dağların ayaklara gelmesi ve çirkinin güzel olmasının onun bir sözüne bakması yönüyle benzetmeye tabi tutulur. Kutsal olan öğretmen, nurlu geleceği çocukların ufkuna mübarek eliyle gerecek olan kişidir.

*“Bir bin verirdin, toprak gibiydin,
Her seher yeşeren yaprak gibiydin,
Bayrağın altında bayrak gibiydin,
Şehid öğretmenim, er öğretmenim...”*

(1995a: 68)

Öğretmen, toprak gibi kendisine bir verene bin verecek olan ve her gün yeşeren bir yaprak gibidir. Kaplan'ın önceki mısralarda öğretmenlere atfettiği

kutsallık bu mısralarda cömert toprak ve yeşeren yaprak benzetmeleriyle birlikte bayrağın ve şehitlerin kutsallığı derecesine çıkartılır.

Kaplan, önceki mısralarda öğretmenlerini dile getiren çocuklara, “Öğretmenin Sesi” adlı şiiriyle şu şekilde seslenir:

“ ‘Bilgi ziynetini ruhuna takın,
İlim ile olur ıraklar yakın,
Haksızlık önünde eğilme sakın,
Kırıl’ diyen, öğretmenin sesidir...”

(2011: 325)

Kaplan’ın bu mısralarında öğretmen, en değerli hazine olan bilgiyi çocukların kendi benliklerinde var etmesini, bu şekilde her şeye erişebileceklerini ve haksızlığın önünde eğilmemeleri gerektiğini öğütleyen kişi olarak karşımıza çıkar. Kaplan’ın, öğretmenleri en güzel yol gösterici olarak dile getirdiği benzer söylemler şu mısralarda da dikkat çeker:

“ ‘Senin de nakışın girsin kilime,
Bir söz de sen işle güzel dilime,
Bırak tembelliği, sen de ilime
Sarıl’ diyen, öğretmenin sesidir...”

(2011: 325)

Öğretmenlerin çocuklara seslendiği bu mısralarda onlara, bir kilime benzetilen geleceği inşa etme sürecinde bir nakış olmaları, kazanacakları başarılarla dillerde güzellikler var etmeleri ve tembelliği bırakıp ilime sarılmaları öğütlenir. Söz konusu olumlu benzetmeler, Kaplan’ın öğretmen temalı şiir ve mısralarında sıkça karşımıza çıkar.

4.2.5.6. Zaman

Dinî bir dünya görüşüne sahip olan ve bunu sanatına da yansıtan Kaplan’ın şiirlerinde zaman, bu bakış doğrultusunda çoğunlukla dünya hayatının gelip geçiciliğiyle birlikte ele alınır.

“bakarsın süreyi sündürür zaman
bir ömür tükenir bir an içinde

*ansızın çarkını döndürür zaman
kırk yıl bir kahvedir fincan içinde
sanki ha yaşadın ha yaşamadın
süre ise ömre biçilen paha”*

(1992: 115)

Kaplan’ın bu mısralarında zaman, insan ömrünü temsil eden süreyi hızlıca eriten ve tüketen bir unsur olarak görülür. Hızlı bir şekilde ansızın çarkını döndürmesi bakımından felek ile özdeşleştirilen zaman, devam eden mısralarda ise kırk yıllık bir zaman dilimi üzerinden bir fincan içerisinde bulunan kahveye benzetilir. Aynı zamanda bir atasözü telmihi olan bu mısraların devamında Kaplan, zamana dair bu benzetmelerini, yaşamak ve yaşamamak arasındaki ince bir çizgiyle devam ettirir:

*“kaptım avucundan geçmiş zamanın
hayatımdan yaşanmamış günleri
o günler ki acı-acı güldüler
avucumda birer birer öldüler”*

(1992: 115)

İnsanların geçmişe dair yaşanmamışlıkların getirdiği pişmanlığın betimlenmesi olan bu mısralarda söz konusu günler, fani olan insana acı acı güler. Yaşantıları temsil eden insan avucu da Kaplan tarafından, zamanı öldüren bir benzetmeye tabi tutulur.

*“zaman denen ejderhanın içtiği
gençliğimi yeter ki sen bul getir”*

(1992: 74)

Kaplan’ın yukarıdaki mısralarında ise zaman, gençliği tüketen bir ejderhaya benzetilerek dile getirilir. Kaplan zamanı, aşağıdaki mısralarda da benzer bir şekilde somutlaştırır:

*“son turunu dönüyor gibi yorgunsa dünya
kış yatıyordur yaza
(...)*

*ürpertir kadranını yol yorgunu saatin
sevdâlı saniyeler
her saat başı deler
gözbebeğini akrep ömür denilen atın
duvarın göçüğünden sunar güne engerek
en tatlı gülüşünü
yükler yelkovan günü
gecelelerin sırtına ve boşalır zemberek”*

(1992: 120)

Kaplan’ın, “Zaman Denen Zemberek” şiirinden alınan bu mısralarda zaman, saatlerde akrep, yelkovan ve saniye döngüsünü sağlayan mekanik bir saat terimi olan zembereğe benzetilir. Söz konusu benzetme hep aynı döngü üzerinden gerçekleşen zaman unsurları ile gerçekleştirilir. Dünyanın yaz ve kış döngüsü, ömür denilen atın her saat başının akrep tarafından tüketilmesi, Kaplan’ın söz konusu mısralardaki benzetme unsurlarıdır. Kaplan, burada zemberek kelimesiyle zehir zemberek söz öbeğini anımsatarak da zamanı zehirli bir yılanla benzetir. Yelkovanın günü yeniden yüklemesini de bu benzetme öğelerine dâhil eden Kaplan, değişmeceli anlamda insan ömrünün çeşitli benzetmeler atfedilen zaman tarafından defalarca tüketilmesini, bu bağlamda ele alır. Kaplan aynı benzetmeleri “*can kurgusunda zemberek / yelkovan akrep engerek / bir saatiz bileğinde yüreğin*” (1992: 123) mısralarında da dile getirir.

*“yol uzun yük ağır menzilin ırak
ey zaman ey zaman yakamı bırak
senin olsun acı-tatlı her anın
topla götür yarınları dünleri
bırak ki elimde kalan son anda
dünya denen şu ezeli meydanda
söyleyecek bir çift sözüm var daha”*

(1992: 115)

Önceki mısralarında zamanı hızlı şekilde akan, gençliği tüketen bir ejderha ve zehirli bir yılan olarak gören Kaplan, bu mısralarda da insan ömrünü oluşturan zamanın, yapmak ve söylemek istenilenlere yetmediğini dile getirir. Nitekim dünya

denen ezeli meydanda insanın yakasını tutan zaman, onun son sözlerini söylemesine bile fırsat vermez. Benzer söylemlerle kaleme alınan,

“Bırak zaman yakasını gönlümün,

(...)

Hasret düğümleme dileklerime

Yokluğu takip da bileklerime;

Yıkma beni dizlerimin üstüne...”

(1995a: 26)

“ihtiyarlık dizlerimde dinlenen bir ince sızı

geçip gitti elvedâsız dün gençliğim apar topar”

(1992: 69)

Mısralarında da Kaplan, insanın gönül yakasını tutan zamanı, elvedasız bir şekilde apar topar giden gençliğe benzetir. Bu gidişin sonrasında ise insan, dizlerinin üzerine yıkılıp burada dinlenen ince bir sızı ile hayatın son demleri olan yaşlılık ile baş bala kalır.

“bu ses ki bir çocuğun ilk çığlığı zaman

(...)

son çağrısı ölümün daha yakından gelir

gergin gönül telinde kan pıhtısı ezgiler

tek mızrapla vururken zamanı caneviden

kılıcın ilk çığlığı çıktığı kından gelir”

(1992: 113)

Kaplan, yukarıdaki mısralarında ise zamanı, yaşam ve ölüm benzetmeleriyle bir arada dile getirir. Dünyaya yeni gelen bir çocuğun çığlığı ile ölümün son çağrısı arasında bir betimleme yapan Kaplan zamanı, can evinden mızrapla vurulan bir gönül teline benzetir. Kaplan’ın insan ömrü için yaptığı bu benzetmeler şu mısralarda da karşımıza çıkar:

“Biz gelirken kapalıydı kapılar,

Açıp gittik...

(...)

*Bir damlacık can suyuydu ömrümüz;
İçip gittik...”*

(1995a: 17)

Bu mısralar, Kaplan’ın insan hayatını ve onun faniliğini özetlediği mısralardır.

*“varacağın mevlâ ise can nedir
azrail’in ayağına çal da gel
git zamana bir ömürlük dal da gel”*

(1992: 44)

Yukarıdaki mısralarda yine insan ömrünü kısa bir zaman olması yönüyle ele alan Kaplan, can denen şeyin nihayetinde varacağı yerin olan yaratıcı olduğuna göre herhangi bir öneminin olmadığı dile getirir.

*“inanmayın ülkesinde gün batmayan süleyman yok
sildik zaman perdesine gayrı kılıçlarda kan yok”*

(1992: 52)

Zaman unsurunu tarihsel bağlamda da ele alan Kaplan, diğer mısralarında benzer bir şekilde somutlaştırdığı gibi burada da zamanın, her şeyi kendisiyle alıp götürdüğünü dile getirir. Kaplan zamanı, tarihte yaşanan zaferler, mağlubiyetler ve akan kanlar karşısında daha güçlü bir şekilde tasvir ederek hepsini silen bir unsur olarak görür. Onun zamana atfettiği bu güç, dinî bir bakış açısına sahip olması yönüyle dünya hayatının ve insan ömrünün gelip geçiciliği algısına dayanır.

SONUÇ

Sadettin Kaplan, Türk edebiyatında 1980 sonrası dönem içerisinde sanatını bağımsız bir anlayışla İslâmî değerleri esas alarak icra eden yazarlardandır. Bu dönem sonrası edebiyatın önceki dönemlerin salt ideolojik ve protest söylemlerinden uzak etkileri, Kaplan'ın sanatının belirleyici özelliklerindendir. Bununla birlikte Kaplan, sanatının yansıttığı unsurlar bakımından geleneksel İslâmî söylemin Türk edebiyatındaki modern anlayışını temsil eder.

İslâmî çizgide arayışlarını gerçekleştiren, edebiyatın hemen her dalında eser veren, eserlerini meydana getirirken hayatından, deneyimlerinden ve gözlemlerinden faydalanan Kaplan'ın, edebiyatın birçok alanında ürün vermesine rağmen sanat anlayışını en iyi yansıttığı eserler, onun şiirleridir. Şiirlerinde bireysel duygulardan çok toplumsal duygularla mesajlar veren Kaplan, bu bakımdan dinî ve kültürel değerleri eserlerinde sıkça işler. Gerçekçi bir tavır ve millî bir bilinç ile sanatını sürdüren Kaplan bunu yaparken de sade ve anlaşılır bir dil kullanır. Bunu, şiirleri başta olmak üzere tüm eserlerinde ustalıkla gerçekleştirir.

Düzyazı türünde de çok sayıda eser veren Kaplan'ın asıl güçlü yanı şairliğidir. Kaplan, şiire karşı sevgisinin temellerinin, çocukluk yaşlarında oluşmaya başladığını dile getirir ve bunu dinî bir aile terbiyesi ile yetişmesine bağlar. İlk şiirlerini gençlik dönemlerinde kaleme alan Kaplan, askerlik mesleğini yaptığı yıllarda da kalemını bırakmaz. Bu mesleği bıraktıktan sonra edebiyat hayatına daha da yoğunlaşır.

Kaplan'ın askerlik mesleğini yaptığı yıllarda Anadolu'da tanıştığı halk kültürünün zengin kaynakları ve kişisel izlenimleri, onun edebi anlayışının şekillenmesinde etkili olur. Bu yıllarda edindiği toplumsal tecrübeler doğrultusunda Türk milletinin millî değerlerini, kendi yaşam tarzını ve hayat görüşünü İslâmî anlayış ile birleştirerek vermeye çalışır. Bu bağlamda millî ve manevî değerler onun sanatının merkezinde olan unsurlar olarak ön plana çıkar.

Kaplan'ın düşünsel altyapının ağır bastığı şiirlerinde İslâmî söylem büyük bir yer tutar. Bu doğrultuda, din ve din sevgisini şiirlerinin çoğunda yansıtmaya çalışan Kaplan, yararlandığı bir diğer kaynak olan Türk tarihini de İslâmî dönem ile birlikte ele alır. Türk-İslâm sentezini yerel ve ulusal motiflerle, didaktik ve kendine özgü bir

şiiir dünyasıyla okuyucuya sunan Kaplan, bunu yaparken de sanatsal duyarlılığı göz ardı etmez.

Din kavramını, Türk kültürünü ve değerlerini oluşturan unsurları yansıtmak için kullanan Kaplan, ulusal kültürü ve tarih bilincini yansıtan unsurları da folklorik öğelerle harmanlayarak okuyucuya sunar. Onun sanatının özünde Türk milletinin kültürel değerleri ve toplumunun bu değerler etrafında yansıtılması vardır.

Sahip olduğu İslâmî bakış açısını yerel ve evrensel değerler ile harmanlayan Kaplan, bu bakış açısını beslediği bir diğer kaynak olan Türk tarihinden olaylarla birlikte ele alır. Bunu yaparken dinî ve millî değerleri propaganda amacı gütmeyen hümanist bir şekilde yansıtmaya çalışır. Kaplan'ın bu özelliği onun şairliğinin ayırt edici noktalarından biri olarak ön plana çıkar.

Bağlı olduğu dünya görüşü doğrultusunda, edebiyat kavramını edep kelimesi çerçevesinde değerlendiren Kaplan, dinsel duyguları ön plana çıkardığı şiirlerinde üstün bir ahlak felsefesini savunur. Kaplan'ın en çok etkilendiği ve şiirlerinde bu bağlamda yer verdiği kişiler Mevlana ve Yunus Emre'dir. Her iki ismin de insan ve insan sevgisini merkeze aldıkları İslâmî anlayış, Kaplan'ın hayatında ve sanatında ilke edindiği değerlere doğrudan etki eder.

Değerler olgusu üzerinden bireyin toplum içerisindeki konumu, Kaplan'ın sanatının temelini oluşturan unsurlardandır. Toplumsal değerlerin bütünleyiciliği vurgusu ile hitap ettiği kitlenin her kesimden insan olması, onun sanatında amaç edindiği ilkeler etrafında eserler kaleme aldığıının göstergesidir.

Türk-İslâm sentezini şiirlerinde aksettirmeye çalışan ve bunda da başarılı olan Kaplan'ın eserlerinde ele aldığı temalar ve onları işleyiş biçimi, onun şairliğinin milli ve manevi ruhu besleyen öğeleriyle birlikte yansıtılır. O, şiirlerinde geniş ve farklı bir sanat dünyası olmasına karşın temelde daima bir toplumu millet yapan kültürel değerleri esas alır. Bir diğer deyiş ile Türk milletinin tarihi, vatanı, dili, gelenek ve görenekleri gibi tüm kültürel değerler onun sanatının özünde kendine yer bulur. Bu doğrultuda yurt, millet, tarih duygusu, bayrak sevgisi, kahramanlık ve memleket güzellikleri gibi temaları şiirlerine ustalıkla yansıtır.

Türk-İslâm medeniyetini ülkü edinen Kaplan'ın şiirlerine hâkim olan temalar; sosyal değerler, Anadolu, vatan, millet, tarih ve din duygularıdır. Bu bağlamda

Kaplan, kişilerde ve toplumda oluşmasını istediği değerler olan adalet; yiğitlik, insan, tarih ve din sevgisini de bu temalar üzerinden ele alır.

Ele aldığı tarihî öğelerle birlikte Anadolu, Kaplan için ayrı bir öneme sahiptir. O, Türk-İslâm sentezini oluşturmaya çalıştığı sanatında, Anadolu'yu bu sentezin yurdu olarak tasvir eder. Bu yönüyle Anadolu, Kaplan'ın şiirlerinde en çok yer verdiği temadır. Aynı zamanda bir Anadolu şairi olarak da bilinen Kaplan, Anadolu'yu yerel ve ulusal, sanat, tarih ve din motifleriyle örülü memleket edebiyatı anlayışıyla ele alır. Türk-İslâm tarihinden verdiği örnekler, onun kahramanlık duygularını kamçıladığı şiirlerinde, coşkun bir lirizmle, Anadolu üzerinden yansıtılmaya çalışılır. Nitekim yurtçu bir duyarlılığa sahip Kaplan'ın nazarında Anadolu, Türklüğün İslâm dairesi içerisindeki kutsal vatanıdır.

Ulusal konuları işleyen epik ve lirik şiirlerinde milli bir bilinç oluşturmayı hedefleyen Kaplan, şiirlerinde önemli bir yer edinen millî değerleri, hedeflemeye çalıştığı bu bilinç doğrultusunda içli bir duyarlılık ile yansıtır.

Kaplan, tarih ve din temalarını ele aldığı şiirlerinde, iki uygarlık arasında bocalayan Türk toplumuna eleştirel bir tavırla yaklaşır. Ona göre asırlar boyunca Türk tarihinin ve İslâm dininin oluşturduğu millî değerler, Batı'ya ait değerler karşısında her zaman daha üstün durumdadır. Bu bağlamda bayrak; şehitler, tarih sevgisi, tarihi şahsiyetler, din sevgisi ve dinî şahsiyetler Kaplan'ın okuyucusuna millî bir bilinç aşlamak için ustalıkla sunduğu temalardır.

Halk edebiyatı geleneği ve tasavvuf kültürü, Kaplan'ın şiirlerinde beslendiği kaynaklar arasındadır. Kaplan, Anadolu merkezli olarak ele aldığı halk edebiyatının, içerik bakımından halk hikâyeleri ve inanışları ile diğer unsurları başta olmak üzere tasavvuf kültürü, şahsiyetleri ve değerlerini de şiirlerine yansıtır. Biçim bakımından da şiirlerinde ağırlıklı olarak halk şiiri etkilerinin görüldüğü Kaplan; şiirlerini sade, yalın, ahenkli bir söyleyişle ve konuşma diliyle oluşturur.

Kaplan, başta dinî ve millî değerler olmak üzere şiir dünyasında ayrı bir yer edinen, Anadolu gibi Türk-İslâm tarihinin en önemli mekânlarından biri olarak gördüğü İstanbul'u da kutsallık atfederek şiirlerinde yansıtmaya çalışır. Onun şiir dünyasında İstanbul, Türk-İslâm sentezinin en güzel örneklerini içerisinde barındıran bir yerdir. İstanbul'u ele aldığı şiirlerinde çoğunlukla mekân tasvirleri üzerinden bir

kurgulamaya giden Kaplan'ın en çok değindiği yerler, başta camiler olmak üzere İstanbul'un diğer dinî mekânlarıdır. Bu, medeniyetin ve hoşgörünün temsilî olarak sadece İslâmî unsurların değil, diğer dinlere ait değerlerin de yansıtıldığı bir anlayışla karşımıza çıkar. Birlikte yansıttığı değerler bağlamında Kaplan İstanbul'u, hem kendisi hem de diğer şairler için bir ilham kaynağı olarak görür.

Şiir anlayışından sapmayarak farklı temaları ele aldığı mısralarında Kaplan'ın, dinî bir bakış açısıyla somutlaştırmaya tabi tuttuğu zaman unsuru da dünyanın gelip geçiciliği üzerinden örneklemelerle okuyucuya sunulur. Kaplan için zaman, insan ömrünü hızlıca eritip tüketen bir unsurdur. Bu doğrultuda zaman unsurunu çeşitli benzetmelerle dile getiren Kaplan, insanın zaman karşısında bir teslimiyet sergilemesi ve dünya hayatını ikinci plana atılarak dinî çizgide bir yaşam sürdürmesi gerektiği mesajını verir. Bu ve bu gibi temaları, hayatında benimsediği değerleri sanatında yansıtması bakımından Kaplan, yine kişilerde oluşmasını istediği unsurlar doğrultusunda ustalıkla kurgular.

Sanatında toplumsal temaları merkeze alan Kaplan, bireysel temalı şiirlerinde de özgün bir üslûp sergiler. Bu doğrultuda onun gurbet temalı şiirleri önemli bir yere sahiptir. Bir Anadolu şairi olarak da bilinen Kaplan'ın gurbet algısında hasret duyulan mekân, sahip olduğu dinî ve millî değerlerle birlikte kutsal bir mekân olan Anadolu'dur. Anadolu insanı ve mekânları da bu tema doğrultusunda Kaplan'ın ele aldığı unsurlardır.

Sanat anlayışında millî ve ahlakî bir örgü hâkim olan Kaplan, eserlerini kaleme alırken başta çocuklar olmak üzere diğer insanlara örnek olacağının bilinci ve istenci ile hareket eder. Bu sebeple eserlerinde iyilik ve güzellik hâkimdir. Ele aldığı temaları bu unsurlar üzerinden didaktik bir söylemle kurgular. Öte yandan Kaplan için çocuk edebiyatı da önemli bir yere sahiptir. Aynı zamanda başarılı bir çocuk edebiyatı yazarı olan Kaplan, geleceğin teminatı olarak gördüğü çocukların, bu değerlerle yetişen ve bunları yaşatan kişiler olmasını ister. O, çocukları ve gençleri bu yolda değerler bayrağının taşıyıcısı diye niteler. Anne ve öğretmen temasını da bu bağlamda Kaplan, çocuklara yol gösterici ve bu değerleri aktaracak olan kişiler olarak görür ve onlara da kutsallık atfeder.

Şiire ve şaire dair görüşlerini belirttiği poetikasında Kaplan, şairi iyiye ve güzele yönlendiren bir yol gösterici olarak konumlandırır. Ona göre şair, ilhamını yaratıcıdan alarak kalemini gönül sayfalarına dokunduracak olan kişidir. Bu bakımdan Kaplan, şairliği ve şiiri basit bir eylem olarak gören anlayış karşısında, kutsiyet atfedilen bir yaratım süreci olarak tanımlar.

Kaplan'ın dili ve üslûbu, bir kaynak olarak beslendiği halk edebiyatı geleneğinden büyük etkiler taşır. Bununla birlikte, klasik edebiyat öğelerini de modern şiir bünyesinde harmanlayarak oldukça sade ve anlaşılır bir şiir dünyası yaratan Kaplan, şiirlerinin büyük bir bölümünü şekil bakımından vezin, kafiye, aliterasyon, asonans, nazım biçimi, nazım türü gibi geleneksel Türk şiirinin tüm olanaklarından yararlanarak kaleme alır. Kaplan'ın şiirlerinde aynı ağırlıkta, dizelerin uzunluk kısalıkları, uyak, redif, uyak düzeni, nazım birimi gibi nazım bağlayıcı unsurlarının geri planda bırakıldığı serbest nazım özellikleri de görülür. Ancak Kaplan her halükârda şiirini, dinsel duyuşların ön plana çıktığı bir tavırla ve ustalıkla ele alır.

Türkçenin ses yapısına ve ahengine katkı sağlayan şiirler kaleme alan Kaplan, şiirlerinde dinî bir söylem ile Türk ve İslâm medeniyetin unsurlarını her zaman okuyucusuna aktarmaya çalışır. Dilini ve üslûbunu inandığı değerler uğruna didaktik bir söylemle sanatına yansıtan Kaplan, bunu yaparken de hiçbir zaman dil hassasiyetini göz ardı etmez.

“Sadettin Kaplan'ın Şiirleri Üzerine Bir İnceleme” başlıklı bu çalışma içerisinde, elde edilen söz konusu tespitler bağlamında Kaplan'ın, şairliğiyle ön plana çıktığı 1980 sonrası Türk edebiyatında, dinî ve millî değerleri benimseyen, Türk-İslâm sentezini edebiyata başarıyla yansıtan yazarlardan biri olduğu sonucuna ulaşılabilir.

KAYNAKÇA

1. İncelenen Şiir Kitapları

Kaplan, Sadettin (1992). Sular Susadıkça, Alioğlu Yayınevi, İstanbul.

Kaplan, Sadettin (1993). Ferman, Alioğlu Yayınevi, İstanbul.

Kaplan, Sadettin (1995a). Gönül Cemresi, Alioğlu Yayınevi, İstanbul.

Kaplan, Sadettin (1996). Gülendâm, Marifet Yayınları, İstanbul.

Kaplan, Sadettin (1998). Esintiler, Marifet Yayınları, İstanbul.

Kaplan, Sadettin (2001). Düş Bedestânı, Alioğlu Yayınevi, İstanbul.

Kaplan, Sadettin (2011). Nevâ Teli, Alioğlu Yayınevi, İstanbul

2. Yararlanılan Diğer Kaynaklar

a. Kitap

Alptekin, A.B., *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1997.

Atasü, E., *İmgelerin İzi*, Can Yayınları, İstanbul 2003.

Banarlı, N, S., *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1983.

Boratav, P. N., *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1992.

Dilçin, C., *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1983.

Elçin, Ş., *Halk Edebiyatına Giriş*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1986.

Geçer, İ., *Cumhuriyet Döneminde Türk Şiiri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987.

Güngör, H., Köylü, B., *Türk Halk İnanışları Üzerine Notlar*, Kimlik Yayınları, Kayseri 2017.

Kabaklı, A., *Edebiyat Türleri*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2016.

Karaalioğlu, S.K., *Edebiyat Terimleri Kılavuzu*, İnkılâp ve Aka Basımevi, İstanbul 1975.

- Kaplan, M., *Kültür ve Dil*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1993.
- Kaplan, M., *Şiir Tahlilleri 1*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2002.
- Kaplan, S., *Leyla İle Mecnun*, Alioğlu Yayınevi, İstanbul 2010.
- Kaplan, S., *Şiirin Kanadında*, Marifet Yayınları, İstanbul 1995b.
- Köprülü, M. F., *Edebiyat Araştırmaları*, Akçağ Yayınları, Ankara 2012.
- Kurdakul, Ş., *Çağdaş Türk Edebiyatı 1,2*, Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2002.
- Sakaoğlu, S., *Halk Hikâyeleri*, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir 2018.
- Şekerci, Y., *Altıncı Sınıf Ortaokul Türkçe Ders Kitabı*, Eksen Yayıncılık, Ankara 2018.
- Tanpınar, A.H., *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 2015.

a.1. Editörlü Kitap

- Korkmaz R., *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yayınları, İstanbul 2016.

a.1.1. Editörlü Kitap İçinde Bölüm

- Kemikli, B., “Türk-İslâm Edebiyatı”. (Ed. Ali Yılmaz), *Din Edebiyatı İlişkisi*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2016.

b. Makaleler

- Asna, Burçin., “Ahmet Hamdi Tanpınar’ın Şiirlerinde Kafiye Unsurları”, *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2014, S: 1, C:2. s.151-166.
- Aydemir, M., “Ceyhun Atuf Kansu’nun Şiir Sanatı ve Şiirlerinde Çocuk” *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 51, (2014), s. 225-242.
- Demir, F., “1980 Sonrası Türk Şiirinin Başlıca Tartışma Alanları”, *International Journal of Languages’ Education and Teaching*, Volume 3/1 April 2015, p. 144-163.
- Gökçek, F., “Serbest Müstezat / Serbest Şiir” *Yeni Türk Edebiyatı Hakemli Altı Aylık İnceleme Dergisi*, Sayı: 19 (Nisan 2019), s. 33-40.
- Reyhanoğulları, G., “Necip Fazıl Kısakürek’in Poetikasını ‘Şiirde Anlam Sorunu’ Bağlamında Okumak: Anlam’ın ‘Ben’ Döngüsü”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 22, 1 (2018) s. 155-183.

Kılıç, A.F, - Sezgin, M. N., “Arif Nihat Asya’nın Şiirlerinde Değerler Etrafında Tematik Bir Çalışma”, *Erzincan Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, X-II, (2017), s. 69-90.

Sökmen, S., - Balkanal, Z., “Anadolu’da Önemli Bir Simge Olan Şahmeran’ın Halk İnanışlarındaki Yeri”, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 8, Cilt: 8, Sayı: 15, Bahar/Spring (2018) s. 281-296.

Şimşek, E., “Ağıtların Halk Edebiyatının Anlatmaya Dayanan Türleri İle Olan Münasebetleri”, *Milli Folklor Dergisi*, (1991). S. 12, s. 55. (ET: 19.12.2020, EA: <http://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=12&Sayfa=55>)

Yazoğlu, R., “Mevlânâ ve Batı Düşüncesindeki İnsanlık Sevgisinin Karşılaştırılması”, *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (2017). S. 7, s. 1-13.

c. Tezler

Altun, S., “Yunus Emre’nin Şiirlerinde Halk Edebiyatı Unsurlarının Tahlili” (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, 2020.

Akyol, G., “Cahit Külebi ve Yavuz Bülent Bakilerin Şiirlerinde Anadolu ve Anadolu İnsanı” (Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, 2005.

Aydın, H., “Mehmet Âkif Ersoy’un Şiirlerinde Edebî Sanatlar” (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2002.

Gedikli, Ö., “Mehmet Atilla Maraş’ın Şiirleri Üzerine Bir İnceleme” (Doktora Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2020.

Kul, E., “Ece Ayhan’ın Şiirleri Üzerine Bir Araştırma” (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007.

Özsarı, M., “Mehmet Emin Yurdakul (Şiir Anlayışı ve Şiirlerinde Millî Değerler)” (Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, 1996.

Saltık, E., “Atatürk Dönemi (1923-1938) Türk Şiirinde Anadolu” (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2010.

Yücel, Ü., “Türk Halk İnanışlarında Sayılar” (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2011.

d. Ansiklopedi Maddesi

Akün, Ö. F., “Divan Edebiyatı”, *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1994, Cilt 9, 389.

Albayrak, N., “Kesik Baş Destanı”, *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 2002, Cilt 25, 308-309.

Durmuş, İ., “Vezin”, *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2013, Cilt 43, 77.

Gökyay, O.Ş., “Dede Korkut”, *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1994, Cilt 9, 78.

Tan, M. N., “Tay”, *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 2019, Cilt Ek 2, 582.

Uludağ, S., “Ricâlü'l-Gayb”, *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2008, Cilt 35, 81.

e. Elektronik Yayınlar

e.1. Basılı Makalenin Elektronik Sürümü

Kaplan, M., "Bir İnceleme: Türk Edebiyatında İstanbul", [Elektronik Sürüm], *Kişisel Arşivlerde İstanbul Belleği, Taha Toros Arşivi*, <https://core.ac.uk/download/pdf/38306458.pdf>, s.6-7. ET: 17 Aralık 2020.

e.2. Web Sitesi

<http://ayvakti.net/?p=3116> (08.07.2020)

<https://www.biyografi.info/kisi/sadettin-kaplan> (13.05.2020)

<https://www.biyografi.net/kisiayrinti.asp?kisiid=1424> (13.05.2020)

<https://www.biyografi.net.tr/sadettin-kaplan-kimdir/> (30.05.2020)

<http://www.biyografya.com/biyografi/11352> (11.08.2020)

<https://www.bizimsemaver.com/sadettin-kaplan-mendiller-gonul-bohcamizdir/>
(13.08.2020)

<https://core.ac.uk/download/pdf/38306458.pdf> (07.11.2020)

<https://dergi.diyanet.gov.tr/makaledetay.php?ID=24891> (10.11.2020)

<https://www.dunyabulteni.net/arsiv/sadettin-kaplan-cocuk-edebiyatini-anlatti-h118054.html> (10.08.2020)

<https://edebiyatvesanatakademisi.com/deneme/sair-sadettin-kaplan-a-saygi/15179>
(13.08.2020)

<https://www.İslâmiyet.gen.tr/sozluk/mahkeme-i-kubra-nedir.html> (20.10.2020)

<https://www.milatgazetesi.com/yazarlar/sadettin-kaplan-168725/> (10.08.2020)

<https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/sadettin-kaplan-a-saygi-gecesi-10751869> (08.07.2020)

<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/kaplan-sadettin> (14.04.2020)

<https://www.timeturk.com/sair-yazar-kaplan-in-kizi-cigdem-kaplan/haber-171194>
(14.08.2020)

https://tr.wikipedia.org/wiki/Cem_Karaca_diskografisi (16.06.2020)

<https://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/yavuz-bulent-bakiler/496490.aspx>
(18.08.2020)

<https://www.yedinota.com/sanatci/sadettin-kaplan> (16.06.2020)

<https://www.yenisoz.com.tr/yazarlar/vasiyet-etti-olumu-uc-gun-sonra- duyuldu/>
(20.07.2020)